

LUT School of Business and Management
Pro Gradu -tutkielma
Laskentatoimi

IFRS-TILINPÄÄTÖSTEN LIITETIEDOT INFORMAATIOLÄHTEENÄ

28.10.2018
Kari Asikainen
1. tarkastaja: Kati Pajunen
2. tarkastaja: Pasi Syrjä

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Asikainen, Kari
Tutkielman nimi:	IFRS-tilinpäätösten liitetiedot informaatiolähteenä
Tiedekunta:	LUT School of Business and Management
Pääaine:	Laskentatoimi
Vuosi:	2018
Pro Gradu -tutkielma:	LUT-yliopisto 82 sivua, 5 kuviota, 7 taulukkoa, 2 liitettä
Tarkastajat:	Kati Pajunen, Pasi Syrjä
Hakusanat:	IFRS, kansainväliset tilinpäätösstandardit, liitetiedot, taloudellinen viestintä

Kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisella raportoinnilla on pyritty vastaamaan entistä paremmin erityisesti sijoittajien informaatiotarpeisiin. Liitetietojen pääasiallinen tehtävä on tarkentaa tilinpäätöksen päälaskelmissa esitettyjä lukuja ja tarjota muuta informaatiota, joka tukee tilinpäätöksen ymmärtämistä. Sääntely ja sidosryhmien odotukset ovat kuitenkin kasvattaneet liitetietojen laajuutta ja siten osaltaan tilinpäätösten laatijoiden hallinnollista taakkaa. Samanaikaisesti on kyseenalaistettu, etteivät liitetiedot ole täysin onnistuneita informaatiolähteenä eivätkä ne tarjoa kaikilta osin relevanttia informaatiota.

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu IFRS-tilinpäätösten liitetietojen onnistumista informaationlähteenä. Lisäksi on havainnointu liitetietojen laatuun vaikuttavia tekijöitä sekä näkökulmia liitetietoraportoinnin kehittämiseen. Laadullisin menetelmin toteutetun tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastatteluilla, joissa on haastateltu osakeanalytikoita, valvoja ja asiantuntijoita.

Tulosten perusteella suomalaiset listautuneet yhtiöt ovat onnistuneet liitetietoraportoinnissa suhteellisen hyvin, mutta liitetietojen laadussa on yhtiökohtaisia eroja. Joidenkin liitetietojen ymmärrettävyys koetaan yhä puutteelliseksi, mutta kokonaisuutena liitetietoja ei pidetä liian laajoina. Sääntelyn sekä laatijoiden resurssien ja asenteiden tulkitaan vaikuttavan keskeisimmin liitetietojen laatuun. Erityisesti laatijoiden asenteen koetaan olevan olennainen tekijä liitetietoraportoinnin kehittämisessä. Johtopäätöksenä esitetään, että keskustelu liitetietojen liiallisesta laajuudesta ei ole täysin perusteltua. Lisäksi voidaan todeta, että merkittävimmät liitetietojen kehitystarpeet liittyvät nykyistä yhtiökohtaisempaan viestintään.

ABSTRACT

Author: Asikainen, Kari
Title: The Notes to the IFRS Financial Statements as an Information Source
Faculty: LUT School of Business and Management
Major subject: Accounting
Year: 2018
Master's thesis: LUT University
82 pages, 5 figures, 7 tables, 2 appendices
Examiners: Kati Pajunen, Pasi Syrjä
Key words: IFRS, International Financial Reporting Standards, notes to the financial statements, financial communication

The International Financial Reporting Standards have aimed to meet the investors' need for information better than before its implementation. The main function of the notes to the financial statements is to provide more accurate information on the figures presented in the primary financial statements and to give additional information that supports the understanding of the financial statements. However, the regulation and the expectations of the stakeholders have expanded the scope of the disclosures and thus partly increased the administrative burden of the preparers. Concurrently, it has been questioned that the notes have not fully succeeded as an information source and do not provide relevant information in all respects.

In this thesis it is reviewed how the notes to the IFRS financial statements succeed as an information source. Additionally, the factors affecting the quality of the notes and perspectives on developing the notes are observed. The material for this qualitative study is gathered with theme interviews in which stock analysts, financial market supervisors and other authorities have attended.

Based on the results, the Finnish listed companies have been relatively successful in disclosing the information in the notes but there are company-specific differences in the quality of the notes. The understandability of certain disclosures is considered insufficient but taken as a whole, the notes are not considered too extensive. The regulation, and the preparers' resources and attitudes towards reporting are assessed to affect the quality of the notes. The attitude of the preparers is perceived to be an essential factor in developing the notes. As a concluding remark, the ongoing debate on the "disclosure overload" is not entirely justified. In addition, the main area for improvement is found in company-specific communication.

ALKUSANAT

Kuluva vuosi painuu mieleeni paahtavan kuuman kesän lisäksi hetkittäin hiillostavaksi osoittautuneesta rupeamasta gradun parissa. Kun viimeiset virkkeet leijailevat nyt tämän työn päätteeksi kuin syksyn värjäämät lehdet kohti maanpintaa, voin kuvailla oloani ylpeäksi ja monella tapaa kiitolliseksi. Polveileva taival kauppatieteiden maisteriksi on tulossa kohti päätepestettä. Uuden oppiminen jatkuu, vaikka se jatkossa tapahtuukin erilaisilla estradeilla.

Kiitän ohjaajiani Kati Pajusta ja Pasi Syrjää neuvoista, jotka ovat auttaneet tutkielman valmiiksi saattamisessa. Katia kiitän lisäksi mielenkiintoisesta graduaiheesta, joka on saanut oivaltamaan asioita uudella tavalla. Kiitos perheelleni, ystäväilleni ja työyhteisölleni mukana elämisestä. Kaikkein suurin kiitos kuuluu silti Nooralle, joka on jaksanut tukea, ymmärtää ja joustaa läpi opiskeluaikani. Erityishuomion ansaitsee myös Vili-koira, joka on kiskonut sopivin väliajoin pohtimaan kirjoitustyötä ulkoilmaan. Enkä voi olla mainitsematta luoksemme aivan pian saapuvaksi odotettua esikoislastani, joka taisi ensitöikseen olla se ratkaiseva motivaattori tämän urakan viemisessä maaliin.

Espoossa 28.10.2018

Kari Asikainen

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset	3
1.2 Teoreettinen viitekehys	4
1.3 Tutkimuksen empiirinen osuus.....	5
1.4 Tutkimuksen rakenne.....	6
2. IFRS-TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT OSANA TALOUDELLISTA RAPORTOINTIA	
2.1 Lähtökohtia taloudellisen raportoinnin sääntelylle	7
2.2 Tilinpäätös ja liitetiedot informaatiolähteenä.....	13
2.3 Kansainväliset tilinpäätösstandardit	16
2.3.1 IFRS-standardien käyttöönoton vaikutukset pääomamarkkinoilla.....	19
2.3.2 IFRS-standardien käyttöönoton vaikutukset tilinpäätösten laatijoille.....	22
2.4 Aiempi liitetietoja koskeva tutkimus	24
2.5 Tilinpäätöstietojen rakenteellinen XBLR-raportointi	29
2.6 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta.....	32
3. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO	35
3.1 Teemahaastattelut	35
3.2 Aineiston analyysimenetelmän valinta.....	36
3.3 Aineisto.....	38
4. IFRS-LIITETIETOJEN ONNISTUMINEN, LAATU JA KEHITTÄMINEN	40
4.1 IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistuminen	41
4.2 Liitetietojen sisältö.....	49
4.3 Liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät	57
4.4 Liitetietoraportoinnin kehittäminen.....	65
5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	75
5.1 Luotettavuus ja tulosten arviointi	79
5.2 Aiheita jatkotutkimukselle.....	80
5.3 Yhteenveto.....	81
LÄHDELUETTELO	83
LIITE 1: HAASTATTELURUNKO	88
LIITE 2: AINEISTON LUOKITTELU SISÄLLÖNANALYYSISSÄ	89

LUETTELO KUVIOISTA JA TAULUKOISTA

Kuvio 1: Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	4
Kuvio 2: Yksityisten ja sosiaalisten kustannusten ja hyötyjen eroavuus taloudellisessa raportoinnissa.....	9
Kuvio 3: Eurooppalainen tilinpäätössääntelyn täytäntöönpanon viitekehys.....	17
Kuvio 4: Eri liitetietojen raportoinnin haastavuus ja informaation tärkeys tilinpäätösten laatijoiden ja tilinpäätösinformaation käyttäjien näkökulmasta.	26
Kuvio 5: Aineiston pääluokat ja tutkimuskysymykset	40
Taulukko 1: Yhteenveto viidestä historiallisesta teemasta ulkoisessa laskentatoimessa Suomessa.	12
Taulukko 2: Keskeiset havainnot kirjallisuuskatsauksesta	32
Taulukko 3: Perustiedot haastatteluista	38
Taulukko 4: Pääluokan 1, IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistuminen, sisältämät yläluokat.....	41
Taulukko 5: Pääluokan 2, Liitetietojen sisältö, sisältämät yläluokat.....	49
Taulukko 6: Pääluokan 3, Liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät, sisältämät yläluokat	57
Taulukko 7: Pääluokan 4, Liitetietoraportoinnin kehittäminen, sisältämät yläluokat.....	65

LUETTELO KÄYTETYISTÄ LYHENTEISTÄ

ESEF	European Single Electronic Format
FAS	Finnish Accounting Standards
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
US GAAP	US (United States) Generally Accepted Accounting Principles
XBLR	eXtensible Business Reporting Language
XML	eXtensible Markup Language

1. JOHDANTO

Informaatioasymmetria ja agenttiongelman yritysjohton ja ulkopuolisten sijoittajien välillä luovat tarpeen taloudelliselle raportoinnille (Healy & Palepu 2001, 406). Sijoittajien ja muiden ulkoisten sidosryhmien oikeutta saada riittävää informaatiota turvataan tilinpäätössääntelyllä, joka on osaltaan määrittämässä myös tilinpäätöksissä esitettäviä liitetietoja. Sääntelyn asettamat vaatimukset, havaittu sijoittajien kysyntä ja tilintarkastajien, valvontaviranomaisten ja muiden asiantuntijoiden odotukset ovat kuitenkin ruokkineet liitetietojen määrän ja laajuuden kasvua. Tämä on aiheuttanut huolta siitä, että tietomassan paisuessa relevantin tiedon löytäminen vaikeutuu ja toisaalta, että myös tilinpäätösten laatijoiden hallinnollinen taakka kasvaa. (Johansen & Plenborg 2013, 605)

Vastatakseen esitettyihin ongelmiin, IFRS-tilinpäätösstandardeista (International Financial Reporting Standards) vastaava sääntelyelin IASB (International Accounting Standards Board) on käynnistänyt Better Communication -projektin, jonka tarkoituksena on parantaa IFRS-tilinpäätösten viestinnän tehokkuutta ja Disclosure Initiative -projektin, jolla tahdotaan kehittää kokonaisvaltaisesti raportointivaatimuksia koskevaa sääntelyä. Tehokkaamman kommunikoinnin ajatellaan edistävän parempien sijoituspäätösten tekemistä ja alentavan yritysten pääoman hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia (IASB 2017a, 4; IASB 2017b, 4).

Tilinpäätöksen esittämistä sääntelevässä IAS 1 -standardissa liitetietojen määritellään sisältävän informaatiota, joka esitetään tilinpäätöksen päälaskelmien (tuloslaskelma, tase, rahavirtalaskelma ja laskelma oman pääoman muutoksista) lisäksi. Standardin mukaan liitetiedot sisältävät sanallisia kuvauksia ja erittelyjä päälaskelmissa esitetyistä kokonaisuuksista tai informaatiota, joka ei ole merkittävässä päälaskelmiin. (IFRS Foundation 2018) Ne voivat sisältää myös informaatiota menetelmistä, olettamuksista ja päätöksistä, jotka vaikuttavat kohteiden tunnistamiseen ja mittaamiseen päälaskelmissa (IASB 2017b, 34-35). Liitetietojen roolin on kuitenkin tunnistettu tarvitsevan selkeyttämistä, jonka IASB odottaa Disclosure Initiative -projektissaan auttavan sekä sääntelijää että tilinpäätösten laatijoita ymmärtämään paremmin, mitä asioita liitetiedoissa tulisi esittää (IASB 2017b, 34).

Liitetietoja on pohdittu kehitettävän siten, että niissä keskityttäisiin entistä enemmän relevantteihin asiakokonaisuuksiin. Relevanttius on kuitenkin käsitteenä ongelmallinen, koska se ilmenee hyvin tapauskohtaisesti. Siksi on kyseenalaistettu, jakavatko

tilinpäätösten käyttäjät todellisuudessa laatijoiden kanssa saman kokemuksen tilinpäätösinformaation liiallisesta laajuudesta ja epäolennaisuudesta. (Hellman, Carenys & Gutierrez 2018, 4-5) Sijoittajien informaatiotarpeesta on käyty yleisestikin pitkällistä keskustelua. Tilinpäätöksiä on pidetty perinteisesti keskeisimpänä taloudellisen informaatiolähteenä sijoittajan näkökulmasta (Ball & Brown 1968), mutta ennen vuosituhaten vaihdetta on alettu tunnustaa, että tilinpäätöstietojen hyödyllisyys on tässä mielessä laskenut merkittävästi. Erääksi syyksi on nimetty, että aineettomien omaisuuserien ja kehitystoiminnan merkitys liiketoiminnassa menestymiselle on kasvanut, muttei silloinen tilinpäätössääntely ole kyennyt vastaamaan täysin näihin muutostarpeisiin. (Lev & Zarowin 1999, 383) Toisaalta, myös yrityksen kokema kilpailutilanne, markkina-asema ja yritysjohton kyvykkyydet vaikuttavat olennaisesti siihen, kuinka yritys jakaa informaatiota sen ulkopuolisille sidosryhmille (Darrrough 1993, 555; Martikainen, Kinnunen, Miihkinen & Troberg 2015, 334).

IFRS:n käyttöönotolla on haluttu käynnistää positiivinen tapahtumaketju, joka ratkaisisi osan näistä haasteista. Pakollisen IFRS:n käyttöönoton EU:ssa vuonna 2005 on odotettu ensinnäkin harmonisoivan raportointia eri yritysten välillä, joka parantaisi vertailukelpoisuutta ja läpinäkyvyyttä. Tämän puolestaan on ajateltu pienentävän yritysten pääomakustannuksia, ohjaavan pääoman allokoitua ja edistävän valtioiden rajoja ylittäviä investointeja. Näiden tekijöiden on odotettu ruokkivan makrotalouden kehitystä esimerkiksi talouskasvuna ja parantuneena työllisyytenä. (Brüggemann, Hitz & Sellhorn 2013, 4)

Tutkimustulokset kansainvälisten tilinpäätösstandardien käyttöönoton vaikutuksista ovat olleet melko ristiriitaisia. Ball (2016, 567) toteaa, että kymmenen vuotta IFRS:n laajamittaisen käyttöönoton jälkeen moni kysymys on odottaa yhä vastausta. Globalisaation, yhden keskeisen IFRS-standardien käyttöönoton ajurin, vaikutukset pääomamarkkinoihin sekä talousraportointiin ovat yhä epäselviä ja koska toisaalta suuri osa poliittisesta ja kaupallisesta toiminnasta tapahtuu paikallisesti, yksinään sääntelyn on haastavaa vastata käytäntöjen harmonisoinnista. Lisäksi on havaittu, että IFRS:n käyttöönoton vaikutukset tilinpäätösinformaation relevanttiuteen ovat olleet suurilta osin maa- ja markkinakohtaisia (Kaaya 2015, 43-44).

IFRS-standardien mukaisista liitetiedoista on ehditty tekemään toistaiseksi melko niukasti tutkimusta, joitakin poikkeuksia (mm. Johansen & Plenborg 2013; Hellman et al. 2018) lukuun ottamatta, joten liitetietoraportoinnin onnistumiseen liittyy yhä runsaasti avoimia kysymyksiä. Tilinpäätösten ja liitetietojen hyödyntäminen informaatiövälteenä on ylipäätään herättänyt aiheena runsaasti kiinnostusta, koska yhtiöt voivat pyrkiä viestimään

niillä strategisesti (Li 2008, 2; Merkl-Davies & Brennan 2007, 127) ja toisaalta, sijoittajien tavat käyttää talousinformaatiota muuttuneet vuosien mittaan merkittävästi (Healy & Palepu 2001, 433).

1.1 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset

Tässä Pro Gradu -tutkielmassa tarkastellaan IFRS-tilinpäätösten liitetietojen onnistumista sidosryhmä- ja sijoittajainformaation lähteenä. Tutkielma täyttää tutkimuskuilua siltä osin, että se tarkastelee IFRS-liitetietoja kokonaisuutena, erillisenä muusta taloudellisesta raportoinnista ja keskittyy ymmärtämään paremmin käyttäjien näkemyksiä suomalaisten yhtiöiden julkaisemista liitetiedoista. Tutkimusongelma on IFRS-tilinpäätöksen liitetietojen onnistuminen taloudellisen informaation välittämisessä. Vaikka IFRS-raportoinnin keskeisenä ajatuksena on palvella sijoittajia parantamalla yritysten kirjanpidon avoimuutta ja vertailukelpoisuutta (EUR Lex 2015), sääntelijän näkökulmasta erityisesti liitetietojen toimivuus näitä tavoitteita vasten on jäänyt monitulkintaiseksi (IASB 2017b, 4). Kokonaisuuden ymmärtäminen on ollut haastavaa varsinkin siksi, koska eri sidosryhmät asettavat keskenään eroavia odotuksia taloudelliselle viestinnälle ja liitetiedoille osana sitä.

Tutkimuksen tavoitteena on ensinnäkin muodostaa kokonaiskuva, kuinka IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot onnistuvat roolissaan tilinpäätöksen päälaskelmia täydentävänä tietona. Oletus siitä, että liitetietojen tehtävänä on etupäässä täydentää päälaskelmissa esitettyä informaatiota, kumpuaa sääntelijän tekemästä määrittelystä (IASB 2017b, 34). Liitetietojen onnistuminen on monitahoinen käsite, johon vaikuttavat muun muassa liitetietojen sisältö ja esittämistavat. Päättökysymys on:

Kuinka IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot onnistuvat tilinpäätöksen päälaskelmia täydentävänä informaationa?

Alatutkimuskysymysten avulla pyritään hahmottamaan paremmin, millaiset tekijät vaikuttavat liitetietojen koettuun laatuun ja kuinka liitetietoraportointia voisi kehittää. Alatutkimuskysymyksiä ovat:

Millaiset tekijät vaikuttavat liitetietojen laatuun?

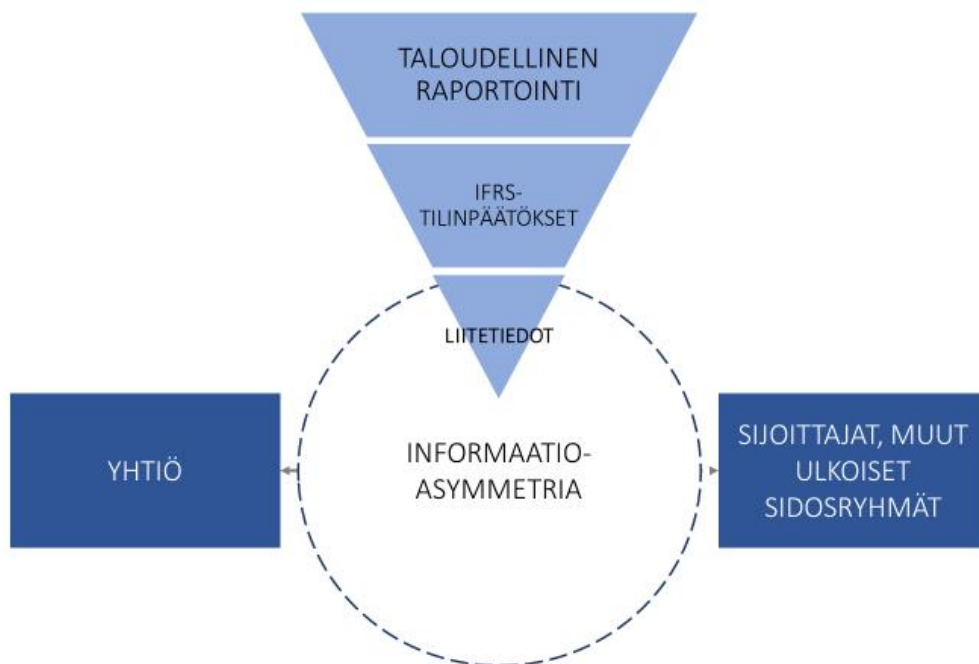
Miten liitetietoraportointia tulisi kehittää?

Tutkielma rajataan koskemaan IFRS-tilinpäätösten liitetietoja ja niitä koskevaa sääntelyä, joka koskee Suomessa käytännössä julkisia osakeyhtiöitä, joilla on liikkeelle laskettuja

oman tai vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. Empiiristä osuutta varten on haastateltu Suomessa toimivia tahoja, joka asettaa tutkimukselle maantieteellisen rajauksen. Toisaalta Suomi toimii tässä yhteydessä esimerkkinä kehittyneistä ja tiukasti säännellyistä pääomamarkkinaympäristöstä, jolla on runsaasti yhtymäkohtia moneen muuhun mannereurooppalaiseen valtioon (Lantto 2014, 15).

1.2 Teoreettinen viitekehys

Tutkielmassa sovellettava teoreettinen viitekehys esitetään kuviossa yksi. Keskeisenä problematiikkana on yhtiön ja sen ulkopuolisten sidosryhmien välinen informaatioasymmetria, jota pyritään hallitsemaan säännellyllä ja sääntelemättömällä taloudellisella raportoinnilla. Tässä tutkimuksessa keskitytään IFRS-standardiston mukaiseen tilinpäätösraportointiin. Käänteisen pyramidin huippuna ja tämän tutkielman keskiössä ovat liitetiedot sekä niiden rooli kokonaisuudessa.

Kuvio 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimusta IFRS-tilinpäätösten liitetiedoista on tehty varsin rajallisesti ja liitetietoja sivuavat tutkimukset käsittelevät usein pääasiallisesti jotain erillistä komponenttia, kuten esimerkiksi rahoitusinstrumentteja (Bean & Irvine 2015) tai raportointia eri omaisuususeriin liittyvistä riskeistä (Miihkinen 2012). Painotus muissa, IFRS-viitekehysten ulkopuolisissa tutkimuksissa on lisäksi suurilta osin ollut vapaaehtoisesti julkaistavissa liitetiedoissa, joihin ei kohdistu samantasoista sääntelyä (Schipper 2007, 302; Healy & Palepu 2001, 426).

Sitä vastoin, taloudellisen raportoinnin tehokkuus sijoittajien näkökulmasta on ollut tutkijoiden kiinnostuksen kohteena jo pitkään. Tutkimusta on tehty runsaasti vuosikertomusten, kuten myös liitetietojen luettavuudesta (mm. Li 2008; Merkl-Davies & Brennan 2007; Loughran & McDonald 2016) Myös IFRS-standardien käyttöönoton vaikutuksista Euroopassa on esitetty useita erilaisia näkemyksiä niin pääomamarkkinoiden (Brown 2011; De George, Li & Shivakumar. 2016; Brüggemann et al. 2013) kuin laatijoidenkin (Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006; Lantto 2014) kannalta, joita on relevanttia esitellä tämän tutkielman kirjallisuuskatsauksessa.

1.3 Tutkimuksen empiirinen osuus

Laskentatoimea koskeva akateeminen tutkimus voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä ovat tutkimukset, jotka tarkastelevat niitä talousinformaation komponentteja, joiden uskotaan olevan hyödyllisiä päätöksenteossa. Keskiössä on tällöin arvioida esimerkiksi tilinpäätöksissä esitettävien lukujen ominaisuuksia päätöksenteon näkökulmasta. Toiseen ryhmään puolestaan luetaan tutkimukset, jotka keskittyvät jo havaittavissa oleviin tuloksiin, kuten osakkeiden markkina-arvoihin ja tuottoihin, havainnoiden niiden yhteyttä tilinpäätösinformaatioon. (Pope & McLeay 2011, 243-244) Tämä tutkimus sijoittuu ensimmäiseen kategoriaan, koska pyrkimyksenä on muodostaa ymmärrys liitetietojen onnistumisesta osana sidosryhmäinformaatiota, jota eri tahot hyödyntävät päätöksenteossaan.

Tutkielma toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisilla tutkimusmenetelmillä tutkimuskohteesta pyritään muodostamaan kokonaiskuva ja lisäämään ymmärrystä tutkimuskohteesta (Koskinen et al. 2005, 33). Laadullisille menetelmille tyypilliseen tapaan aineisto tämän tutkimuksen empiriaa varten on hankittu haastatteluilla. Aineisto koostuu yhdeksästä puolistrukturoidusta teemahaastattelussa, joissa kartoitetaan osakeanalyttikoiden, valvojien ja asiantuntijoiden näkemyksiä suomalaisten yhtiöiden liitetietoraportoinnista. Haastattelut on toteutettu vuosien 2017 ja 2018 aikana.

Aineiston analysoinnissa käytetään aineistolähtöistä, eli induktiivista sisällönanalyysiä, jossa yksittäisten havaintojen pohjalta pyritään etenemään yleisen näkemyksen muodostamiseen. Sisällönanalyysissä havainnot on luokiteltu ryhmiin, joissa tuloksia kyetään analysoimaan luotettavammin suhteessa tutkimuskysymyksiin.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Toisessa luvussa esitellään aiempien tutkimuksien pohjalta rakennettu teoreettinen viitekehys. Tämän jälkeen luvussa kolme käsitellään tutkimusmenetelmää ja aineistoa. Neljäs luku keskittyy tutkimuksen empiriaan, tulosten raportointiin ja analysointiin. Viimeisessä luvussa esitetään tuloksista tehdyt johtopäätökset ja lyhyt yhteenveto.

2. IFRS-TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT OSANA TALOUDELLISTA RAPORTOINTIA

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys, joka on rakennettu aiemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta. Aluksi luodaan katsaus lähtökohtiin, jotka vaikuttavat taloudellisen raportoinnin sääntelyyn. Tämän jälkeen pyritään ymmärtämään syvemmin, kuinka tilinpäätökset ja liitetiedot toimivat informaatiolähteenä sijoittajille. Seuraavaksi käsitellään kansainvälisiä IFRS-standardeja, millä tavalla ne pyrkivät vastaamaan niille asetettuihin haasteisiin ja mitä aiemmat tutkimukset kertovat IFRS:n käyttöönoton onnistumisesta. Tästä siirrytään erikseen liitetietoihin keskittyviin tutkimuksiin. Lopuksi tarkastellaan rakenteellisen datan XBRL-raportointia (eXtensible Business Reporting Language), joka tulee olemaan pakollista eurooppalaisille pörssiyhtiöille vuoden 2020 alusta alkaen ja vaikuttaa siten merkittävästi myös liitetietojen raportointiin.

2.1 Lähtökohtia taloudellisen raportoinnin sääntelylle

On olennaista ymmärtää taloudelliseen raportointiin vaikuttavia taustatekijöitä, jotta voidaan sisäistää, mihin sen sääntelyllä yleisesti pyritään. Tällöin myös tilinpäätösinformaatioon sijoittajan näkökulmasta liittyvien ongelmien tulkinta on perustellumpaa. Puitteita tälle keskustelulle ovat rakentaneet Ball ja Brown (1968, 176-177), joiden mukaan tilinpäätökset ovat sijoittajien näkökulmasta tärkein informaationlähde, vaikka eri tiedotusvälineet tarjoavat usein tietoa merkittävästi pienemmällä aikaviiveellä. Tilinpäätösten asemaa ensisijaisena informaationlähteenä sijoittajien kannalta on kuitenkin kyseenalaistettu. Esimerkiksi Gigler ja Hemmer (1998, 118) painottavat tilinpäätösten roolia varmentavan tiedon tarjoajana, joka todentaa, että yritysjohton tilikauden aikana julkaisemat tiedotteet ovat oikeellisia. Ajatusmallin mukaisesti tilinpäätösten rooli osakkeiden arvonmäärityksessä jää pieneksi, mutta säännelty tilinpäätösraportointi ei ole kuitenkaan tarpeetonta, vaan se varmistaa, että yritysjohton muu taloudellinen viestintä on oikeellista ja uskottavaa.

Siinä missä tilinpäätösraportointia on kritisoitu yleisesti ajallisesta viiveestä ja keskittymisestä yksinomaan menneisyyden tapahtumiin, näkemys tilinpäätösten varmentavasta asemasta korostaa niiden tärkeyttä, kun yritys voi raportoida esimerkiksi pörssitiedotteilla oikea-aikaisesti. Jos yrityksiä velvoitettaisiin julkaisemaan useammin tilintarkastettuja raportteja, niiden relevanttius arvonmäärityksen näkökulmasta kasvaisi, mutta ne toimisivat tässä tarkoituksessa silti kokonaistehokkuudeltaan vapaamuotoisempaa tiedottamista heikommin. (Gigler & Hemmer 1998, 137-138) Tulkinta säännelystä ja sääntelemättömästä talousinformaatiosta toisiaan täydentävinä

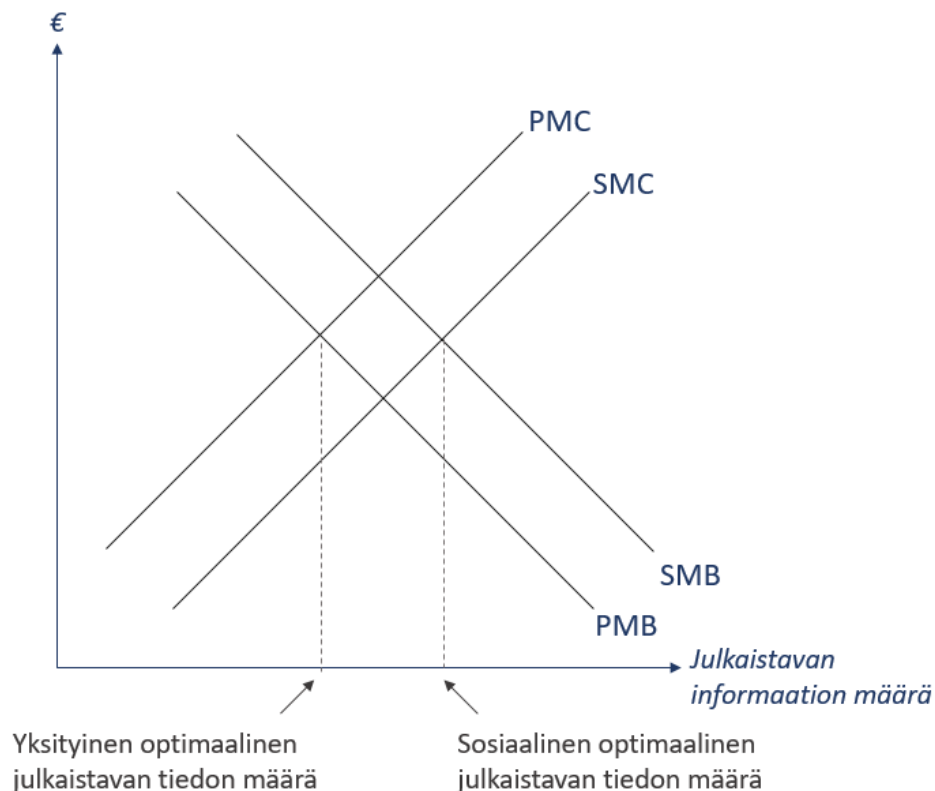
elementteinä tukee perusteluita tilinpäätössääntelyn jatkuvasta kehittämisestä informaatioympäristön ollessa jatkuvassa muutoksessa. Uudenlaiset epävarmuustekijät yritysten toimintaympäristössä ovat lisänneet luotettavan informaation arvoa pääomamarkkinoilla (Healy & Palepu 2001, 434).

Varojen allokointi erilaisten investointimahdollisuuksien välillä on kriittinen kysymys koko talousjärjestelmän toiminnan kannalta. Sijoittajilla ei kuitenkaan yleensä ole yhtä kattavaa ymmärrystä osakkeen arvonmuodostukseen vaikuttavista tekijöistä kuin sisäpiiriin kuuluvalla yritysjohdolla. Informaatioasymmetria ja agenttiongelman asettavat haasteita sijoittajien ja yritysjohton väliselle kanssakäymiselle. Informaatioasymmetria syntyy siitä, että yritysjohdolla on tyypillisesti ulkopuolisia sijoittajia parempi ymmärrys liiketoiminnan arvosta ja kannustimia liioitella tätä arvoa. Agenttiongelman koskee pääasiassa tilannetta, jossa sijoittajat ovat jo tehneet sijoituksen yhtiöön. Tällöin yritysjohdolla on kannustin niin sanotusti pakkolunastaa varat, esimerkiksi maksamalla itselleen ylisuuria palkkioita tai uudelleensijoittamalla varat itsensä kannalta hyödyllisiin investointeihin. (Healy & Palepu 2001, 407)

Informaatioasymmetria on yksi keskeisimmistä markkinoiden tehokkuutta heikentävistä tekijöistä. Akerlof (1970) on esittänyt erään perustavanlaatuisimmista aiheita koskevista tutkimuksista, jossa osoitetaan, kuinka informaatioasymmetria huonontaa käytettyjen autojen markkinoiden toimivuutta ja hinnan muodostumista. Yleensäkin tilanteet, jossa toisella sopimusosapuolella on enemmän tietoa kuin toisella ovat varsin yleisiä. (Akerlof 1970) Pääomamarkkinoilla informaatioasymmetrialla tarkoitetaan kuilua yritysjohton ja ulkopuolisten sijoittajien välillä. Siksi sen hillitsemisen voidaan ajatella olevan yksi keskeisimmistä syistä tilinpäätösraportoinnin kehittämiseksi.

Informaatioasymmetria voi myös synnyttää muita markkinoiden tehokkuudelle kitkaa aiheuttavia tekijöitä, kuten moraalikatoa ja haitallista valikoitumista. Moraalikadolla tarkoitetaan asetelmaa, jossa osapuoli kasvattaa kohtuuttomasti riskiottoaan, koska osa riskistä jää toisen osapuolen kannettavaksi (Holmström 1979, 75) ja haitallisella valikoitumisella sitä, että ei-toivottuja tuotteita, myyjiä tai ostajia valikoituu markkinoille (Akerlof 1970). Korkealaatuisen taloudellisen raportoinnin nähdään hillitsevän näitä ongelmia. Esimerkiksi Biddlen, Hilaryn ja Verdin tutkimus (2009, 129) osoittaa, että raportoinnin laadun parantaminen vähentää sekä yli-investointeja kohteisiin, jotka eivät tuota keskimääräisiä markkinoita paremmin että ali-investointeja kohteisiin, joihin olisi kannattavaa investoida.

Perinteinen näkemys on ollut, että yhtiöt tarjoavat ulkopuolisille sidosryhmille sääntelemättömillä markkinoilla liian niukasti taloudellista informaatiota (Dye 2017, 40; Fox 1999, 8). Tätä havainnollistetaan kuviossa kaksi. Ajatuksena on, että yritykselle kohdistuva *yksityinen rajakustannus* (PMC), joka aiheutuu informaation tuottamisesta ja julkaisemisesta, on korkeampi kuin *sosiaalinen rajakustannus* (SMC). Tämä johtuu yksinomaan tiedon omistajalle kohdistuvista kustannuksista ja kilpailukyvyn kannalta kriittisen tiedon leviämiseen liittyvistä riskeistä. Sen sijaan *yksityinen rajahyöty* (PMB) on *sosiaalista rajahyötyä* (SMB) pienempi, koska yhtiö ei itse koe julkaistavasta informaatiosta saatuja hyötyjä samassa mittakaavassa, kuin ulkoiset sidosryhmät. Kuvion kaksi keskeisenä sisältönä on siis havainnollistaa, että tämän näkemyksen mukaan yhtiö haluaa itse julkaista lähtökohtaisesti vähemmän informaatiota, kuin olisi sosiaalisen hyödyn kannalta tarpeellista. (Fox 1999, 7-9)

Kuvio 2 Yksityisten ja sosiaalisten kustannusten ja hyötyjen eroavuus taloudellisessa raportoinnissa. Mukailen Fox (1999, 8).

Kuviossa kaksi esitetyn mallin ei voida kuitenkaan ajatella pätevän kaikissa olosuhteissa. Joissakin tilanteissa ulkoisvaikutukset saattavat vaikuttaa siten, että yksityinen rajahyöty on yhtä suuri kuin sosiaalinen. Yritysjohdon kannalta voi olla esimerkiksi hyödyllistä julkaista tulevaisuuden kassavirtoihin liittyvää, osakkeenomistajien kokemaa

epävarmuutta pienentävää tietoa. Toisaalta julkaistavalla informaatiolla saattaa olla vaikutusta myös muiden yhtiöiden, kuten kilpailijoiden, tuleviin kassavirtoihin. Toisaalta ei voida myöskään olettaa, että kaiken informaation tuottaminen olisi todellisuudessa kustannuksia lineaarisesti kasvattavaa. (Dye 2017, 42) Lisäksi epätäydellisillä markkinoilla esiintyy tyypillisesti muun muassa erilaisia oligopolitilanteita, joilla vallitseva kilpailuasetelma vaikuttaa merkittävästi yritysten halukkuuteen julkaista liiketoimintaa kuvaavia tietoja (Darrough 1993, 535).

Informaatioasymmetrialla ja informaation epätarkkuudella on keskenään eroavia vaikutuksia pääomamarkkinoiden toimintaan, vaikka näitä termejä saatetaan yleisesti pitää toistensa synonyymeinä. Informaatioasymmetrian vaikutukset ovat lisäksi erilaisia täydellisillä ja epätäydellisillä markkinoilla. Täydellisillä markkinoilla vain informaation epätarkkuus kasvattaa yritysten pääomakustannuksia, koska sijoittajat joutuvat kasvattamaan epävarmuudesta johtuvaa riskipreemiota. Informaatioasymmetria ei sen sijaan välttämättä johda pääomakustannuksen kasvamiseen, jos sisäpiiriin kuuluvat omistajat kokevat saavansa riittävän tarkkaa informaatiota. Kuitenkin epätäydellisen kilpailun vallitessa, informaatioasymmetria pienentää suurilla pääomilla kauppaa käyvien tahojen halukkuutta käyttää likvidejä varojaan. Kun likviditeetti heikkenee, yrityksen olemassa oleva riski jää harvempien sijoittajien kannettavaksi ja tämä aiheuttaa pääomakustannuksien kasvamista. (Lambert, Leuz & Verrechia 2012, 35-36)

Osakkeen arvonmäärityksen kannalta oleellista informaatiota ei välttämättä jätetä julkaisematta ainoastaan siksi, että se on yrityksen sisäpiirin edun mukaista, vaan tilinpäätösten laatijat saattavat myös aliarvioida, millaista käyttäjien kysyntä tilinpäätösinformaatiota kohtaan on. Lisäksi tilinpäätöksiä laativilla laskentatoimen asiantuntijoilla saattaa olla liian niukasti asiantuntemusta kokonaisuuksista, joita liitetiedot kuvaavat, kuten rahoitusinstrumenteista. Tämä voi johtaa siihen, etteivät laatijat panosta muun muassa liitetietoihin siinä määrin, mikä olisi käyttäjien näkökulmasta tarpeellista. (Johansen & Plenborg 2013, 623; Bean & Irvine 2015, 615) Syyt, miksi tilinpäätösten laatijat eivät kykene aina vastaamaan tiedon käyttäjien vaatimuksiin, ovat siis moniulotteisia.

Säännellyn talousraportoinnin vaikutukset sijoittajiin ovat yhtä lailla moninaisia. Demski (1974) on osoittanut jo varhaisessa tutkimuksessaan, että muutokset tilinpäätösstandardeissa aiheuttavat varallisuuden uudelleenjakoa. Raportointi laadukkaampien tilinpäätösstandardien mukaan erottelee lähtökohtaisesti paremmin arvoa luovat yhtiöt heikommista. Vaikutukset ovat tällöin negatiivisia osalle sijoittajista ja

erityisesti riskiä karttavat sijoittajat suhtautuvat uudistuksiin skeptisesti. Tästä johtuen myös laajemman hyväksynnän saavuttaminen standardiuudistuksille on haastavaa. (Demski 1974, 228)

Korkealaatuinen tilinpäätössääntely ei tarkoita sitä, että yritysten raportit olisivat automaattisesti korkealaatuisia. Sääntelyn ohella, tilinpäätösten laatuun vaikuttavat keskeisesti raportoivien yritysten johdon, tilintarkastajien ja kansallisten valvontaviranomaisten kannustimet (De George et al. 2016, 904). Esimerkiksi hallituksen jäsenten osakeomistuksien määrän kasvaminen yhtiössä vaikuttaa positiivisesti toimintakertomukseen sisältyvän riskeistä kertovan osuuden laatuun (Martikainen et al. 2015, 351). Myös kansalliset erot tilinpäätösraportoinnin ja verotuksen välisessä yhteydessä ovat merkittäviä tästä näkökulmasta. Taloudellisen raportoinnin sekä oikeudellisten, kulttuurillisten ja institutionaalisten tekijöiden välinen yhteys osoittaa, että kustannushyötysuhde korkealaatuisten tilinpäätösten laatimisessa ei ole samanlainen eri maissa. (De George et al. 2016, 905)

Korkealaatuinen taloudellinen raportointi kuitenkin itsessään parantaa markkinoiden tehokkuutta sijoittajien näkökulmasta. Lisäksi, keskimääräistä laadukkaampia talousraportteja julkaisevien yhtiöiden osakkeiden markkinahinnat ovat vähemmän alttiita makrotaloudellisten muutosten aiheuttamille arvonheilahduksille. (Biddle et al. 2009, 129) Taloudellisen raportoinnin ja sen sääntelyn välinen vuorovaikutussuhde eivät siis muodostu tyhjiössä, vaan siihen vaikuttavat erityisesti kansalliset lähtökohdat. Tutkielman rajauksen kannalta on mielekästä ymmärtää paremmin Suomessa vallitsevia erityispiirteitä, joihin tutustutaan seuraavaksi.

Yritysjohdon ulkopuolisten sijoittajien asema tärkeimpänä taloudellisen raportoinnin kohderyhmänä on Suomessa verrattain uusi ilmiö, jonka taustalla on noin 150-vuotinen kehityshistoria. Ulkoisen laskentatoimen kehitykseen Suomessa on vaikuttanut viisi eri aikakausina painottunutta teemaa. (Virtanen 2009, 368) Näitä teemoja esitellään taulukossa yksi. Kuten on huomattavissa, teemat eivät ole toisistaan erillisiä aikakausia, vaan ne ovat vallinneet limittäin.

Taulukko 1 Yhteenveto viidestä historiallisesta teemasta ulkoisessa laskentatoimessa Suomessa. (Virtanen 2009, 369)

Teema	Aikakausi	Sosiaalinen konteksti	Hallitseva ryhmä	Tärkein eettinen normi
Yrittäjyys	1862-1925	Teollinen kehittyminen, köyhyys	Kauppiaat ja muut yrittäjät	Utilitarismi: omistajan hyöty
Akateeminen	1910-1973	Liiketoimintatieteen synty, johtaminen	Kauppätieteen professorit	Tieteellinen ajattelu, positivismi
Julkishallinto	1925-1992	Sota-aika, kansallinen selviytyminen	Suomen hallitus	Utilitarismi: Suomen valtion hyöty
Ammatillinen	1973-	Hyvinvointi, liberaali yhteiskunta, kansainvälistyminen	Laskentatoimen asiantuntijat	Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo
Rahoitusmarkkinat	1992-	Kansainvälistyminen, globaali talous	Kansainväliset sijoittajat	Utilitarismi, osakkeenomistajien ja sijoittajien hyöty

Kirjanpitoa alettiin ylipäättään harjoittaa varhaisen teollistumisen yhteydessä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, jolloin kirjanpito oli hyvin yrittäjälähtöistä ja siinä keskityttiin pääosin omistajayrittäjän hyödyn maksimointiin. Yrittäjyys sai rinnalleen akateemisia näkökulmia 1900-luvun alussa laskentatoimea koskevan koulutuksen alkamisen myötä, joka on vaikuttanut tilinpäätössääntelyyn merkittävästi muun muassa meno-tuloteorian kautta. Julkishallinnon valvonta puolestaan vaikutti sääntelyllään merkittävästi läpi 1900-luvun, tarkoituksenaan edistää valtion hyötyä osittain protektionistisesta ja osittain kansalaisten etua korostavasta näkökulmasta. Ammatilliset vaikutukset alkoivat näkyä joitakin vuosikymmeniä sen jälkeen, kun laskentatoimen koulutus oli käynnistetty ja asiantuntijat, kuten tilintarkastajat vaikuttavat tänäkin päivänä tilinpäätöskäytäntöihin. Nykyään kaikkein suurin vaikutus ulkoiseen laskentatoimeen on rahoitusmarkkinoilla, jotka pyrkivät edistämään erityisesti sijoittajien hyötyä. (Virtanen 2009, 368-370) Muihin valtioihin verrattuna Suomen erityispiirteenä voidaan pitää erityisesti pitkään 1900-luvulla kestänyttä aikakautta, jolloin merkittävimmät toimijat kotimaisilla rahoitusmarkkinoilla olivat suomalaisia; erityisesti pankkien asema oli poikkeuksellisen suuri. Tulevaisuuden osalta voidaan ennakoida, että esimerkiksi digitalisaatio saattaa muodostaa uuden teeman jatkumona kansainvälistymiselle.

Erot kansallisten tilinpäätösstandardien välillä juontavat juurensa ominaispiirteisiin kansallisessa lainsäädännössä ja ulkopuolisen suojassa. Ulkopuolisella tarkoitetaan tässä mielessä esimerkiksi oman pääoman ehtoista sijoittajaa tai velkojaa, jolla ei ole samoja tietoja kuin yhtiön johdolla. Ulkopuolisen suoja on ollut korostetummassa asemassa anglosaksisissa common law -lainsäädännön maissa mannereurooppalaisiin säädösoikeuteen järjestelmänsä perustaviin valtioihin verrattuna. Kuitenkin myös

mannereurooppalaisissa valtioissa, joihin Suomi lukeutuu, ulkopuolisen suoja ohjaa suuresti pääomamarkkinoiden toimivuutta. Ulkopuolisille sijoittajille turvatus aseman tarjoavissa valtioissa on yleisesti ottaen suuremmat sekä toimivammat pääomamarkkinat ja parempi kyky täytääntöönpanoon. Pohjoismaissa käytössä olevat tilinpäätösstandardit on luokiteltu ulkopuolisen sijoittajan turvan näkökulmasta keskitasoisiksi. (Devalle, Onali & Magarini 2010, 88)

Suomalainen tilinpäätössääntely, FAS (Finnish Accounting Standards) on laadittu tarjoamaan tietoa erityisesti velkojien hyöty silmällä pitäen. Sitä vastoin, listautuneiden yhtiöiden käyttöönotettava IFRS on tarkoitettu lähtökohdiltaan huomattavasti markkinalähtoisemmäksi ja huomioimaan paremmin oman pääoman ehtoisten rahoittajien näkökulman. (Lantto & Sahlström 2009, 342)

Suomessa on havaittu, että FAS-sääntelyn taustalla oleva meno-tulo-teoria yhä ohjaa tilinpäätösten parissa toimivien asiantuntijoiden ajattelua ja suhtautumista IFRS-standardeihin. Kansallisilla standardeilla voi kuitenkin olla myös positiivisia vaikutuksia IFRS:n omaksumisen kannalta ja ne voivat toimia jopa jossain määrin innostajina. Tässä mielessä useissa tutkimuksissa omaksuttu näkökulma, jonka mukaan taloudelliset, kulttuurilliset, sosiaaliset, institutionaaliset, poliittiset ja muut ominaisuudet toimisivat yksinomaan muutoksen esteenä, ei ole täysin perusteltu. (Pajunen 2010, 30)

On myös huomioitava, että IFRS-standardien ohella kotimaiset FAS-tilinpäätössäännökset vaikuttavat yhä joiltakin osin suomalaisten julkisten osakeyhtiöiden raportointiin, jolloin osa kansallisista erityispiirteistä säilyy. Esimerkiksi *Kirjanpitolautakunnan Yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta 12.9.2006* velvoittaa yhtiöitä kertomaan toimintakertomuksessaan kattavammin liiketoimintaan liittyvistä riskeistä ja tällä uudistuksella on ollut positiivinen vaikutus suomalaisten pörssiyritysten riskien raportointiin. Riskien raportoinnista on tullut tuolloin aiempaa kattavampaa ja riskien mahdollisista taloudellisista vaikutuksista on alettu kertoa aiempaa tarkemmin. (Miihkinen 2012, 30) Martikainen et al. (2015, 351) edelleen tarkentavat, että hallituksen jäsenten kokemus, koulutus ja osakeomistusten määrä yhtiössä parantavat riskiraportoinnin laatua, joten sääntelyuudistusten vaikutukset ovat erilaisia yhtiökohtaisesti.

2.2 Tilinpäätös ja liitetiedot informaatiolähteenä

Tilinpäätökset ja liitetiedot kattavat vain osan sijoittajien päätöksentekoon vaikuttavasta tietomassasta ja tämä on muistettava analysoitaessa niitä taloudellisen informaation välittäjinä. Yhtä lailla, yritykset julkaisevat vuosikertomuksia sovittaen ne osaksi kaikkea

muuta viestintäänsä. Yritysjohto voi soveltaa tilinpäätös- ja liitetietoraportoinnissaan erilaisia strategioita myös opportunistisessa mielessä (Li 2008, 2; Merkl-Davies & Brennan 2007, 127). Varsinkin, kun yhä suurempi osa yhtiöiden taloudellisesta raportoinnista ja vuosikertomuksista on narratiivisessa muodossa, yritysjohdolle avautuu yhä enemmän mahdollisuuksia yhtiöstä muodostuvan vaikutelman hallintaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yrityksen taloudellisen aseman ja tulevaisuuden näkymien esittämistä parhaassa mahdollisessa valossa. (Merkl-Davies & Brennan 2007, 118). Talousraporttien esittämistapaan liittyvillä valinnoilla on konkreettisia vaikutuksia pääomamarkkinoihin. Loughran ja McDonald osoittavat kirjallisuuskatsauksessaan (2016, 3), että useiden tutkimusten perusteella yritysjohton liiketoiminnan ja markkinoiden kuvaamiseen käyttämät kielelliset valinnat korreloivat tulevaisuuden osaketuottojen ja tuloksen kanssa.

Yritysjohto voi käyttää taloudellisessa viestinnässään seitsemää erilaista strategiaa vaikutelman hallintaan. Ensimmäisenä strategiana on *lukemisen helppouden manipulointi*, eli tekstistä tehdään vaikeammin luettavaa. Toisena on *retorinen manipulointi*, kuten vakuuttavan kielen hyödyntäminen. Kolmantena mainitaan *temaattinen manipulointi*, joka tarkoittaa positiivisten sanojen ja asioiden painottamista. Neljäntenä on *visuaalinen ja rakenteellinen manipulointi*. Viidentenä nostetaan esille *suoriutumisen vertailu*, jossa tarkoituksena on valita esitettävälle tiedoille vertailukohtia, jotka saavat asian näyttämään mahdollisimman positiiviselta. Kuudentena on *tulosta kuvaavien tunnuslukujen valinta* siten, että yhtiön suoriutuminen esitetään mahdollisimman hyvänä. Seitsemäs strategia on *organisationaalisten tulosten määrittelyminen* esimerkiksi siten, että positiivisten tulosten määrittelyä sanallisesti johtuvan yhtiön sisäisistä tekijöistä, kuten yritysjohtosta, ja negatiivisten tulosten vastaavasti yrityksen ulkopuolisista tekijöistä. (Merkl-Davies & Brennan 2007, 127-128)

On osoitettu, että vuosikertomuksen luettavuuden ja yrityksen tulevan taloudellisen menestyksen välillä vallitsee tilastollisesti merkitsevä yhteys. Kun huomioidaan yrityksen koon ja toimialan kaltaiset selittävät muuttujat, taloudellisesti heikosti suoriutuvat yritykset laativat keskimäärin pidempiä vuosikertomuksia, joissa käytetään vaikeita lauserakenteita ja pidempiä sanoja. Sitä vastoin, paremmin menestyvien yritysten vuosikertomukset ovat helpommin luettavia. Kun tarkastellaan erikseen vuosikertomuksen eri osia, liitetietojen pituudella on toimintakertomuksen pituutta merkitsevämpi yhteys taloudelliseen suoriutumiseen. Ei voida kuitenkaan suoraan osoittaa, kertovatko tulokset yritysjohton opportunistisesta käyttäytymisestä, että huonoja uutisia pyrittäisiin peittelemään. On myös mahdollista, että vuosikertomuksissa kerrottavat negatiiviset tiedot vaativat sanallisesti

pidempää selitystä tai yritysjohto varautuu kertomalla huonoista uutisista laajemmin jo ennakkoon, koska sijoittajat kuitenkin tiedustelisivat niistä lisää. (Li 2008, 30-32)

Loughran ja McDonald (2014) kritisoivat Lin (2008) käyttämää menetelmää vuosikertomusten luettavuudesta siltä osin, että monimutkaiset lauserakenteet ja pidemmät sanat eivät välttämättä tee taloudellisesta informaatiosta vaikeammin luettavaa. Talouteen ja liiketoimintaan liittyvälle sanastolle on ominaista, että sanat ovat keskimääräistä pidempiä ja monitavuisempia. Heidän tutkimustuloksensa ovat kuitenkin samansuuntaisia. Ne osoittavat, että vuosikertomuksen pituus tiedoston koolla mitattuna on yhteydessä korkeampaan osaketuottojen volatilitettiin ja virheisiin sekä hajontaan tulosenusteissa. (Loughran & McDonald 2014, 1644-1646) Hoitash ja Hoitash (2018, 282) puolestaan vahvistavat, että tilinpäätösten kompleksisuus on yhteydessä korkeampaan todennäköisyyteen, että tilinpäätöstiedot sisältävät joko tahallisia tai tahattomia virheitä ja tilintarkastuksen viive tilikauden päättymiseen nähden on keskiarvoa pidempi.

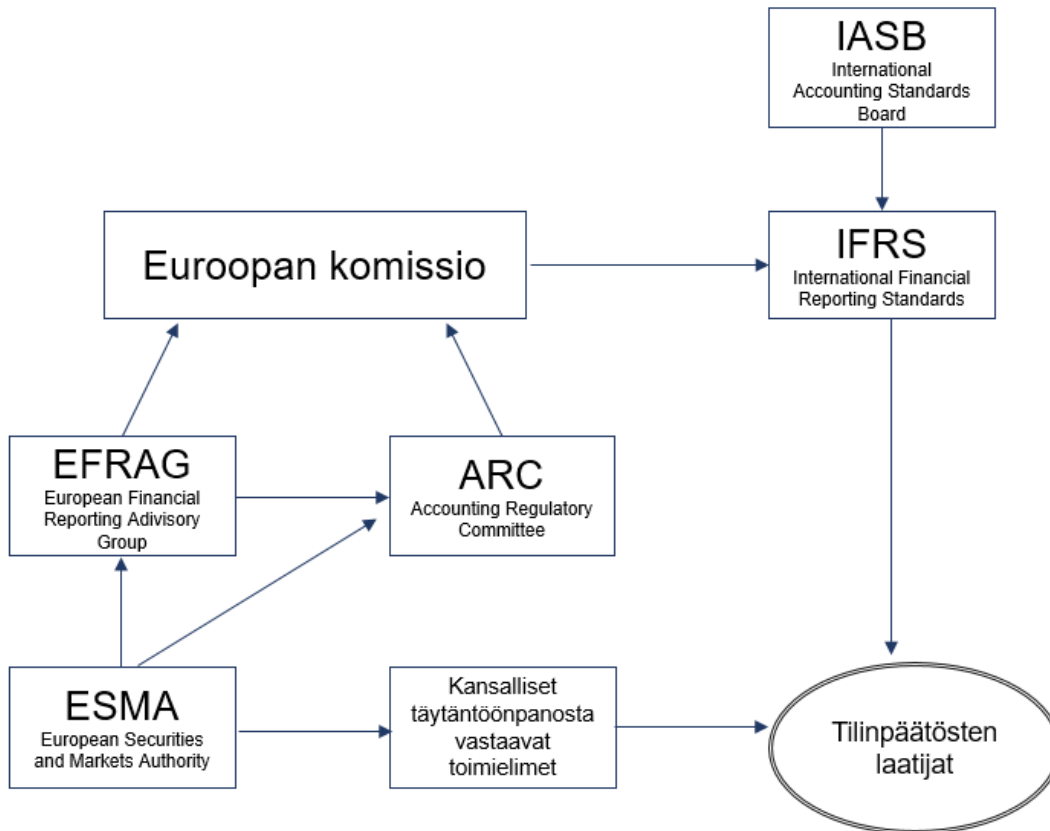
Kun yritys julkaisee luettavuudeltaan haastavia tilinpäätöksiä ja liitetietoja, sijoittajat kokevat suurempaa epävarmuutta tehdessään arvonmäärittäystä. Tällöin he ovat halukkaampia hyödyntämään kolmansien osapuolten tarjoamaa informaatiota, kuten uutisointia ja analyytikkojen laatimia raportteja ja yrityksen itse julkaiseman talousinformaation painoarvo arvonmäärittämisessä pienenee. Toisaalta luettavuudeltaan hyvät liitetiedot saattavat kannustaa sijoittajaa luottamaan niihin jopa liiaksi ja huomioimaan liian vähän ulkopuolista informaatiota. (Asay, Elliot & Rennekamp 2017, 17) Hellman et al. (2018, 4) eivät tästä huolimatta pidä täysin oikeutettuna näkemystä siitä, että tilinpäätösten pääasiallisilla käyttäjillä olisi haasteita tiedon löytämisessä ja ymmärtämisessä. Sitä vastoin, heidän mukaansa jo aiemmin tehdyt tutkimukset osoittavat, että tilinpäätöstietojen käyttäjillä on vahvoja kannusteita kouluttautua ymmärtämään kattavasti tilinpäätössääntelyä.

Osakeanalyttikoiden työtä ohjaavat liiketoimintamallit ovat myös muuttuneet tavalla, joka määrittää taloudellisen informaation käyttöä. Kaupankäytikustannukset ovat pienentyneet teknologian kehittymisen myötä merkittävästi, joka toisaalta on vähentänyt analyyttikoiden omaan tutkimukseen saatavilla olevia varoja. Toisaalta moni johtava analyyttikko nähdään yhä enemmän strategisena neuvonantajana seuraamilleen yrityksille. (Healy & Palepu 2001, 433) Mikäli analyyttikon ja yritysjohtajan välinen vuorovaikutussuhde on tiivis, voidaan varsin luontevasti kuvitella, että analyyttikolla on myös sananvaltaa siihen, kuinka yritys raportoi taloudellisesta asemastaan.

Edellä esitetyt tutkimukset osoittavat, että on erittäin haastavaa määritellä, mikä tekee tilinpäätöksestä tai sen osasta hyvin luettavan ja hyödyllisen informaatiolähteen. Luettavuus vaikuttaa olevan pikemmin subjektiivinen käsite, joka riippuu tilinpäätöksen käyttäjästä paitsi hänen edustamansa sidosryhmän, myös asiantuntemuksensa suhteen. Tämä puoltaa osaltaan myös laadullisten tutkimusten tekemistä, joita voidaan hyödyntää teorianmuodostuksessa syventymällä rajatummin esimerkiksi johonkin yksittäiseen tilinpäätöksen käyttäjäryhmään.

2.3 Kansainväliset tilinpäätösstandardit

Euroopan Unioni on velvoittanut jäsenmaidensa listattuja yhtiöitä soveltamaan tilinpäätöksissään IFRS- (International Financial Reporting Standards) ja IAS (International Accounting Standards) -standardistoja viimeistään vuodesta 2005 alkaen. Päämääränä on ollut lisätä markkinoiden tehokkuutta parantamalla yritysten kirjanpidon avoimuutta ja vertailukelpoisuutta. (Eur-Lex 2015) IASB on perustanut standardit pitkälti oletuksille sijoittajien informaatiotarpeista, tilinpäätöksen laatijoiden palautteelle sekä akateemiselle tutkimukselle (Pope & McLeay 2011, 241). Olennaisena erona IFRS:n monen kansallisen standardiston välillä on painotus tuloslaskelman ja taseen välillä. IFRS painottaa arvostamisperiaatteena käypää arvoa, jolloin taseen merkitys korostuu. Sen sijaan, konservatiivisemmat sääntelyjärjestelmät velvoittavat kustannuspohjaiseen arvostamiseen, jolloin tuloslaskelmassa esitetty informaatio on tyypillisesti tasetta merkityksellisempää. (Beisland & Kjell 2015, 60)

Kuvio 3: Eurooppalainen tilinpäätössääntelyn täytäntöönpanon viitekehys. (Mukaihen: Pope & McLeay 2011, 240)

Kuviossa kolme esitellään Euroopassa vallitsevaa IFRS-tilinpäätössääntelyä ohjaava viitekehys. Euroopan komissio on korostanut itse tehokkaan täytäntöönpanoinfrastruktuurin olevan keskeinen edellytys standardien onnistuneelle toimeenpanolle (Eur-Lex 2015). Toisaalta komissio on kuitenkin jättänyt markkinavalvonnan ja tehokkaiden sanktioiden määrittämisen kansallisten rahoitusmarkkina-auktoreille vastuuksi (Pope & McLeay 2011, 240). On pohdittu, että onko kansallisilla sääntelyelimillä riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa standardien noudattamiseen käytännössä, vai hidastaako tämä niiden yhtenäistä, valtioiden rajat ylittävää omaksumista. (Pope & McLeay 2011, 240; Ball 2016, 548)

Kansalliset erot IFRS-standardien omaksumisessa saattavat olla osittain yhteydessä siihen, ettei IASB ole riittävän aktiivisesti edistänyt sääntelyn kansainvälistä harmonisointia. Siinä missä (IASB:n edeltäjä) IASC (International Accounting Standards Committee) painotti laajempaa taloudellista raportointia koskevan sääntelyn ja menettelytapojen harmonisointia, IASB keskittyy tuottamaan täytäntöönpanokelpoisia standardeja, mutta viittaa tavoitteissaan vain *pyrkivänsä edistämään* niiden käyttöönottoa. IASB ei ole myöskään nostanut riittävästi esille, millaisia vaaroja huonolaatuisella

standardien omaksumisella ja käyttönotolla voi olla. Esimerkkinä mainitaan "näennäisomaksuminen", eli yritysjohto ilmoittaa noudattavansa IFRS-standardeja, vaikka se todellisuudessa tee niin. (Pope & McLeay 2011, 235) Tätä voidaan pitää varmastikin relevanttina ongelmana erityisesti kehittyvillä ja heikomman sääntelyn sekä valvonnan omaavilla markkinoilla. Kehittyneemmällä markkinoilla mahdolliset ongelmat liittyvät enemmän kooltaan pieniin ja toimintaiältään nuoriin yrityksiin.

Viime vuosina kansainvälisiä tilinpäätösstandardeille on todettu kehitystarpeita erityisesti viestinnällisestä näkökulmasta. Tilinpäätösten sisällön ohella yhtiöiden sidosryhmät ovat yhä kiinnostuneempia tietojen esittämistavasta. IASB (2017b, 19) esittää seitsemän periaatetta, joita noudattamalla yhteisöjen odotetaan viestivän tietoa tehokkaammin tilinpäätöksillään. Informaation tulisi olla:

1. yhtiökohtaista
2. kuvattu niin yksinkertaisesti ja suoraan kuin mahdollista
3. järjestetty niin, että tärkeimmät asiat ovat korostettuna
4. linkitetty tarpeen vaatiessa muuhun relevanttiin tietoon tilinpäätöksissä
5. ei toistettua tarpeettomasti
6. esitetty tavalla, joka mahdollistaa vertailun eri yhtiöiden ja aikajaksojen välillä ilman, että informaation hyödyllisyys kärsii
7. esitetty muodossa, joka on asianmukainen informaation luonteelle

Hellman et al. (2018) toteavat näihin tavoitteisiin liittyen, että tasapainon saavuttaminen yhtiökohtaisuuden ja vertailukelpoisen tiedon välillä on haastavaa. Kokonaisuudessaan IASB (2017b) luottaa heidän mielestään liiankin vahvasti tilinpäätösten laatijoiden tahtotilaan, ja että olisi kaikkien etu, että liitetietojen laatu paranee. Kaikki eivät kuitenkaan toimi toivotulla tavalla, jos yhtiöillä on runsaasti vapauksia esimerkiksi jättää asioita raportoimatta. (Hellman et al. 2018, 7)

Durocher ja Gendron (2011) kritisoivat tilinpäätösstandardien määrittelyssä laajemmin sitä, että informaation käyttäjät ovat jääneet yleensä päätöksenteon ulkopuolelle, eikä heidän näkökulmaansa huomioida aidosti. Tästä syystä informaation vertailukelpoisuutta on korostettu standardien laadinnassa jopa liiaksi, koska todellisuudessa harjaantuneet tilinpäätösten lukijat kokevat kykenevänsä ottamaan huomioon poikkeamat vertaillaan eri yhtiöitä. Vertailukelpoisuuden tärkeyttä on pidetty itsestään selvänä ja siihen on vedottu tilinpäätösstandardeja uudistettaessa todellisuudessa jo vuosikymmeniä ennen IFRS:n käyttöönottoa (Durocher & Gendron 2011, 253-254)

Lisäksi on kritisoitu, että raportoinnin vertailukelpoisuuden edistäminen, jota tavoitellaan esimerkiksi IFRS 1 -standardissa, saattaa vaikuttaa heikentävästi tilinpäätösten luettavuuteen. Vertailukelpoisuuden parantaminen on tarkoittanut tähän saakka usein raportointivelvoitteiden laajentamista, joka on kasvattanut tilinpäätösten ja liitetietojen pituutta. (Cheung & Lau 2016, 162) Tasapainon saavuttaminen on haastavaa myös siksi, että tilinpäätösten tulee tarjota riittävästi ja oikeanlaista informaatiota myös muille sidosryhmille kuin oman pääoman ehtoisiin sijoittajille. Tilinpäätössääntelyn kehittäminen arvonmäärityksen ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen näkökulmasta ei välttämättä tarjoa optimaalisia ratkaisuita muun muassa velkajärjestelyiden ja yritysjohtoa koskevan laadunvalvonnan kannalta (De George et al. 2016, 994).

IFRS-standardien mukaisen raportoinnin aloittaminen samanaikaisesti yli sadassa maassa vuonna 2005 on ollut laajuudeltaan monessa mielessä ainutlaatuinen tapahtuma. Odotetut positiiviset vaikutukset ovat toteutuneet osittain, mutta osa niihin liitetystä kysymyksistä odottaa yhä vastausta. Tavoitteita on myös saatettu asettaa lyhyellä aikavälillä liian korkealle huomioon ottaen, että tilinpäätösraportointiin vaikuttava sääntely tapahtuu yhä monin paikoin kansallisella tasolla. (Ball 2016, 567) Seuraavassa syvennyttään tarkemmin IFRS-standardien käyttöönoton vaikutuksiin erikseen sijoittajien ja tilinpäätösten laatijoiden näkökulmasta.

2.3.1 IFRS-standardien käyttöönoton vaikutukset pääomamarkkinoilla

IFRS:n käyttöönoton vaikutukset ovat olleet erilaisia markkina-alueesta riippuen. Taustatekijöitä maakohtaisille eroille ovat muun muassa aiemmin sovellettujen kansallisten tilinpäätösstandardien konservatiivisuus, niiden tarjoamat tuloksenjärjestelykeinot ja yleinen liikkumavara (Devalle et al. 2010, 114-115). Myös osakeanalytikot ovat reagoineet kansainvälisten tilinpäätösstandardien pitkälti maakohtaisesti (Byard, Li & Yong 2011, 71). IFRS:n käyttöönottoa tarkastelevista tutkimuksista on laadittu useita laajoja kirjallisuuskatsauksia (mm. Brown 2011; De George et al. 2016; Brüggemann et al. 2013), jotka auttavat muodostamaan kokonais kuvaa tähänastisesta kehityksestä.

Ensinnäkin, Brown (2011) osoittaa kirjallisuuskatsauksessaan, että IFRS:n käyttöönoton vaikutukset sijoittajien kokemaan tilinpäätöstietojen relevanttiuteen ja hyödylliseen ovat moninaisia. On julkaistu runsaasti tutkimuksia, joissa verrataan tilinpäätöksissä esittelyjen lukujen relevanttiutta suhteessa yritysten markkina-arvoihin ennen IFRS:n käyttöönottoa ja sen jälkeen. Näiden tutkimusten perusteella IFRS:n käyttöönoton vaikutukset ovat hyvin

pitkälle maakohtaisia sekä Euroopassa että sen ulkopuolella. Yleensä ottaen, tilinpäätösinformaation relevanttius näyttää parantuneen, joskin vain niukasti IFRS:n käyttöönoton myötä eurooppalaisissa valtioissa, joilla sääntely on vahvaa ja pääomamarkkinat toimivat hyvin. Tutkimustulokset eivät ole kuitenkaan täysin johdonmukaisia keskenään. (Brown 2011, 276-277)

De George et al. (2016, 994) toteavat samansuuntaisesti, että tutkimustulokset IFRS:n pakollisen käyttöönoton vaikutuksista raportoinnin laatuun ovat sekalaisia ja luotettavia tuloksia on muodostettu lähinnä maakohtaisesti. Tutkijat eivät pysty kuitenkaan riittävän uskottavasti osoittamaan, että tilinpäätösten laatu on parantunut yksinomaan IFRS-standardien soveltamisesta johtuen, vaan se on saattanut kehittyä myös muiden samanaikaisesti tapahtuneiden, talousraportointiin vaikuttavien institutionaalisten muutosten myötä. Saman näkemyksen jakavat myös Brüggemann et al. (2013, 2). Sitä vastoin on selkeämmin havaittavissa, että vertailukelpoisuus eri valtioissa listautuneiden yritysten on välillä parantunut. Tästä johtuen ulkomaisten sijoittajien ja analyytikkojen kiinnostus yrityksiä kohtaan on kasvanut, mutta toisaalta ei ole osoitettu, että IFRS tarjoaisi vastaavaa lisäarvoa kotimaisia yrityksiä seuraavien analyytikkojen näkökulmasta. (De George et al. 2016, 994)

Edellisistä poiketen, Brüggemann et al. (2013, 29) kuitenkin ilmentävät, että IFRS-standardien onnistumisesta tilinpäätösten vertailukelpoisuuden ja läpinäkyvyyden parantamisessa on vain niukasti näyttöä. Sen sijaan heidän mielestään aiemmat tutkimukset ovat varsin yksimielisiä siitä, että pääomamarkkinoiden ja makrotalouden osalta IFRS-standardien käyttöönoton vaikutus on ollut positiivinen. Makrotaloudelliset ilmiöt kielivät osaltaan siitä, että tilinpäätössääntelyllä voi olla myös sellaisia positiivisia vaikutuksia, joihin ei ole ensisijaisesti pyritty, kuten erilaisten markkinoilla toimivien tahojen keskinäisten sopimusten kehittyminen.

Vertailukohtana voidaan käyttää myös tutkimuksia, joissa keskitytään IFRS-standardeja vapaaehtoisesti soveltamaan alkaneisiin yrityksiin. Dasken ja Gebhardtin (2006) mukaan yritykset, jotka alkoivat raportoida vapaaehtoisesti IFRS-standardien mukaan Saksassa, Itävallassa ja Sveitsissä ennen IFRS:n pakollista käyttöönottoa vuosina 1998-2004, tarjosivat merkittävästi laadukkaampaa taloudellista informaatiota verrattuna yrityksiin, jotka noudattivat kansallista tilinpäätössääntelyä. Vaikka otos käsitti vain yritykset kolmesta eri maasta, niiden osuus maailmanlaajuisesti kaikista IFRS- tai IAS-standardistojen mukaan raportoivista yrityksistä oli 22 prosenttia. (Daske & Gebhardt 2006, 493-494) Horton, Serafeim ja Serafeim (2007, 419) ovat puolestaan vertailleet sekä

vapaaehtoisesti että sääntelyn velvoittamina IFRS-standardeja soveltavia yrityksiä ja osoittavat, että analyytikoiden ennusteet ja informaatioympäristö ovat parantuneet merkittävästi IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen niillä yhtiöillä, joita veloitettiin raportoimaan standardien mukaan vuodesta 2005 alkaen. Parannus on ollut sitä suurempi, mitä merkittävämpi ero aiemmin sovellettujen kansallisten standardien ja IFRS:n välillä on ollut.

Johdonmukaisesti Dasken & Gebhardtin (2008) ja Hortonin et al. (2007) tuloksiin nähden, analyytikoiden määrittämien osakkeiden tavoitehintojen tarkkuus parani 14 eurooppalaisessa valtiossa (Suomi mukaan lukien), kun IFRS-standardit otettiin käyttöön vuonna 2005 (Bilinski, Lyssimachou & Walker 2013, 848). Analyytikoiden ennusteet ovat parantuneet IFRS:n käyttöönoton jälkeen varsinkin niiden yhtiöiden osalta, joilla on keskimääräistä suuremmat kannustimet laadukkaaseen taloudelliseen raportointiin. Kannustimia voivat olla esimerkiksi kasvumahdollisuudet, osakeomistusten pienempi hajonta tai toisaalta esimerkiksi asiantuntevat tilintarkastajat. (Byard et al. 2011, 71)

Markkinareaktiot IFRS-standardien käyttöönottoa koskeviin tapahtumiin Euroopassa olivat positiivisia erityisesti niiden yritysten osalta, joiden talousinformaatio oli laadultaan keskimääräistä heikompaa ja informaatioasymmetria keskimääräistä korkeampi. Myös laadukasta talousinformaatiota jo ennestään tuottaneiden yritysten kohdalla reagoitiin positiivisesti, joka kertoo siitä, että sijoittajat odottivat IFRS:n käyttöönoton parantavan informaation laatua kokonaisuutena. Markkinat reagoivat toisaalta IFRS-standardien käyttöönottoon negatiivisesti, jos yrityksen kotipaikka oli sellaisessa säädösoikeuteen oikeusjärjestelmänsä perustavassa maassa, jossa tilinpäätösstandardien toimeenpano on yleisesti heikompaa. (Armstrong, Barth, Jagolinzer & Riedl 2010, 59) Sitä vastoin, analyytikoiden informaatioympäristö, jota on mitattu ennustevirheillä, ennusteiden havainnoilla ja yhtiötä seuraavien analyytikoiden lukumäärällä, on parantunut IFRS-standardien pakollisen käyttöönoton jälkeen niissä eurooppalaisissa maissa, joissa on vahvat sääntelyn täytäntöönpanojärjestelmät ja kansalliset standardit poikkeavat oleellisesti IFRS-standardeista. Suomi luetaan tässä tutkimuksessa tällaisten maiden joukkoon. (Byard et al. 2011, 94-95)

On myös jonkin verran näyttöä siitä, että raportointi käypien arvojen mukaan pienentää informaatioasymmetriaa. Toimialakohtaisena esimerkkinä, IAS 40 -standardi velvoittaa kiinteistösiirtoyhtiöitä ilmoittamaan sijoituskiinteistöjensä käypien arvojen muutokset tilikauden aikana. Sijoituskiinteistöjen merkitys tämän toimialan yrityksille on suuri, koska ne muodostavat keskimäärin 78 prosenttia taseen loppusummasta. Ennen IFRS-

standardien käyttöönottoa eurooppalaiset kiinteistösijoittajat raportoivat sijoituskiinteistöistään sekalaisilla käytännöillä. Osa yrityksistä hyödynsi käypiä arvoja taseessa, osa ilmoitti ne liitetiedoissa ja osa ei raportoinut käyvistä arvoista lainkaan. Kun käytännöt yhtenäistyivät standardin noudattamisen myötä, eurooppalaisten kiinteistösijoitusyhtiöiden osakkeiden myynti-ostohintojen hajonta pieneni ja tämän nähdään kuvaavan informaatioasymmetrian pienenemistä. Muutos ei kuitenkaan poistanut informaatioasymmetriaa kokonaan, vaan muun muassa institutionaaliset tekijät vaikuttavat siihen myös kaikkien raportoidessa käyvän arvon periaatteen mukaisesti. (Muller, Riedl & Sellhorn 2011, 1152-1153)

Vertailupohjaa voidaan hakea myös Australiasta, jossa IFRS-standardit otettiin käyttöön samanaikaisesti EU-maiden kanssa vuonna 2005, tilinpäätösten pituus kasvoi kansainvälisten tilinpäätösstandardien omaksumisen jälkeen, mutta tilinpäätöksistä tuli aiempaa paremmin luettavia. Erityisesti tilinpäätöksen laadintaperiaatteista kertova yhteenveto ja aineettomiin hyödykkeisiin sekä rahoitusinstrumentteihin liittyvät liitetiedot kasvoivat sivumääräisesti merkittävästi. Lisäksi pienten ja nuorten yritysten sekä sellaisten yritysten, jotka eivät ole laskeneet liikkeelle uusia osakkeita, talousraportit ovat muita paremmin luettavia. (Cheung & Lau 2016, 171-172)

2.3.2 IFRS-standardien käyttöönoton vaikutukset tilinpäätösten laatijoille

Raportoivat yritykset ovat itse odottaneet, että IFRS-standardien mukainen raportointi parantaa julkisten yhtiöiden vertailukelpoisuutta ja taloudellista läpinäkyvyyttä. Siitä huolimatta esitettyjen hyötyjen toteutumista, kuten pääomakustannusten pienenemistä on kyseenalaistettu laajalti. Ristiriidan on ajateltu syntyvän siitä, että vaikka konserniluvut raportoitaisiin IFRS-standardien mukaisesti, kansalliset tilinpäätösstandardit ohjaavat yhä yksittäisten osakeyhtiöiden raportointia ja sitä kautta muun muassa tulos- ja verosuunnittelua. (Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006, 192) Tätä voidaan kenties pitää osaltaan selityksenä sille, miksi IFRS-standardien implementoinnin on koettu onnistuneen eri tavoin eri maissa.

Lantto (2014) on tutkinut väitöskirjassaan IFRS-standardien käyttöönoton vaikutuksia tilinpäätösten laatijoiden näkökulmasta Suomessa. Keskeisenä havaintona on nostettu esille, että IFRS on tiivistänyt taloudellisen raportoinnin ja liiketoiminnan välistä yhteyttä. Tilinpäätöksiä laativilta laskentatoimen asiantuntijoilta vaaditaan aiempaa enemmän liiketoimintaymmärrystä, mutta vastaavasti myös liiketoimintajohdon arviot ja estimaatit ovat aiempaa merkityksellisempiä talousraportoinnin kannalta. Kehityksen taustalla ovat

erityisesti standardien periaatepohjaisuus ja taselähtöisyys. IFRS-standardien käyttöönotto on myös korostanut, ettei tilinpäätösraportointi ole puhtaasti vertikaalinen, suoraan etenevä prosessi, vaan se vaatii informaation käsittelyä ja tuottamista vuorovaikutteisemmin eri osapuolten välillä. (Lantto 2014, 32-40)

Yleinen lyhyen aikavälin havainto raportoivien yritysten näkökulmasta Euroopassa on ollut, että siirtymä IFRS-standardien mukaiseen raportointiin on prosessina kallis, monimutkainen ja raskas. Haastavimpana yksittäisenä asiana on pidetty tase-erien arvostamista käypiin arvoihin, jonka on nähty lisäävän raportoitujen tasearvojen volatiliiteettia, vaikka IASB:n tarkoitus on ollut päinvastainen. Esille on nostettu myös se, että suoritukseen perustuviin johdon ja henkilöstön palkitsemisjärjestelmiin on saatettu edellyttää merkittäviä muutoksia. (Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006, 192) Yhtiöiden maksamat tilintarkastajien palkkiot ovat kasvaneet 23 prosenttia Australiassa sinä vuonna, kun IFRS-standardit otettiin käyttöön. Suoraan IFRS-raportoinnin aloittamiseen liittyvää kulujen kasvua tästä on estimoitu olevan 8 prosenttiyksikköä. Lisäksi, pienet yhtiöt kokivat suhteellisesti suurempaa kulujen kasvua suurempiin verrokkeihinsa nähden. Palkkioiden kasvu ei myöskään koske pelkästään IFRS-standardien käyttöönottovuotta, vaan muun muassa kasvaneista liitetietovaatimuksista johtuen yhtiöt joutuvat maksamaan tilintarkastuksesta pysyvästi enemmän kuin raportoidessaan kansallisen sääntelyn mukaisesti. (De George, Ferguson & Spear 2013, 457)

IFRS-standardien käyttöönoton yhteydessä, yritykset pitivät rahoitusinstrumentteja koskevia standardeja IAS 36 ja IAS 39 haastavimpina soveltaa. Muita monimutkaisiksi luokiteltuja standardeja olivat IAS 12 (verot), IAS 19 (henkilöstön palkitseminen), IAS 36 (arvonalentumiset), IAS 38 (aineettomat hyödykkeet), IFRS 2 (osakeperusteiset maksut) ja IFRS 3 (yrityskaupat). (Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006, 189-190) Laatijan näkökulmasta vähiten kustannuksia liitetiedoista aiheuttavat tilintarkastajien palkkiot ja johdon palkitseminen, kun taas eniten kustannuksia liitetiedoista aiheuttavat rahoitusinstrumentit, yritysjärjestelyt ja arvonalentumistestaukset. (Johansen & Plenborg 2013, 623) Tilintarkastajat Big 4 -yhteisöissä ovat puolestaan kokeneet, että tilintarkastuksen näkökulmasta työläimpiä ja eniten asiantuntemusta vaativia osa-alueita IFRS-raportoinnissa ovat osakeperusteiset maksut, rahoitusinstrumentit ja liikearvon sekä muiden aineettomien hyödykkeiden arvonalentumiset. Niiden vaatimalla työmäärällä on myös merkittävä vaikutus yhtiöille kohdistuviin tilintarkastusmaksuihin. (De George, Ferguson & Spear 2013, 457) Niin tilinpäätöksiä laativat yhtiöt kuin tilintarkastajat jakavat

samankaltaisia näkemyksiä siitä, mitkä standardit ovat soveltamisen kannalta haastavimpia. Koska ne kasvattavat myös raportoinnin kustannuksia kaikkein eniten, on toivottavaa, että ne toisivat lisäarvoa tilinpäätösten lukijoille.

Vaikka useissa tilinpäätöksen laatijoita koskevissa tutkimuksissa korostetaan pääasiassa IFRS-standardien käyttöönoton aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia, kuten kasvanutta työkuormaa, se on toisaalta tarjonnut yrityksille tilinpäätösraportoinnin suhteen monessa mielessä uuden alun, koska se vaati uudelleenmäärittämään käytetyt kirjanpitoperiaatteet ja järjestelemään kokonaan uudelleen vertailutiedot aiemmalta tilikaudelta. Yrityksille jäi myös osittaista liikkumavaraa, jota voitiin käyttää tulosten optimointiin siirtymäkaudella. (Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006, 192]

2.4 Aiempi liitetietoja koskeva tutkimus

Osakeanalyytikot hyödyntävät tilinpäätöksen liitetietoja monilla eri tavoilla osana päätöksentekoaan. Tavanomaisena esimerkkinä voidaan pitää leasingmaksuja kuvaavia liitetietoja, joiden avulla analytikko voi järjestää uudelleen taseessa esitetyt varat ja velat. Tällöin esimerkiksi samalla toimialalla toimivien yritysten ja rahoitusleasingia tai käyttöleasingia hyödyntävien yritysten vertailu on luotettavampaa. (Felo, Kim & Lim 2018, 48)

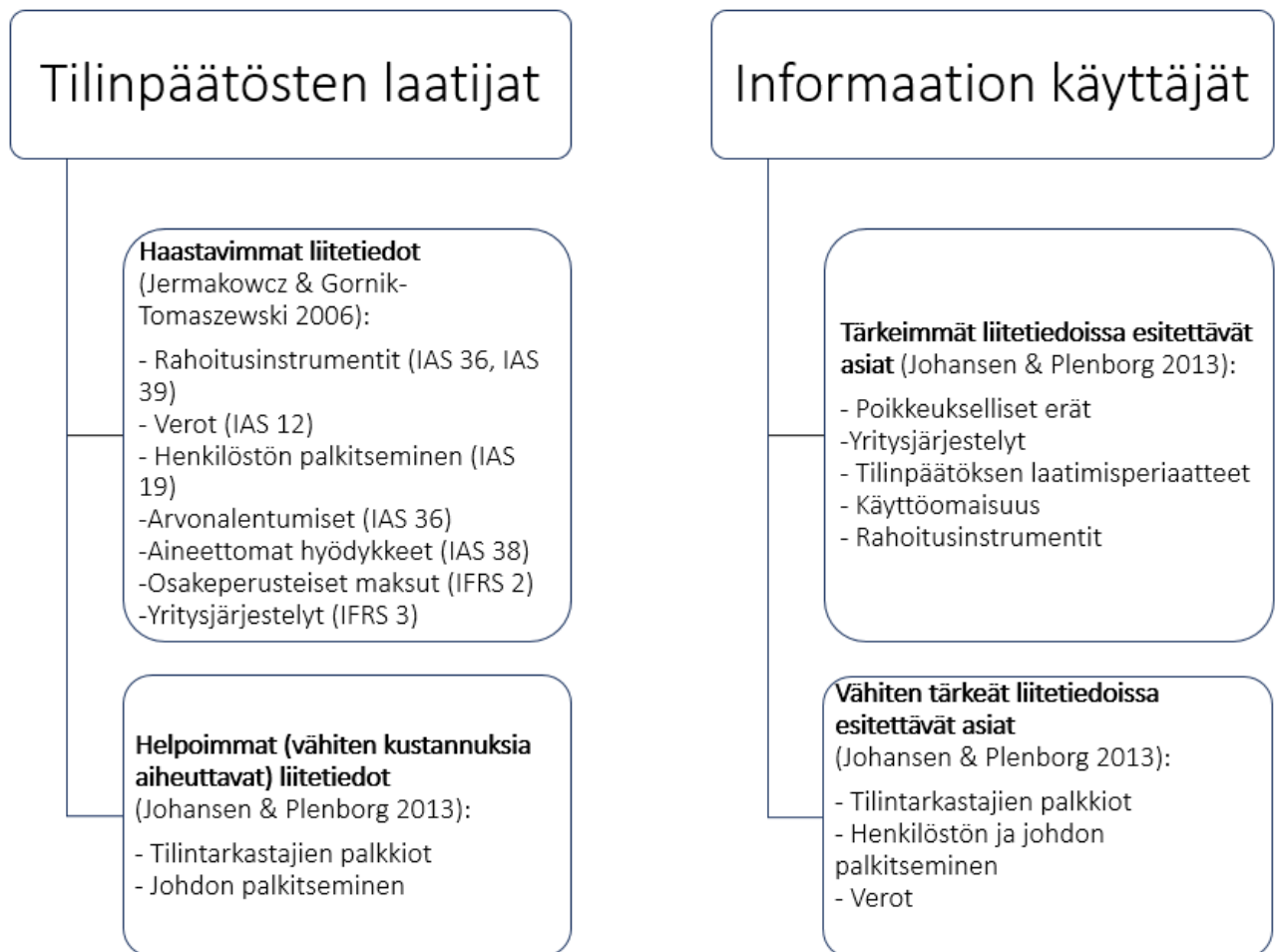
Tilinpäätössääntelyn velvoittamana julkaistavista liitetiedoista ei kuitenkaan ole saatu muodostettua kirjallisuudessa yleisesti hyväksyttyä teoriaa. Ongelmana vaikuttaa olevan jossain määrin liitetietojen tavoitteen määrittely ja sitä kautta niiden optimointi. Niin standardien laatijoiden kuin tutkijoidenkin näkökulmasta on haastavaa erotella, mikä osa informaatiosta on esitettävä päälaskelmissa ja mikä liitetiedoissa. Suuri osa aiemmin tehdyistä tutkimuksista keskittyykin vapaaehtoisesti julkaistuihin liitetietoihin, joilla on selkeämpi tavoitefunktio, kuten yhtiön arvon tai johdon hyödyn maksimointi. Sen sijaan pakollisten liitetietojen määrittely tapahtuu ylätasolla ja velvoittaa taloustilanteen ja sopimussuhteiden osalta toisistaan keskenään merkittävästi eroavia toimijoita. (Schipper 2007, 302-303) IASB määrittelee itse IAS 1 -standardissa, että liitetiedot tarjoavat lisätietoa päälaskelmissa esitettyihin lukuihin. Lisätiedot voivat olla narratiivisia kuvauksia, päälaskelmien rivitietojen erittelyä tai muuta tietoa, jota ei määritellä päälaskelmissa. Lisäksi, liitetietoihin tulee sisällyttää tiedot tilinpäätöksen laatimisperiaatteista sekä informaatio, jota ei kerrota muualla tilinpäätöksessä, mutta se on tärkeää muiden tilinpäätöksessä esitettävien tietojen ymmärtämisen kannalta. (IASB 2017b, 29)

Useat tutkimukset osoittavat, että niin tilinpäätösten laatijat kuin käyttäjätkin asennoituvat liitetietoihin jossain määrin eri tavalla kuin päälaskelmiin. Clor-Proell ja Maines (2014, 686) esittävät, että julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhtiöt kiinnittävät tilinpäätöstä laatiessaan vähemmän huomiota liitetiedoissa kuin päälaskelmissa julkaistuihin lukuihin ja liitetiedoissa kohdistuu päälaskelmia todennäköisemmin pyrkimyksiä ilmaista asioita yritysjohdon näkökulmasta strategisesti optimaalisella tavalla. Ilmiö korostuu julkisilla osakeyhtiöillä verrattuna yksityisiin osakeyhtiöihin, joka kuvastaa pääomamarkkinoiden asettamia paineita tilinpäätöslukujen esittämistä kohtaan. Tulosten voidaan ajatella tarkoittavan sijoittajien ja toisaalta myös tilintarkastajien ja valvojien näkökulmasta sitä, että liitetiedoissa esitettyihin lukuihin tulisi suhtautua jossain määrin päälaskelmia skeptisemmin. Schipper (2007, 323-324) tukee tätä näkemystä todeten, että tilinpäätösten käyttäjät suhtautuvat liitetietoihin varauksella, koska he olettavat liitetietojen olevan laadittuja osittain strategisesta näkökulmasta.

Myös Michels (2017) osoittaa, että päälaskelmissa esitetyt tiedot huomioidaan liitetiedoissa esitettyä informaatiota paremmin markkinahinnoissa. Michels ei löydä kuitenkaan tukea väitteelle, että syynä olisi liitetietojen epäluotettavuus päälaskelmiin verrattuna. Sen sijaan sijoittajat jossain määrin ylipainottavat ja kiinnittyvät liaksi päälaskelmissa esitettyihin lukuihin, kun taas liitetiedoissa esitettyjä tietoja ei huomioida täysin osakkeiden hinnoissa. Taustatekijänä lienee muun muassa se, että liitetietojen ymmärtäminen ja käyttö vaativat enemmän asiantuntemusta. (Michels 2017, 30)

Yleensä ottaen, tilinpäätöstietojen käyttäjät osoittavat kysyntää erityisesti tulevaisuutta koskevaa tietoa ja keskeisiä suorituskyvyn mittareita (key performance indicators, KPI:s) kohtaan. Sitä vastoin, yritysvastuuta ja corporate governancea koskevia tietoja pidetään kaikkein vähiten kiinnostavana. Tämä on paradoksaalista sikäli, että tilinpäätösten laatijoiden mukaan yritysvastuuhun ja corporate governanceen liittyvien tietojen valmistelu aiheuttaa tilinpäätösraportoinnissa kaikkein eniten kustannuksia. Liitetiedoista tärkeimpinä pidetään niitä, jotka koskevat poikkeuksellisten erien erittelyä, yritysjärjestelyitä, tilinpäätöksen laatimisperiaatteita ja arvioita, käyttöomaisuutta ja rahoitusinstrumentteja. Vähiten kiinnostavimpina pidetään tilintarkastajien palkkioita, henkilöstön sekä johdon palkitsemista ja veroja koskevia liitetietoja. (Johansen & Plenborg 2013, 619-623) Eri liitetietojen raportoinnin haastavuutta tilinpäätösten laatijoiden näkökulmasta sekä informaation käyttäjien osoittamaa kiinnostusta eri liitetietoja kohtaan vertaillaan kuviossa 4. Yksinkertaistettuna voidaan todeta, että useat liitetiedot, jotka aiheuttavat haasteita tilinpäätösten laatijoiden kannalta, vaikuttavat olevan myös niitä, joille löytyy sijoittajien

näkökulmasta runsaasti kysyntää. Toisaalta, esimerkiksi tilintarkastajien palkkioita kuvaavat liitetiedot vaikuttavat olevan suhteellisen vaivattomasti raportoitavissa, mutta ne eivät tuo tilinpäätöksen lukijoille merkittävää lisäarvoa. Tässä mielessä, yritysten velvoittaminen raportoimaan haastavista kokonaisuuksista on perusteltua, vaikka ne saattavat laatijan näkökulmasta kasvattaa merkittävästi hallinnollista taakkaa. Haastavampaa on sen sijaan se, että sääntelyn velvoittavuus olisi tasapuolista erilaisten yritysten välillä.

Kuvio 4 Eri liitetietojen raportoinnin haastavuus ja informaation tärkeys tilinpäätösten laatijoiden ja tilinpäätösinformaation käyttäjien näkökulmasta. (Tietolähde: Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski 2006; Johansen & Plenborg 2013)

Lang ja Stice-Lawrence (2015) ovat tutkineet vuosikertomuksissa esitettyjä tekstimuotoisia liitetietoja 42 eri valtiosta olevilta yrityksiltä vuosien 1998-2011 välillä. Heidän havaintonsa osoittavat, että IFRS:n mukaiset vuosikertomukset ovat sivumääriltään merkittävästi pidempiä kuin muut vuosikertomukset, mutta merkitykseltään kyseenalaista boilerplate-tekstiä, joka voi tarkoittaa esimerkiksi kopioitua standarditekstiä tai muiden yhtiöiden tilinpäätöksistä kopioitua heikosti yhteensopivaa sisältöä, on IFRS-vuosikertomuksissa

muita vuosikertomuksia vähemmän. Kokonaisuudessaan liitetietojen määrä on kasvanut IFRS-sääntelyn mukaisen raportoinnin aloittamisen myötä, mutta tekstimuotoiset liitetiedot tarjoavat aiempaa vertailukelpoisempaa ja relevantimpaa tietoa. Toisaalta IFRS-tilinpäätösten liitetiedot ovat kuitenkin jossain määrin vaikealukuisempia, koska ne tarjoavat tietoa muun muassa rahoitusinstrumenteista, osakeperusteisista maksuista ja muista erityistä asiantuntemusta vaativista eristä. Yhteenvetona esitetään, että IFRS:n pakollinen käyttöönotto vuonna 2005 on parantanut tekstimuotoisten liitetietojen laatua. (Lang & Stice-Lawrence 2015, 128-130) Langin ja Stice-Lawrencen tutkimuksessa käytetty aineisto on poikkeuksellisen laaja, käsittäen yli 87 000 tuhatta vuosikertomusta, joten tuloksia voidaan pitää laajasti yleistettävänä. Toisaalta tutkimus rajoittuu vain englanninkielisiin raporteihin ja tekstiosuukien vaikeaselkoisuutta mitataan yksinkertaistetusti muun muassa samojen sanojen toistojen määrällä. Vaikutus suomen kielellä laadittuihin vuosikertomuksiin ei ole siis välttämättä samanlainen ja tutkimukseen liittyy metodologisia kysymyksiä, jotka koskevat muitakin narratiivisia liitetietoja koskevia tutkimuksia (mm. Li 2008; Loughran & McDonald 2014)

On julkaistu myös runsaasti tutkimuksia, joissa tarkastellaan erikseen yhtä tai pientä joukkoa liitetietoja IFRS-standardien mukaan raportoituna. Muun muassa Bean ja Irvine (2015) kohdentavat mielenkiintonsa IFRS 7-standardin mukaisesti raportoituihin rahoitusinstrumentteja koskeviin liitetietoihin. Tutkimuksessa on haastateltu luottoanalytikoita suurimmista australialaisista pankeista. Vaikka analyttikoiden näkökulmasta rahoitusinstrumentteja kuvaavat liitetiedot ovat jossain määrin hyödyllisiä, ne kuitenkin laadittu liian yleisluontoisiksi ja keskittyvät pelkästään tilikauden päättyessä vallinneeseen tilanteeseen. Tämä saattaa olla jopa haitallista riskien ja riskienhallinnan ymmärtämisen kannalta. Analyttikot toivovatkin liitetietojen olevan nykyistä yhtiökohtaisempia. Tällä hetkellä joidenkin yhtiöiden liitetiedot ovat suurilta osin boilerplate-tekstiä, joka saattaa kieliä joko tilinpäätöksen laatijoiden asiantuntemuksen puutteesta tai siitä, etteivät laatijat ymmärrä informaation merkityksellisyyttä käyttäjien näkökulmasta. (Bean & Irvine 2015, 615) Beanin ja Irvinen tutkimuksessa on silti huomioitava, että haastatellut luottoanalyttikot lukevat tilinpäätöksiä vieraan pääoman rahoittajan näkökulmasta, joka poikkeaa intresseiltään osakesijoittajista.

Myös IFRS 8 -standardin mukainen segmenttiraportointi ja sen sääntelemänä julkaistut liitetiedot ovat herättäneet paljon akateemista kiinnostusta. IFRS 8 korvasi edeltäjänsä IAS 14 -standardin vuonna 2009, johon verrattuna IFRS 8 painottaa enemmän yritysjohton lähestymistapaa. Lähtökohtana on tällöin esittää segmenttitiedot sellaisina, kuin johto

käyttää niitä sisäisesti. Kun uusi standardi astui voimaan vuoden 2009 tilinpäätöksistä lukien, eurooppalaisten yritysten liitetiedoissaan raportoimien liiketoimintasegmenttien lukumäärä kasvoi. Segmenteittäin ilmoitettujen rivitietojen määrä sen sijaan laski, varsinkin segmenttikohtaisten velkojen kohdalla negatiivinen muutos oli suuri. Arvostettujen blue chip-yhtiöiden, eli suurten, luottokelpoisuudeltaan hyvien yritysten kohdalla muutos ei ollut kuitenkaan yhtä suuri kuin keskimäärin, joka kertoo siitä, että suurimmilla yhtiöillä raportointi oli laadukasta jo ennen standardiuudistusta. (Nichols, Street & Cereola 2012, 99)

André, Filip ja Moldovan (2016) ovat tulleet tutkimuksessaan samankaltaisiin tuloksiin kuin Nichols et al. (2012) ja osoittavat, että IFRS 8 -standardin käyttöönoton jälkeen yritysten raportoimien segmenttien lukumäärä keskimäärin kasvoi, mutta kustakin segmentistä annettiin vähemmän tietoja. Heidän tulkintansa on, että yritysjohdolla saattaa olla kannustimia tehdä segmenttiraportoinnista vaikeaselkoisempaa muun muassa kilpailullisista syistä. Sijoittajat saattavat puolestaan kokea raportoitujen segmenttien lukumäärän kasvattamisen informaation käsittelyä haittaavana "liitetietotulvana", jossa raportointi kasvaa määrällisesti, mutta heikkenee laadullisesti. (André et al. 2016, 2, 17)

Liitetietojen ohella yrityksiä veloitetaan esittämään tilinpäätöksessä, miltä osin esitetyt arviot ja tulokset ovat edellyttäneet johdon harkintaa tai sisältävät epävarmuustekijöitä. Yrityksillä on mahdollisuus esittää tiedot johdon harkintaa edellyttävistä laatimisperiaatteista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä joko erikseen omana liitteenään tai esittää nämä tiedot hajautetusti kunkin liitetiedon yhteydessä. EU-maiden julkisia osakeyhtiöitä koskevassa tutkimuksessa on osoitettu, että tietyn tilintarkastajan valinta eri Big 4 -yhtiöiden väliltä ja kansainvälisten toimintojen määrä vaikuttavat positiivisesti johdon arvioita ja epävarmuustekijöitä kuvaavan tekstin laatuun siten, että se on sisällöltään enemmän kuin boilerplate -tekstiä. Sen sijaan yhtiön hallituksen riippumattomuudella tai corporate governancella ei ole samankaltaista vaikutusta. Kokonaisuutena on todettu, että niin yrityksen sisäiset kuin ulkoisetkin tekijät vaikuttavat, millä tavalla ja minkä laatuinen johdon arvioita ja epävarmuustekijöitä koskeva selvitys annetaan. (Hodgon & Hughes 2016, 29)

Kokonaisuutena voidaan todeta, että tilinpäätöstietojen relevanttius on hyvin pitkälle riippuvaista asiayhteydestä eikä siksi voi yksiselitteisesti todeta, että IFRS-tilinpäätökset eivät tarjoa riittävästi relevanttia informaatiota. Toisaalta tällöin ei voida myöskään osoittaa selkeästi, että jokin tällä hetkellä liitetietosäätelyn piiriin kuuluvista asiakokonaisuuksista olisi muita vähemmän relevanttia. Nykyinen sääntely johtaa siihen, että tilinpäätöksen

laatijat, tilintarkastajat ja valvojat joutuvat osittain arvailemaan, mikä informaatio vaikuttaa tilinpäätösten käyttäjien päätöksentekoon. (Hellman et al. 2018, 5) Myös liitetietojen osalta palataan siis samankaltaisten kysymysten äärelle, jotka koskevat IFRS-standardeja kokonaisuutena. Tasapainon säilyttäminen yhtiökohtaisuuden ja vertailukelpoisuuden sekä viestinnällisen selkeyden välillä on haastavaa. Eri liitetietojen merkityksellisyys painottuu riippuen muun muassa kohderyhmästä, markkina-alueesta ja raportoivan yhtiön liiketoiminnan luonteesta.

2.5 Tilinpäätöstietojen rakenteellinen XBLR-raportointi

Lähtitulevaisuudessa EU-maissa listautuneiden yhtiöiden tilinpäätösten ja liitetietojen raportointi tulee kokemaan suuren muutoksen rakenteellisen XBLR (eXtensible Business Reporting Language) -raportoinnin myötä. ESEF (European Single Electronic Format) velvoittaa eurooppalaisia pörssiyhtiötä raportoimaan tilinpäätösluvut ja toimintakertomukset yhtenäisessä, strukturoidussa XBLR-muodossa vuodesta 2020 alkaen. (Pelkonen 2018) XBLR on johdettu XML-kielestä (eXtensible Markup Language) nimenomaan taloudellisen raportoinnin tarpeisiin. XBLR ei itse kehitä tai sääntele tilinpäätösstandardeja, vaan ne määrittelee taksonomia, jolla tarkoitetaan raportoinnissa käytettävien tunnisteiden, kuten tilien yhdenmukaista luokittelujärjestelmää. (Stergiaki, Stavropoulos & Lalou 2013, 15) XBLR-muotoinen raportointi on jo käytössä muun muassa Yhdysvalloissa ja joidenkin Euroopan maiden kaupparekisterit ja veroviranomaiset ottavat vastaan XBLR-muotoista tietoa (Pelkonen 2018).

Ensimmäisessä vaiheessa, vuotta 2020 koskevissa tilinpäätöksissä XBLR-muotoiseen raporttiin sisällytetään konsernin laaja tuloslaskelma, tase, rahavirtalaskelma ja laskelma oman pääoman muutoksista. Nämä päälaskelmat eritellään XBLR-merkeillä samalla tarkkuustasolla, kuin IFRS-standardit edellyttävät ja ovat siten aiempaa merkittävästi paremmin hyödynnettävissä eri järjestelmissä ja keinoälysovelluksissa. Liitetietojen tulee olla merkitty XBLR-kielellä vuoden 2022 tilinpäätöksistä alkaen, mutta päälaskelmiin verrattuna kevennetysti siten, että yksi liitetieto merkitään yhdellä XBLR-merkillä, eikä liitetiedon sisältöä tarvitse eritellä tarkemmin. (Pelkonen 2018; IFRS Foundation 2017c) Liitetiedot on myös mahdollista raportoida XBLR-viitekehyksessä tarkemmalla tasolla. Esimerkiksi Yhdysvalloissa liitetietojen XBLR-raportointi on toteutettu vaiheittain siten, että aluksi yhtiöitä veloitettiin merkitsemään yksi liitetieto yhdellä block tag-merkillä. Vuoden siirtymäajan jälkeen vaatimuksia on lisätty liitetietojen taulukoiden ja muiden komponenttien tarkemmaksi erittelemiseksi. (Felo et al. 2018)

XBLR-muotoisesta tilinpäätösraportoinnista on myös ehditty tekemään useita tutkimuksia, jotka painottuvat suurilta osin Yhdysvaltoihin. Seuraavassa luodaan suppea katsaus muutamiin aihetta käsitteleviin tutkimuksiin. Painotus on tutkielman aiheen mukaisesti rakenteellisen tilinpäätösraportoinnin vaikutuksissa talousviestinnän näkökulmasta sekä informaatioasymmetrian hillinnässä.

Kun XBLR alkoi herättää kiinnostusta tutkijoiden keskuudessa 2000-luvun alussa, sitä arvioitiin vielä yhtenä vaihtoehtona muiden samankaltaisten, talousinformaation käsittelyä tehostavien ratkaisujen joukossa. Hodge, Kennedy & Maines (2004) ovat käyttäneet tutkimuksessaan koeasetelmaa, jossa ei-ammattimaisen sijoittajan näkökulmasta toimiville koehenkilöille on annettu mahdollisuus käyttää XBLR-pohjaista, tiedon hakemista mahdollistavaa sovellusta pdf-muotoisten vuosikertomusten ohella. Tulokset osoittavat, että XBLR-muotoisen informaation käyttö helpottaa sijoittajia sekä hankkimaan että hyödyntämään tilinpäätöksessä esitettyjä tietoja. Lisäksi XBLR:n käyttö kasvattaa todennäköisyyttä, että sijoittajia hyödyntää liitetiedoissa esitettyä informaatiota sijoituspäätöstensä tukena. Kuitenkin noin puolet tutkimuksen koehenkilöistä eivät käyttäneet XBLR-pohjaista sovellusta lainkaan, vaikka se olisi ollut sallittua. (Hodge, Kennedy & Maines 2004, 700) Havainnot kuvastavat mahdollisesti sitä, että XBLR:n kaltaiset ratkaisut madaltavat sijoittajien kynnystä perehtyä liitetietoihin tarkemmin, joskin koko teknologian käyttöä kohtaan voidaan tuntea suurta epävarmuutta. On kuitenkin huomioitava, että yleinen suhtautuminen vastaavien järjestelmäratkaisuiden käyttöä kohtaan on voinut olla varautuneempaa tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana. Itse tutkimuskin määrittelee XBLR:n lähinnä tiedon manuaalisen hakemisen mahdollistavaksi sovellukseksi, eikä esimerkiksi keinoälyratkaisuja pohdittu tuossa vaiheessa vielä laajemmin.

Perdana, Robb ja Rohde (2015, 142-143) tarjoavat kirjallisuuskatsauksessaan ajanmukaisemman tilannekuvan ja toteavat, että tähän saakka tehdyt tutkimukset käsittelevät XBLR-raportointia pääosin myönteisestä näkökulmasta. Tärkeitä kysymyksiä tulevaisuuden kannalta kuitenkin ovat XBLR-datan laadun parantaminen, raportoinnin varmentamisen viitekehyksen luominen, hyödynnettävien XBLR-ratkaisuiden kehittäminen, XBLR:n merkityssuhteiden kuvaamiseen liittyvien mahdollisuuksien parantaminen, potentiaali tukea keinoälyä hyödyntävien sovellusten käyttöönottoa, XBLR:n laajemman hyväksynnän saavuttaminen sekä yhdenmukaisen implementaation tukeminen. Nämä haasteet hidastavat XBLR:n omaksumista täydessä potentiaalissaan ja

sijoittajat saattavat olla jopa haluttomia hyödyntämään XBRL-raportteja, jos ne eivät esimerkiksi ole riittävällä tavalla varmennettuja.

Liitetietojen XBRL-raportointia on jo ehditty tutkia Yhdysvalloissa. Block tag -tasoa yksityiskohtaisemman liitetietojen XBRL-raportoinnin on osoitettu parantavan analyytikoiden ennusteita. Ennustevirheet, ennusteiden hajonta sekä yhtiöitä keskimäärin seuraavien analyytikoiden lukumäärä on kasvanut uudistusten myötä. Nämä tulokset tukevat näkemystä, että liitetietojen XBRL-muotoinen raportointi parantaa informaatioympäristöä oman pääoman ehtoisten sijoittajien näkökulmasta. (Felo et al. 2018, 57) Myös osassa Euroopan maita kansallinen sääntely velvoittaa yhtiöitä XBRL-muotoiseen raportointiin jo tällä hetkellä. Näin on esimerkiksi Belgiassa, jossa XBRL-raportoinnin käyttöönotto on pienentänyt informaatioasymmetriaa ja parantanut osakesijoitusten likviditeettiä. Nämä positiiviset vaikutukset ovat olleet merkittävämpiä suurilla ja ei-teknologiapainotteisella alalla toimivilla yrityksillä, joiden osakkeilla tilinpäätösinformaation rooli arvonmäärityksen kannalta on suuri. (Liu, Luo & Wang 2017, 48)

Yhtiöt Euroopassa ovat myös osoittaneet kiinnostusta XBRL-raportointia ja sen hyötyjä kohtaan. Raportoivien yritysten näkökulmasta kriittinen edellytys, joka sääntelee kiinnostuksen määrää vastaavanlaisia teknisiä uudistuksia kohtaan, on niiden koettu hyödyllisyys. XBRL:n omaksumiseen liittyviä kustannuksia tai käytön helppoutta pidetään toissijaisina tekijöinä hyödyllisyyteen nähden. Yritykset ovat siis halukkaita ottamaan XBRL-raportoinnin käyttöön, mikäli prosesseja hyödyntäviä ominaisuuksia kyetään ennakolta demonstroimaan riittävästi. (Stergiaki et al. 2013, 19) Tukea XBRL-raportoinnin käyttöön ilmenee siis sekä tilinpäätösten laatijoiden että niitä käyttävien sidosryhmien puolelta. Toisaalta kummastakin näkökulmasta, helppokäyttöisille XBRL-dataa käsitteleville sovelluksille on kysyntää, johon ei ole toistaiseksi kyetty täysin vastaamaan (Perdana et al. 2015, 143).

XBRL vaikuttaa tarjoavan myös uutta sovellusarvoa muun muassa akateemisten tutkimusten kannalta. Hoitash ja Hoitash (2018, 282-283) ovat esimerkiksi analysoineet julkaistujen tilinpäätösten ja liitetietojen luettavuutta ja kompleksisuutta käyttämällä mittarina niiden sisältämää XBRL-merkintöjen määrää. XBRL-merkintöjen määrän todistetaan kuvaavan luotettavammin tilinpäätösten monimutkaisuutta, kuin aiemmissa tutkimuksissa (mm. Li 2008; Loughran & McDonald 2014) tyypillisesti käytetyt mittarit.

2.6 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta

Aiemmissa tilinpäätösraportointia käsittelevissä tutkimuksissa ohjaavaksi teemaksi on yleisesti noussut tilinpäätösten laatijoiden ja käyttäjien välinen vastakkainasettelu. Osapuolten intressit poikkeavat oleellisesti toisistaan, koska tilinpäätösten laatijoiden kannalta ei ole aina edullista jakaa kaikkea informaatiota, joka on arvokasta tilinpäätösten käyttäjille. Säänneltyä tilinpäätösraportointia ja liitetietoja tarvitaankin etupäässä sijoittajien saattamiseksi yhtäläiseen asemaan informaation saatavuuden kannalta. Näistä lähtökohdista alkunsa saavasta kirjallisuuskatsauksesta tehdyt havainnot on koottu taulukkoon kaksi.

Taulukko 2 Keskeiset havainnot kirjallisuuskatsauksesta

	TILINPÄÄTÖSTEN LAATIJAT	TILINPÄÄTÖSTEN KÄYTTÄJÄT
TILINPÄÄTÖSTEN ROOLI TALOUSVIESTINNÄSSÄ	Informaatioasymmetrian hillitseminen Tilikauden aikana julkaistujen tietojen varmentaminen Korkealaatuinen talousraportointi parantaa markkinoiden tehokkuutta	
TALOUDELLISEN RAPORTOINNIN ERITYISPIIRTEET SUOMESSA	Sijoittajien asema keskeisenä tilinpäätösten kohderyhmä on uusi ilmiö Kansallinen sääntely vaikuttaa yhä raportointiin Tehokas sääntely ja valvonta → paremmat edellykset IFRS:n tavoitteiden saavuttamiseen	
TILINPÄÄTÖS JA LIITETIEDOT VIESTINNÄLLISESTI	Yritysjohto voi laatia tilinpäätöksiä strategisesti, pyrkien vaikutelman hallintaan	
	Narratiivisten liitetietojen merkitys on kasvanut	
IFRS:N KÄYTTÖÖNOTTO	Kansalliset erot implementoinnissa ja sen vaikutuksissa	
	Vertailukelpoisuus ja läpinäkyvyys vs. luettavuus	
	Tilinpäätösten keskimääräinen pituus on kasvanut	
		Pääosin positiivisia markkinareaktioita
		Analytikoiden ennusteet ovat tarkentuneet
	Hallinnollisen taakan kasvu	
	Pääomakustannusten pienenemisestä ei selkeää evidenssiä	
LIITETIEDOT	Entistä laadukkaampia, mutta laajempia	
	Hyödyllisyys on yhtiö- ja käyttäjäkohtaista	
		Liitetietoihin kiinnitetään vähemmän huomiota kuin päälaskelmiin
	Laatiminen vaatii laajaa asiantuntemusta	Tulkinta vaatii laajaa asiantuntemusta
XBRL-RAPORTOINTI	Yleisesti myönteinen suhtautuminen	
	XBRL-dataa käsittelevien sovellusten käytettävyys on tärkeää	
		Pienentää mahdollisesti kynnystä hyödyntää liitetietoja

Tilinpäätöksillä ja liitetiedoilla on osoitettu olevan keskeinen rooli informaatioasymmetrian hillinnässä. Korkealaatuinen tilinpäätösraportointi auttaa paremmin arvoa luovia yrityksiä erottautumaan muista ja tukee siten parempien sijoituspäätösten tekemistä.

Tilinpäätöksillä on toisaalta myös tärkeä asema yrityksen sääntelemättömän informaation varmentajana sekä työväliseen yritysjohdon valvonnassa. Tilinpäätössääntely ei itsestään takaa sitä, että yritykset julkaisisivat laadukkaita talousraportteja, mutta sääntelyn kehittäminen on tärkeimpiä keinoja markkinoiden tehokkuuden parantamiseksi.

Kansalliset erot vaikuttavat yhä laajalti tilinpäätösraportointiin esimerkiksi Euroopassa, vaikka IFRS on käytössä suuressa osassa valtioista. Erot liittyvät useimmiten kulttuurillisiin tekijöihin, oikeusjärjestelmiin ja markkinoiden rakenteeseen. Esimerkiksi Suomessa oman pääoman ehtoisten sijoittajien asema keskeisenä tilinpäätösten käyttäjäryhmänä on suhteellisen tuore ilmiö, sillä kansalliset FAS-tilinpäätössäännökset on laadittu tarjoamaan tietoa etupäässä velkojille, jonka lisäksi verotuksen ja tilinpäätösraportoinnin välinen yhteys on ollut tiivis. Toisaalta uskotaan, että lähtökohdat tilinpäätössääntelyn tavoiteltujen hyötyjen saavuttamiseksi ovat keskitasoa paremmat, koska valvonta on laadukasta ja sääntelyn toimeenpano on tehokasta.

Paitsi että tilinpäätösraportointi muodostaa yritysjohdolle veloitteen raportoida asioista, joista se ei sääntelemättömänä välttämättä raportoi, tarjoaa se toisaalta myös mahdollisuuksia strategiseen viestintään ja vaikutelman hallintaan. Ilmiö on osaltaan vahvistunut viime vuosikymmeninä, kun tekstimuotoisten liitetietojen osuus perinteisten päälaskelmissa esitettyjen lukujen ohella on kasvanut. Tämä on huomioitava myös tulkittaessa tilinpäätösinformaatiota. Lisäksi on havaittu, että tilinpäätösten luettavuus ohjaa, kuinka suurta painoarvoa sijoittajat antavat niille osana muuta informaatiota. Mikäli tilinpäätöksen tulkitseminen on haastavaa, sijoittajat saattavat painottaa sitä vähemmän arvonmäärityksessä tai jopa kasvattaa riskipreemiota.

IFRS:n käyttöönotolla on pyritty Euroopassa vastaamaan edellä kuvattuihin haasteisiin. Seuraukset ovat olleet kuitenkin moninaisia. Kansalliset erot taloudellisessa raportoinnissa eivät ole kadonneet sääntelyn yhtenäistämisen myötä ja ne ovat lisäksi vaikuttaneet siihen, kuinka IFRS on omaksuttu eri maissa. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla tahdottiin edistää tilinpäätösraportoinnin vertailukelpoisuutta ja läpinäkyvyyttä, mutta toisaalta informaation selkeyden ja luettavuuden parantaminen samanaikaisesti on osoittautunut selkeäksi haasteeksi. Eräänä ilmentymänä tästä, tilinpäätösten laajuus ja kompleksisuus on kasvanut merkittävästi IFRS-raportoinnin aloittamisen jälkeen, joka kasvattaa sekä laatijoiden hallinnollista taakkaa että sijoittajien asiantuntemukseen kohdistuvia vaatimuksia. Yleinen näkemys aiemmissä tutkimuksissa on, että markkinareaktiot ovat olleet positiivisia ja analyytikoiden ennusteet ovat tarkentuneet IFRS:n käyttöönoton myötä, mutta kaikkia tavoiteltuja edistysaskelia ei ole vielä saavutettu. Selkeää osoitusta

siitä, että markkinoiden tehokkuus on parantunut ja pääomakustannukset ovat pienentyneet nimenomaan IFRS-raportoinnin myötä, ei ole.

IFRS-standardien mukaan laadittuja liitetietoja pidetään aiempaa laadukkaampina, mutta laajempina ja haastavampina tulkita. On toisaalta pitkälle yhtiö- ja toimialakohtaista, mitkä liitetiedot tarjoavat sijoittajan näkökulmasta relevanttia tietoa ja kerrotaanko olennaisista teemoista riittävästi. IFRS:n ei koeta kuitenkaan lisänneen liitetiedoissa esiintyvää boilerplate-tekstiä, vaikka se vaikeuttaa luettavuutta yhtiökohtaisesti. Kokonaisuutena liitetietoihin kiinnitetään päälaskelmia vähemmän huomiota, vaikka joissakin tapauksissa ne voisivat olla nykyistä enemmän hyödynnettävissä osana arvonmäärittäystä. Tämä kuitenkin vaatii lisää asiantuntemusta tilinpäätösten lukijoilta. Selkeiden ja informatiivisten liitetietojen laatiminen vaatii kattavaa asiantuntemusta myös yrityksiltä. XBRL-muotoista raportointia pidetään yhtenä keinona, joka voi helpottaa liitetietojen hyödynnettävyyttä ja madaltaa sijoittajien kynnystä tutustua niihin syvemmin. Tämä kuitenkin vaatii, että XBRL-muotoinen data on helposti lähestyttävää ja sen hyödyntämiseen tarjotaan yksinkertaisesti hyödynnettävissä olevia ratkaisuja. Suhtautuminen XBRL-muotoista raportointia kohtaan on kuitenkin pääosin myönteistä ja sen odotetaan vastaavan osittain tämänhetkisiin taloudellista raportointia koskeviin ongelmiin.

3. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

Tämä Pro Gradu -tutkielma on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus erittelee ilmiötä osallistuvien ihmisten näkökulmasta ja keskittyy merkityksiin, joita he antavat ilmiölle (Koskinen 2005, 31; Tuomi & Sarajärvi 2003, 110). Laadulliselle tutkimukselle ei ole löydetty yksiselitteistä määritelmää, vaan sitä voidaan pitää joukkona erilaisia, tulkinnallisia ja luonnollisissa olosuhteissa toteutettavia tutkimusmenetelmiä, joissa aineiston keruu voi tapahtua monin eri tavoin (Metsämuuronen 2008, 9). Siinä missä kokonainen tutkijoiden sukupolvi on keskittynyt tarkastelemaan taloudellista raportointia tilastollisilla menetelmillä, tekstimuotoisten aineistojen hyödyntäminen on vasta kehitysvaiheessa. Narratiivit kuitenkin luovat kontekstin esimerkiksi tilinpäätösluvuille ja niiden ymmärtäminen on siksi tärkeää. (Loughran & McDonald 2016, 39)

Tutkimusongelma, IFRS-tilinpäätösten liitetietojen onnistuminen informaatiolähteenä puoltaa laadullisten menetelmien valitsemista monilta osin. Niiden käyttöä voidaan pitää erityisen perusteltuna silloin, kun tahdotaan syventää aiempaa tilastollisin menetelmin saavutettua tietoa (Koskinen et al. 2005, 24). Laadullisten tutkimusmenetelmien käyttö on suositeltavaa myös silloin, kun tutkitaan ilmiötä, jossa kaikkia vaikuttavia tekijöitä ei pystytä kontrolloimaan (Metsämuuronen 2008, 14). Kuten kirjallisuuskatsauksessa on nostettu esille, aiemmissa tutkimuksissa on koettu haasteita osoittaa, ovatko IFRS-tilinpäätökset onnistuneet niille asetetuissa tavoitteissa, koska niiden aiheuttamia markkinareaktioita on vaikeaa tarkastella erillään kaikista muista vaikuttaneista tekijöistä. Liitetietojen onnistuminen sijoittajien ja muiden sidosryhmien kannalta muodostuu ihmisten niille antamista merkityksistä ja siksi sitä voidaan tutkia uskottavasti laadullisin menetelmin.

3.1 Teemahaastattelut

Tutkielman empiirinen aineisto on kerätty teemahaastatteluilla. Haastattelujen valinta aineistonkeruumenetelmäksi on perusteltavissa sillä, että se on yleensä ainoa keino selvittää ihmisten asioille antamia merkityksiä. Samalla on kuitenkin ymmärrettävä, että haastatteluissa saadaan selville vastaajan tulkinta asiasta, ei itse asiaa. (Koskinen et al. 2005, 106) Teemahaastattelu erottuu muista haastattelutavoista, kuten strukturoidusta ja avoimesta haastattelusta siten, että se kohdistuu ennalta määritettyihin teemoihin, mutta kysymysten muoto tai esittämisjärjestys eivät ole muuttumattomia (Metsämuuronen 2008, 41). Tarkkaan määritellyn etenemisen sijaan teemahaastatteluissa korostetaan ihmisten tekemiä tulkintoja, merkityksiä ja niihin liittyvää vuorovaikutusta (Tuomi & Sarajärvi 2003, 77).

Teemahaastattelu sallii useita vapauksia. Tutkija asettaa kysymykset, mutta haastateltava saa vastata niihin omin sanoin ja vaikuttaa haastattelun etenemiseen. Myös tarkentavia kysymyksiä esitetään tilannekohtaisesti. (Koskinen et al. 2005, 105) Tässä tutkielmassa käytetyt haastattelut muistuttavat toisaalta enemmän jopa dialogia, koska haastattelijat osallistuvat keskusteluihin aktiivisemmin kuin tavanomaisissa haastattelutilanteissa on tapana. Tuomi ja Sarajärvi (2003, 82) toteavat, että dialogissa haastattelijalla on pikemmin aktiivinen osallistuja kuin kyselijä. Siinä missä perinteinen haastattelu etenee kysymys-vastaus -mallilla, dialogi on kuuntelu-puhe -muotoista. Haastattelijalla tuo tyypillisesti dialogissa haastattelua aloitteellisemmin omia ennako-olettamiaan esille ja ne toimivat parhaassa tapauksessa keskustelun käynnistäjinä.

Verrattuna useimpiin laadullisilla menetelmillä toteutettuihin pro graduihin, tämän tutkielman teemahaastatteluihin liittyy kaksi erityispiirrettä, jotka on tärkeää tuoda esille tulosten tulkinnan kannalta. Ensinnäkin, tutkielman tekijä ei ole itse osallistunut itse haastatteluihin haastattelijana, vaan haastattelijat ovat Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Aalto-yliopiston laskentatoimen professoreita. Aineisto on kerätty ensisijaisesti tämän tutkielman valmistumisaikana julkaisemattomaan tutkimukseen. Tutkielman tekijä on kuitenkin osallistunut aineiston hankintaan litteroimalla haastattelut. Toiseksi, osaan haastatteluista on osallistunut kaksi haastattelijaa. Kahden haastattelijan käytön etuina pidetään muun muassa sitä, että haastattelun aikana toinen tutkija voi ottaa aktiivisemmän roolin kysymysten esittämisessä ja toinen kontrolloida, että kaikki olennaiset asiat käydään läpi ja keskustelu etenee tarkoituksenmukaisesti (Koskinen et al. 2005, 121). Vaikka voidaankin pitää jossakin määrin ongelmallisena sitä, että aineiston analyysin tekee joku muu kuin tutkija itse (Metsämuuronen 2008, 47), maisterivaiheen opiskelijaa syvemmän asiantuntemuksen omaavien haastattelijoiden käyttöä voidaan pitää myös merkittävänä etuna.

Aineisto on purettu käyttäen sanatarkkaa litterointia, jota Koskinen et al. (2005, 321) pitävät riittävänä litteroinnin tasona lähes kaikkeen tutkimukseen. Aineiston analysoinnin helpottamiseksi litterointivaiheessa kaikkia murre- ja puhekielisiä ilmauksia ei ole kirjattu sanatarkasti, vaan litteraatiot on pyritty pitämään yleiskielisinä ja luettavuudeltaan hyvinä.

3.2 Aineiston analyysimenetelmän valinta

Laadullisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan usein valinnasta induktiivisen ja deduktiivisen analyysin välillä. Kyse on tutkimuksessa käytettävän päättelyn logiikasta. Induktiivisessa päättelyssä etenemistapa on "yksittäisestä yleiseen" ja analyysi

toteutetaan aineiston ehdoilla. Deduktiivisessa päättelyssä edetään päinvastaisesti, "yleisestä yksittäiseen" ja analyysin lähtökohtana sovelletaan aiempaa teoratietoa. Induktiivinen analyysi soveltuu deduktiivista paremmin, kun aiempi tieto aiheesta on puutteellista, hajanaista ja tarkoituksena ei ole testata olemassa olevaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 95-97) Aineiston analyysissä lähdetään yleensä sen luokittelusta ja lajittelusta, jolla pyritään löytämään yhteyksiä ja eroja. Tutkittavasta ilmiöstä muodostetaan kokoelma, jossa kootaan yhteen tapaukset, jossa ilmiö esiintyy. Muodostetun kokoelman ymmärtämiseksi kehitetään hypoteeseja ja testataan niitä. Hypoteesit eivät kuitenkaan laadullisessa tutkimuksessa pohjautu aiempaan tutkimukseen, vaan aineistoon. Viimeinen tutkimuksen vaihe on argumentaatio, jossa tuloksia reflektoidaan aiempiin tutkimuksiin. (Koskinen et al. 2005, 39-40)

Koska IFRS-tilinpäätösten liitetietoja informaatiolähteenä ei ole tutkittu laajalti, tutkielman empiirisessä osassa on perusteltua soveltaa aineistolähtöistä lähestymistapaa. Tällaisia ovat esimerkiksi grounded theory ja laadullinen sisällönanalyysi. Cho ja Lee (2014, 15) kuvailevat, että grounded theory on kokonaisvaltaisempi tutkimusmenetelmä, kun sisällönanalyysi taas enemmän keino analysoida aineistoa luotettavalla tavalla. Grounded theory -lähtöisellä tutkimuksella pyritään yleensä teorian muodostamiseen ja sisällönanalyysissä keskitytään tutkimusaineiston merkityksen kuvaamiseen sekä kategorioiden tai teemojen muodostamiseen.

Tässä tutkielmassa ei pyritä luomaan täysin uutta teoriaa, vaan tarkastella aineistosta tehtäviä havaintoja suhteessa aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Aineiston analysointia ei kuitenkaan haluta rajata tehtäväksi pelkästään aiemman teoriakirjallisuuden pohjalta, joten menetelmäksi on valittu induktiivinen, eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2003, 110-111) mukaan sisällönanalyysissä on tarkoituksena luoda tutkittavasta ilmiöstä aineiston perusteella sanallinen ja selkeä kuvaus, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston tulkitsemiseksi se puretaan aluksi osiin, käsitteellistetään ja kootaan jälleen yhteen uudessa muodossa loogiseksi kokonaisuudeksi. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä voidaan luonnehtia kolmevaiheiseksi prosessiksi, jossa aineisto ensin redusoidaan, eli pelkistetään. Redusointi tehdään valituissa analyysiyksiköissä, joka voi tarkoittaa yksittäistä sanaa, lausetta tai esitettyä ajatuskokonaisuutta. Toiseksi, aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään ja kolmanneksi abstrahoidaan eli aineiston pohjalta luodaan teoreettiset käsitteet. Vastaus tutkimusongelmaan saadaan yhdistelemällä käsitteitä, jolloin empiirisestä aineistosta edetään kohti konseptuaalisempaa näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Metsämuuronen

(2008, 53) täydentää, että aineiston analysoinnissa on keskityttävä siihen, että se tapahtuu aineiston ehdoilla. Analyysissä muodostettavia luokkia on testattava ja muokattava tarpeen mukaan. Luokkia voidaan jäsenellä esimerkiksi siten, että niiden pohjalta löydetään ylitason luokkia, joiden avulla aineistoa kategorisoidaan.

Sisällönanalyysin vahvuutena on, että sillä voidaan ymmärtää luotettavasti sosiaalista todellisuutta tai ilmiötä. Se soveltuu myös monia muita laadullisen tutkimuksen menetelmiä paremmin suurten aineistojen käsittelyyn. Toisaalta sisällönanalyysi voi vaatia runsaasti aikaa ja olla tutkijalle työläs menetelmä. Se ei myöskään välttämättä sovellu käytettäväksi eksploratiivisessa tutkimuksessa. (Cho & Lee 2014, 17)

3.3 Aineisto

Tutkielman empiirinen aineisto koostuu yhteensä yhdeksästä teemahaastattelusta, joita eritellään tarkemmin taulukossa kolme. Haastatteluista neljä työskentelee analytikoina, jotka seuraavat kotimaisia pörssiilistautuneita yrityksiä tai yleisesti pääomamarkkinoita. Haastatellut analytikot edustavat kolmea eri organisaatiota. Kolme haastateltua toimii puolestaan valvojina, jotka seuraavat, kuinka listautuneet yhtiöt seuraavat sääntelyä raportoinnissaan. Valvojien tehtävänä osaltaan myös taata, että sijoittajat saavat tilinpäätösraporteista riittävää ja oikeellista informaatiota. Haastatellut valvojat työskentelevät samassa organisaatioissa eri painopisteisiin keskittyvissä tehtävissä. Kolme haastateltua toimii lisäksi asiantuntijoina, jotka keskittyvät työssään IFRS-raportointiin ja sääntelyyn yleisesti. Asiantuntijat työskentelevät keskenään osittain eroavissa tehtävissä ja organisaatioissa, joita ei anonymiteetin vuoksi eritellä tarkemmin. Haastatteluiden yhteenlaskettu kesto on 9 tuntia 11 minuuttia (vaihteluväli 45 minuuttia – 1 tunti 38 minuuttia), jotka muodostavat litteroituna yhteensä 111 tekstisivua.

Taulukko 3 Perustiedot haastatteluista

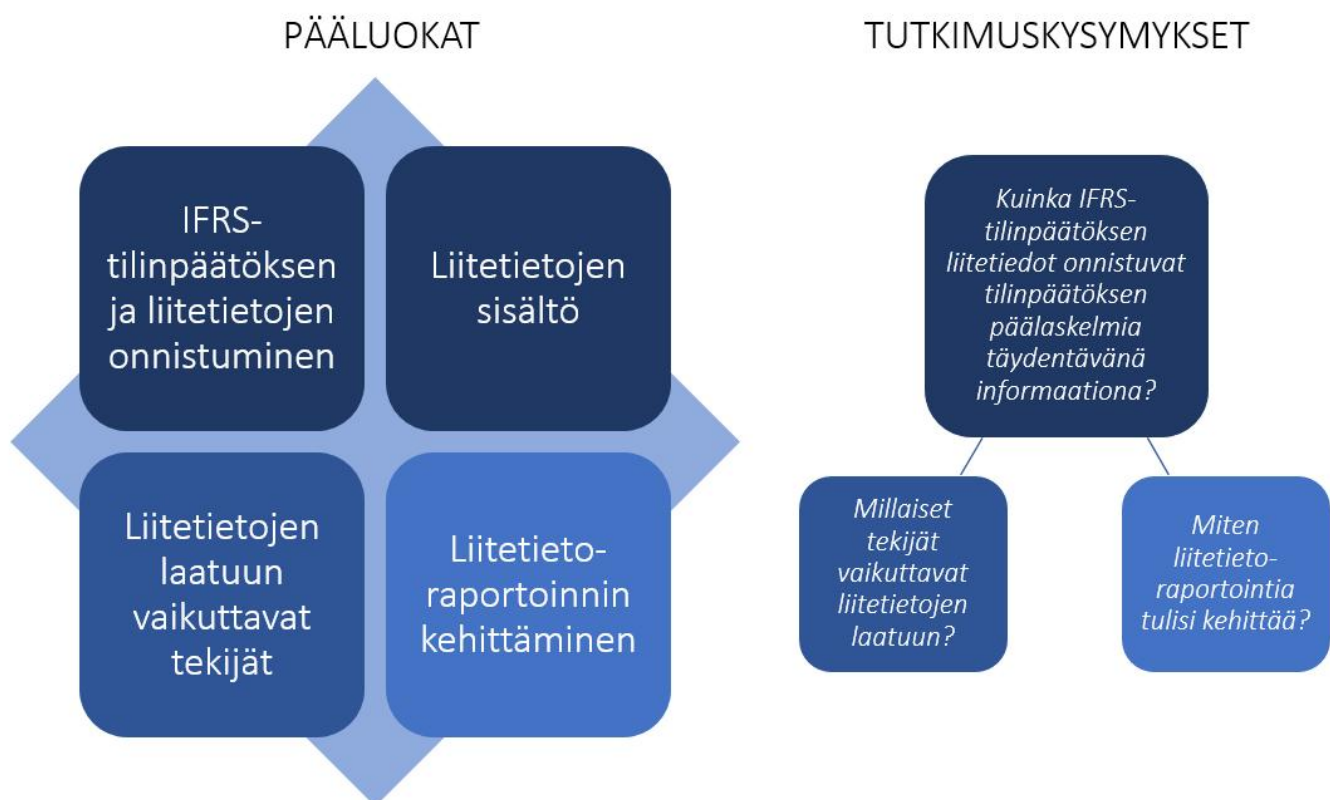
	Haastateltavan rooli	Haastattelijoina	Haastattelun kesto	Litteroituja sivuja
Haastattelu 1	Asiantuntija 1	2	1 h 38 min	18
Haastattelu 2	Analytikko 1	2	58 min	12
Haastattelu 3	Asiantuntija 2 ja 3	1	48 min	11
Haastattelu 4	Valvoja 1	2	55 min	10
Haastattelu 5	Valvoja 2	2	1 h 1 min	14
Haastattelu 6	Analytikko 2	1	55 min	11
Haastattelu 7	Analytikko 3	2	52 min	10
Haastattelu 8	Valvoja 3	2	1 h 19 min	16
Haastattelu 9	Analytikko 4	1	45 min	9
			9 h 11 min	111

Liitteessä 1 esitetty haastattelurunko koostuu karkeasti ottaen seitsemästä eri teemasta, joita on painotettu eri tavoin eri haastatteluissa riippuen haastateltavan asiantuntemuksesta ja relevanttiudesta työtehtävien kannalta. Teemat ovat *IFRS yleisesti, liitetietojen merkitys, liitetietoihin liittyvät ongelmat, liitetietojen ymmärrettävyys, liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät, liitetiedot viestinnällisesti ja XBRL-raportointi*. Esimerkiksi analyytikoiden haastatteluissa on keskitytty erityisesti muun muassa liitetietojen merkitykseen ja niiden ymmärrettävyyteen, koska niiden avulla on pyritty kasvattamaan ymmärrystä liitetietojen hyödyntämisestä osana sijoittajien päätöksentekoa. Valvojien ja asiantuntijoiden kanssa on keskusteltu laajemmin esimerkiksi IFRS-raportoinnista yleisesti sekä XBRL-raportoinnista, joista heillä on yleensä ottaen analyytikoita enemmän asiantuntemusta. Kaikissa haastatteluissa melko yhtäläisesti esillä olleita teemoja ovat liitetietoihin liittyvät ongelmat, liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät ja liitetiedot viestinnällisesti.

Sisällönanalysissä litteroitu aineisto on aluksi redusoitu, eli alkuperäiset ilmaukset on tiivistetty pelkistetympään muotoon. Analyysiyksikkönä on käytetty ajatuskokonaisuuksia, jotka ovat olleet yksittäisiä puheenvuoroja tai muutamien lauseiden mittaisia kommentteja. Redusoinnissa tutkielman aihetta koskevat materiaali on karsittu pois. Pelkistettyjä ilmauksia on muodostettu 1 140 kappaletta, joita on aluksi tarkasteltu jakamalla ne haastattelurungon seitsemän teeman mukaisiin pääluokkiin. Pelkistetyt ilmaukset on klusteroitu, eli jaettu alaluokkiin aineistolähtöisesti siten, että luokat on pyritty muodostamaan teoretiedon sijaan tekstistä esiin nousevien ilmausten pohjalta. Alaluokkien tarkastelun jälkeen on koettu perusteltuna esittää tulokset neljässä pääluokassa, joita käsitellään neljännessä luvussa. Luokittelua on testattu ja muokattu vielä ala-, ylä- ja pääluokkia muodostaessa. Lopullinen sisällönanalysissä käytetty aineiston luokittelu esitellään liitteessä 2.

4. IFRS-LIITETIETOJEN ONNISTUMINEN, LAATU JA KEHITTÄMINEN

Sisällönanalyysin tuloksena aineistosta muodostui neljä pääluokkaa. Kuviossa 5 on havainnollistettu, kuinka pääluokat asemoituvat suhteessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisessä pääluokassa keskitytään IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistumiseen informaatiolähteinä. Toisessa pääluokassa käsitellään eri liitetietojen ja liitetiedoissa esitettyjen asiakokonaisuuksien sisältöä, niiden tärkeyttä ja hyödynnettävyyttä. Kahdessa ensimmäisessä pääluokassa esitetyt tulokset vastaavat päätutkimuskysymykseen *"Kuinka IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot onnistuvat päälaskelmia täydentävänä informaatiolähteenä?"*. Kolmas pääluokka liittyy liitetietojen laatuun vaikuttaviin tekijöihin ja vastaa siten ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen *"Millaiset tekijät vaikuttavat liitetietojen laatuun?"*. Neljäs pääluokka esittelee haastateltujen näkemyksiä liitetietoraportoinnin kehittämisestä ja tarjoaa vastauksia toiseen alatutkimuskysymykseen *"Miten liitetietoraportointia tulisi kehittää?"*.

Kuvio 5 Aineiston pääluokat ja tutkimuskysymykset

Tuloksia käsitellään pääluokittain seuraavissa alaluvuissa ja myöhemmin niitä verrataan aiempaan kirjallisuuteen luvun 5 yhteenvedossa. Jokaista pääluokkaa käsittelevän luvun alussa on havainnollistettu pääluokan sisältämää kokonaisuutta esittämällä taulukossa sen kattamat yläluokat.

4.1 IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistuminen

Haastatteluissa käydyt keskustelut IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistumisesta informaationlähteenä keskittyivät taulukossa 4 kuvattuihin teemoihin. Tässä luvussa esitellään aluksi, millaisia merkityksiä haastatellut ovat antaneet tilinpäätökselle ja liitetiedoille osana sijoittajainformaatiota, jonka jälkeen käsitellään erilaisia liitetietojen laatuun liittyviä ominaisuuksia. Lisäksi haastatteluissa käytiin keskustelua siitä, kuinka informaatiota hyödynnetään esimerkiksi arvonmääritystilanteissa ja kuinka onnistunutta IFRS-raportointi on Suomessa verrattuna ulkomaihin.

Taulukko 4 Pääluokan 1, IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistuminen, sisältämät yläluokat

IFRS-TILINPÄÄTÖKSEN JA LIITETIETOJEN ONNISTUMINEN				
Tilinpäätöksen ja liitetietojen rooli	Liitetietojen viestinnän onnistuminen	Ollennaisuus	Informaation hyödyntäminen	Raportointi Suomessa ja ulkomailla

Tilinpäätöksen roolia koskevissa kommentteissa nousi vahvasti esille, että tilinpäätös välittää pääasiassa historiallista tietoa, jonka hyödynnettävyys esimerkiksi ennusteiden laatimisessa jää rajalliseksi. Tulevaisuuteen keskittyvänä tilinpäätösinformaation osana pidettiin lähinnä arvonalentumistestauksia ja riskejä kuvaavia tietoja. (Valvoja 2; Asiantuntija 2 & 3; Analyytikko 3) Toisaalta kuitenkin korostettiin, että tilinpäätös tarjoaa kattavan kuvan yhtiön asemasta tilinpäätöksen julkistamishetkellä ja sen lähihistoriasta (Analyytikko 4).

"No kun analyytikot haluaa ennustaa eteenpäin, mutta kun ei tilinpäätökset ennusta. Paitsi sitten arvonalentumistestauksen osalta ja tämmöisissä. Mutta kun se tilinpäätöshän on niin kuin taaksepäin katsova tieto." (Valvoja 2)

Tilinpäätösten ei koettu yleisesti tarjoavan uutta informaatiota, josta ei olisi jo raportoitu esimerkiksi pörssitiedotteilla jo tilikauden aikana. Tällöin se ei myöskään yleensä edellytä analyytikkoja tekemään merkittäviä muutoksia osakkeen arvoa koskeviin näkemyksiin. Vuosikertomusten roolina pidettiin siksi etupäässä varmentavan tiedon antamista suhteessa tilikauden aikana annettuun informaatioon. Taloudellisen informaation ohella analyytikko 1 korosti myös sitä, että vuosikertomuksessa tulisi avata riittäväällä tavalla yhtiön pitkän aikavälin strategiaa ja sen toteuttamista. Yhdessäkään haastattelussa ei kyseenalaistettu tilinpäätöksen merkitystä siitä huolimatta, että se keskittyy historiatietoon tai argumentoitu sen puolesta, että tilinpäätösinformaatio olisi kokonaan tarpeetonta.

"Jos ajatellaan sitä, että me saadaan Q4-raportit näinä päivinä, se täydellinen tilinpäätös, missä asiat on pilkottu pienempiin paloihin. Kun mä sen kahlaan läpi, on suhteellisen epätodennäköistä, että sieltä löytyisi jotain niin merkittävää, että mun täytyisi kääntää takki ihan täysin." (Analyytikko 3)

"Ihan täsmälleen, mitä sä kysyit, että mikä pitäisi olla sen vuosikertomuksen rooli, koska jokuhan on luopumassa siitä. Sitten kuitenkin, jos sen palauttaa siihen, mitä sen piti tarkoittaa, voisi saada hirveän hyvän katsauksen siihen, mitä on sanottu, onko voimassa ja mikä on se strategia oikeasti." (Analyytikko 1)

Keskustelun koskiessa liitetietojen roolia, niiden olennaisimpana tehtävänä pidettiin päälaskelmalukujen ja toimintakertomuksen tarkentamista. Useaan otteeseen eri haastatteluissa nousi esimerkkinä segmenttiraportointia koskeva liitetieto, joka tarkentaa tuloslaskelmassa esitettyä liikevaihtoa. Muina tärkeimpinä liitetietojen tehtävinä pidettiin muun muassa sitoumuksia, riskejä ja rahoituspolitiikkaa koskevan informaation antamista. Päälaskelmien koettiin itsessään kertovan yhtiön liiketoiminnoista hyvin rajallisesti ja liitetietojen helpottavan yhtiön analysointia merkittävästi. Liitetiedoilta toivottiin yhä tarkempaa päälaskelmalukujen erittelyä. (Asiantuntija 2, Analyytikko 2 & 3, Valvoja 3)

Haastatellut analyytikot ja valvojat suhtautuivat liitetietoihin keskenään sikäli eroavasti, että analyytikot mielsivät liitetiedot avuksi kokonaisuuksien ymmärtämisessä ja toissijaisiksi esimerkiksi päälaskelmiin nähden, kun taas valvojat kokivat liitetiedot lähtökohdaksi omassa työssään. Esimerkiksi valvoja 1 arvioi käyttävänsä liitetietoihin päälaskelmia enemmän aikaa ja valvoja 2 ilmoitti liitetietojen olevan tärkein asia, joihin he yhtiöiden tilinpäätöksissä keskittyvät. Analyytikko 4 sitä vastoin totesi, että osavuosikatsauksien ja tilinpäätösten päälaskelmat riittävät itsessään arvonmäärityksessä melko pitkälle, mutta liitetiedot auttavat ymmärtämään laajemmin yhtiön taloudelliseen asemaan vaikuttavia taustatekijöitä ja tarkastelemaan erilaisia tulevaisuutta koskevia skenaarioita. Kuten koko tilinpäätöksistä keskusteltaessa, liitetietojenkaan ei nähty vaikuttavan analyytikoiden päätöksentekoon ratkaisevalla tavalla, vaan lähinnä taustoittavan jo muuta kautta hankittua informaatiota.

"Että jos tämän niin kuin tiivistää, niin ne vuositason liitetiedot on sellainen ihan kiva olla -asia ja ne auttaa ymmärtämään taustoja, mutta harvemmin ne muuttaa sitä tulevaisuuteen katsovaa isoa kuvaa." (Analyytikko 3)

Valvoja 3 kritisoi osaltaan sitä, että liitetiedot ovat jääneet liian vähälle huomiolle, vaikka ne ovat nimenomaan tarkoitettu ensisijaiseksi sijoittajainformaatioksi. Eräänä syynä tälle

hän nosti esille, että laatijat ja tilintarkastajat saattavat keskittyä merkittävästi enemmän päälaskelmiin kuin liitetietoihin, jolloin liitetietojen laadintaan ja tarkastamiseen ei käytetä niin paljoa resursseja kuin niiden laadun varmistamiseksi olisi syytä. Samansuuntaisesti, asiantuntija 1 ilmaisi huolensa pörssiyhtiöiden raportoimista "non-IFRS -tuloksista" ja IFRS-raportoinnin eriytymisestä muusta sijoittajainformaatiosta. Mikäli sijoittajille kohdennetaan ei-IFRS -raportoinnin mukaista informaatiota, he eivät välttämättä voi hyödyntää liitetietoja kaikilta osin päätöksenteossaan. Vastaavasti laatijat suhtautuvat tällöin IFRS-tilinpäätöksiin välinpitämättömämmin. Näistä syistä johtuen asiantuntija 1 esitti epäilyksensä IFRS-tilinpäätösten hyödynnettävyydestä.

"Mutta niiltä pitäisi ehkä vähän kysyä tässä pienemmässä päässä, ehkä niiltä analytikoiltakin, että jos sitten tehdään se komea slaidisetti siinä tilinpäätösinfoon, niin onhan siellä hyvillä yhtiöillä jo tosi paljon numerodataa ja on kaikkea segmenttiä ja muuta... Mutta onko se sitten niin, että tää on sitä sijoittajainformaatiota, johon me satsataan ja toi on sitten se roskikseen laitettava, niinkuin iso pökäle, jossa on ihan kaikki. Siellä voi olla niinkuin ihan mitä vaan. Se IFRS tilinpäätös. [...] Jotenkin, nyt mun mielestä siitä on tullut jotenkin tuollainen regulaatiokappale ja mun käsitys on, että sen käytettävyys tällaisena informaationkappaleena on aika surkea." (Asiantuntija 1)

Analyytikoiden keskuudessa esitettiin eriäviä mielipiteitä siitä, kuinka hyödynnettäviä tilinpäätös ja liitetiedot ovat. Analyytikko 3 kertoi liitetiedoista olevan apua ja esimerkiksi lukevansa seuraamiensa yhtiöiden tilinpäätöksistä kaikki liitetiedot läpi. Analyytikko 1 sen sijaan erosi merkittävästi muista haastatelluista, koska hänen suhtautumisensa tilinpäätösten hyödyntämistä kohtaan osoittautui hyvin suoraviivaiseksi ja painottui arvonmäärittämisessä tarvittavien komponenttien poimimiseen. Tähän liittyen analyytikko 1 kritisoi vahvasti, että IFRS-tilinpäätös ei vastaa arvonmäärittäysten osalta hänen tarpeitaan.

"Ja nyt kun tätä uudistustakin tehtiin, niin siinä ei näy edelleenkään se, miten me ajatellaan yritystä ja tai miten me luetaan tilinpäätöstä. Ja jos ajatus oli, että se tehdään markkinoille, niin se jää mulle koko ajan oudoksi, että kun eihän se kaava ole ollenkaan tässä sellainen, kuin mitä me tehdään käytännössä." (Analyytikko 1)

Hyödynnettävyyteen vaikuttaa keskeisesti, kuinka liitetiedot onnistuvat viestinnällisesti. Liitetietojen tärkeimmiksi laatulementeiksi nostettiin niiden informatiivisuus, lähestyttävyyttä, luettavuus (Analyytikko 4), selkeys, ymmärrettävyys ja merkityksellisyys (Valvoja 3). Liitetietojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä kohtaan esitettiin jonkin verran

kritiikkiä; erityisesti siltä osin, että teksti osassa liitetiedoista on liian vaikeasti luettavaa. Samankaltainen näkemys jaettiin sekä analyytikko- että valvojakunnassa. Liitetietoissa saatetaan käyttää tarpeettoman monimutkaisia ilmaisuja, kapulakieltä ja toisaalta osa liitetiedoista on luonteeltaan vaikeasti ymmärrettäviä. (Analyytikko 1, 2 & 3; Valvoja 2 & 3) Lisäksi analyytikko 4 totesi taulukoiden ja graafien esittämistavoissa olevan kehitettävää muun muassa siksi, että laatijat hyödyntävät liikaa standardimallisia taulukoita ja graafeja huomioimatta riittävästi asiayhteyttä. Seuraavassa luvussa 4.2. kuvataan tarkemmin, mitkä liitetiedot on koettu erityisen haastaviksi ymmärtää.

Viestinnän onnistumisen ei kuitenkaan koettu kärsivän liikaa tilinpäätösten pituudesta. Tilinpäätösten ei nähty olevan yleisesti liian pitkiä, joskin poikkeuksen muodostavat pankkien laajat tilinpäätökset (Asiantuntija 1 & 2; Valvoja 3). Liitetietojenkin osalta nähtiin, että ne ovat sivumääräisesti laajat, mutta liitetietotulvan olemassaoloa ei siitä huolimatta tunnustettu eikä kyetty nimeämään liitetietoja, jotka olisivat kokonaan tarpeettomia (Analyytikko 2, 3 & 4). Asiantuntija 2 nosti sen sijaan esille "käänteisen liitetietotulvan" ongelman, eli yhtiöt eivät raportoi tällä hetkellä liitetiedoissaan kaikkia olennaisia asioita. Liitetietotulvaa pidettiin lähinnä ongelmana joillekin laatijoille, joiden hallinnollinen taakka on kasvanut merkittävästi (Analyytikko 2 ja 4).

"Keskimääräiselle lukijalle se voi näyttäytyä informaatiotulvana, mutta taas semmoiselle, joka pyrkii analysoimaan sitä yritystä ja mallintamaan sitä omilla työkaluillaan, niissä eri liitteissä voi kuitenkin olla erityyppinen informaatioarvo."
(Analyytikko 4)

IFRS-tilinpäätösten ja liitetietojen tulkitsemisen katsottiin vaativan kattavaa asiantuntemusta. Asiantuntija 3 ja valvoja 1 olivat sitä mieltä, että IFRS-tilinpäätös on asiantuntevalle lukijalle helppo luettava ja tarjoaa runsaasti informaatiota. Analytytikot 2, 3 ja 4 kokivat, että heillä ei ole yhtä laajaa standarditason tietämystä ja osa liitetiedoista tai standardeista tuntuu tästä syystä vaikeilta. Analytytikot hyödyntävät tällöin liitetietojen tulkinnassa aiempia kokemuksia ja kollegoiden asiantuntemusta. Epäselvästi raportoiduista asioista, kuten suojausinstrumenteista, alaskirjauksista ja poikkeavista eristä mainittiin kysyttävän toisinaan myös suoraan yhtiöiltä. Valvoja 2 tunnusti, että tilinpäätöksissä käytetään osittain liian vaikeaa, vain laskentatoimen asiantuntijoille avautuvaa kieltä ja tilinpäätöksiä tulisi kehittää tältä osin.

"Ja sitten voisi sanoa, ihan tämmöinen selkokieli. Selkouutiset, niin miksi ei tilinpäätökset voisi olla selkokielellä. Se ei saa olla sellaista kirjanpitäjän kieltä, että

vain laskennan ihmiset ymmärtää, vaan sellaista, mitä valveutuneet sijoittajat tai mitä talousjohtajakin ymmärtää. Kun joskushan saattaa olla, ettei talousjohtajakaan ymmärrä sitä tekstiä sieltä." (Valvoja 2)

Yhtiöiden kyvyn viestiä olennaisista asioista nähtiin vaikuttavan merkittävästi liitetietojen viestinnän onnistumiseen. Näkemykset yhtiöiden kyvystä soveltaa olennaisuutta olivat kuitenkin hajanaisia. Asiantuntija 3 ja valvoja 1 kertoivat laatijoiden olevan varovaisia epäolennaisten asioiden raportoimatta jättämisessä ja esimerkiksi yksittäisiä liitetietoja, jonka luvut ovat kokonaisuuden kannalta pieniä, ei uskalleta jättää pois. Asiantuntija 2 täydensi, että puutteita on enemmän olennaisuuden soveltamisessa merkittäviin tapahtumiin tai lukuihin, koska laatijat eivät painota niitä liitetiedoissa riittävästi. Analyytikko 1 mielsi, että yhtiöt osaavat soveltaa olennaisuutta nykyisin aiempaa paremmin, mutta analyytikko 3 ei ollut mielestään havainnut yhtiökohtaista vaihtelua olennaisten asioiden painottamisessa, vaan painotukset pysyvät geneerisemmällä tasolla. Olennaisuuden koettiin olevan myös pitkälti tulkinnallista; usein laatijan ja lukijan mielipiteet informaation oleellisuudesta saattavat erota keskenään. Olennaisuuden ajateltiin olevan silti etupäässä laatijan itsensä määriteltävissä. (Valvoja 1; Analyytikko 4)

Kun haastatteluissa keskusteltiin yleisesti informaation relevanttiudesta, sen määrittely osoittautui myös haastavaksi. Vaikka osa haastateltavista oli sitä mieltä, että tilinpäätökset sisältävät osittain turhaa informaatiota, pois karsittavia kokonaisuuksia tai liitetietoja ei osattu määritellä. (Asiantuntija 1; Analyytikko 1 & 2; Valvoja 2)

"Se on tietenkin tavoitteena helposti formuloitu, mutta sitten kun se pitäisi laittaa ihan niinkuin mikrotasolla täytäntöön ja määritellä sitten jotenkin, että mikä on sitä turhaa kamaa, sit se käy vähän vaikeaksi, musta tuntuu." (Asiantuntija 1)

Niin informaation relevanttiuden kuin mahdollisten tietojen puuttumisen nähtiinkin ilmenevän pääasiassa yhtiökohtaisella tasolla. Eri asiat ovat eri yhtiöille tärkeitä ja tästä syystä ei kyetty toteamaan, että jokin liitetieto tai standardi ei yksiselitteisesti olisi tärkeä (Asiantuntija 3) ja vastaavasti liitetietojen relevanttius analyytikoiden näkökulmasta vaihtelee yhtiö- ja jopa tilikausikohtaisesti (Analyytikko 2, 3 & 4). Valvojat 1 ja 2 jakoivat kokemuksen, että liitetietoinformaatiota koskevat puutteet ovat lähinnä yhtiökohtaisia ja pikemmin laatijoista kuin sääntelystä johtuvia, jolloin ne korjaantuvat usein jo sillä, kun valvojat huomauttavat niistä laatijoille. Siksi myös sääntelyn kehittämisen kaikille toimivaksi arvioitiin erittäin vaikeaksi (Asiantuntija 3). Kokonaisuutena, myös liitetietojen laadun todettiin vaihtelevan yhtiökohtaisesti. Joidenkin yhtiöiden mainittiin erottautuvan

selkeästi toisista liitetietojen korkealla laadulla ja vaatimusten tarkalla noudattamisella. Osan yhtiöistä havaittiin panostavan liitetietoraportointiin merkittävästi vähemmän, joka näyttäytyy nopeasti epätasalaatuisuutena. (Valvoja 3; Analyytikko 4)

Analyytikot 1 ja 2 määrittivät informaation relevanttiuden pitkälti sitä kautta, kuinka he itse käyttävät informaatiota. Analyytikko 1 luonnehti suhtautumistaan suoraviivaiseksi, eikä ilmoittanut kiinnostuvansa tilinpäätösluvuissa juuri muusta kuin arvonmäärityksessä tarvitsemista asioista. Analyytikko 2 määritteli olennaisuuden ja relevanttiuden muodostuvan siitä, että onko informaatiolla vaikutusta heidän tekemiinsä ennusteisiin tai yrityksen riskiprofiiliin. Arvonmääritysmenetelmät ja informaation käyttötavat vaihtelivat kuitenkin analyytikkojenkin kesken, joka kasvattaa olennaisuuden määrittelyn haastavuutta. Esimerkiksi analyytikko 1 arvosteli sitä, että tilinpäätöksistä ja liitetiedoista ei saa kaikkia hänen arvonmäärityksessään tarvitsemiaan asioita, mutta analyytikko 2 ei kysyttäessä nimennyt yhtään olennaista kokonaisuutta, joka tilinpäätöksestä tällä hetkellä puuttuisi. Puutteet informaatiossa liittyivät pikemmin markkinoita, liiketoimintaympäristöä ja asiakkuuksia käsitteleviin kokonaisuuksiin (Analyytikko 2 & 4).

Arvonmäärityslaskelmien kannalta tärkeimpinä mainittiin kassavirrasta, taseesta ja osakkeiden lukumäärästä saatavat tiedot. Liitetietoja kerrottiin hyödynnettävän arvonmäärityksessä pääasiallisesti silloin, kun on tarve puhdistaa poikkeavia ja kertaluontoisia eriä päälaskemaluvuista. Arvonmäärityksessä tarvittavien tietojen määrää luonnehdittiin ylipäätään melko rajalliseksi. (Analyytikko 1 & 3) Tasearvojen ja niihin liittyvien liitetietojen osalta tuotiin ilmi, että raportoituihin käypiin arvoihin liittyy epävarmuuksia. Valvojat 1 ja 3 pitivät erityisen epävarmoina yritysjärjestelyihin liittyviä käyvän arvon mukaisia lukuja sekä herkkyyksianalyysissä tasolle 3 arvostettuja lukuja. Valvoja 3 havainnollisti tätä siten, että kun yhtiöt ovat myyneet varojaan, ne ovat joutuneet poikkeuksetta kirjaamaan tappiota raportoiduista käyvistä arvoista johtuen.

"Ja sitten kaikki arvostukset, jotka on tasolla 3 taseessa. On ne kummalla puolella tahansa, se ei ole ihan sataprosenttisesti oikein, niissä on kuitenkin se marginaali. Sitten, jos se myytäisi sieltä, se ei ehkä lähde just sillä hinnalla, mahdollisesti. Ja näitä on näkynyt valvonnan kautta, että tässä on varoja arvostettu käypään arvoon ja aina, kun se myydään, tulee tappiota." (Valvoja 3)

Osittain näistä syistä, analyytikko 1 ei pitänyt käyvän arvon mukaista raportointia uskottavana käyttöomaisuuserien osalta. Hänen mielipiteensä oli, että laatijoiden arvioimia käypiä arvoja ei voi pitää luotettavina, vaan analyytikon tulisi kantaa vastuu

arvonmäärittämisestä kokonaan itse, jonka pohjalta markkinoiden tehokkuus muodostuu. Perusteluna esitettiin myös, että reaaliomaisuuden arvostamisessa käytetty diskonttokorko vaikuttaa raportoituihin arvoihin niin keskeisesti, että laatijat voivat halutessaan jopa johtaa sillä informaation käyttäjiä harhaan. Käypien arvojen hyödyntämistä rahoitusomaisuuserissä hän piti kuitenkin hyväksyttävänä. Myös analyytikko 4 tähdensi, että vastuu tulkinnoista ja tehdyistä johtopäätöksistä on analyytikoilla itsellään. Toisaalta analyytikko 2 totesi, että yhtiön itsensä raportoimat käyvät arvot voivat ennustamisen vaikeudesta huolimatta olla luotettavimpia saatavilla olevia tietoja.

"Tiedän, kun olen kohta 30 vuotta yrittänyt ennustaa asioita, että miten helposti siinä käy niin, kun kuvittelee, että tämä on kaikin tavoin perusteltua, se niin sanottu musta joutsen purjehtii jostain kuvaruutuun, romuttaa ne kaikki ennusteet. Ennustaminen on sen takia älyttömän vaikeata ja ne impairmentit, on ne semmoista arvailua tulevasta kehityksestä. Mutta jos se on valistunut arvaus, parempaakaan ei sitten vaan ole. Sitten pitää vaan luottaa siihen, että yritysjohto on ikään kuin pallon päällä siitä, että mitkä on sellaiset todennäköiset tulevaisuudenkuvat." (Analyytikko 2)

Oman pääoman ehtoisen sijoittajan näkökulmasta tilinpäätöksiä lukevien analyytikkojen näkökulma liitetietoinformaatioon osoittautui fundamentaalisesti erilaiseksi kuin laatijoilla, tilitarkastajilla ja valvojilla. Toisaalta tiedostettiin myös, että myös esimerkiksi luotonantajat, luottoanalyytikot, pörssianalyytikot ja media, saattavat määritellä olennaisuuden eri tavoin. (Analyytikko 2)

"Kyllä sitten katsotaan vähän aihekohtaisesti, että mihin on syytä kiinnittää huomiota. Eli mikä niissä raportoiduissa luvuissa on jotain semmoista, jota on syytä lähteä penkomaan tarkemmin, nimenomaan niissä tapahtuneissa muutoksissa. Että kun me ei olla ammatillamme varsinaisesti sen enempiä kirjanpitäjiä kuin tilintarkastajakaan, että meillä on usein aika helikopterikuva." (Analyytikko 2)

Kun haastatteluissa keskusteltiin tilinpäätös- ja liitetietoraportoinnin laadusta Suomessa verrattuna muihin maihin, analyytikoiden mielestä kotimaiset yhtiöt suoriutuvat hyvin. Helsingin pörssiin listautuneiden yhtiöiden raportointia pidettiin kehittyneempänä kuin monien kansainvälisten verrokkien ja suomalaisten arvioitiin sijoittuvan kärkijoukkoon myös vertailtaessa muihin Pohjoismaihin. Toisaalta koettiin, että tilinpäätösten ja liitetietojen laadussa on Suomessakin yhtiökohtaista hajontaa. (Analyytikko 1 & 4) Asiantuntija 2 ja 3 sekä valvoja 3 pitivät silti niukkaa sanallista kerrontaa liitetiedoissa

tunnuksenomaisena suomalaisille yhtiöille. Lisäksi heidän mielestään FAS-sääntelyn vaikutukset näkyvät yhä monin tavoin kotimaisten yhtiöiden raportoinnissa.

Verrattuna FAS-tilinpäätöksiin, merkittävänä edistysaskeleena IFRS-tilinpäätöksissä pidettiin niiden läpinäkyvyyttä, joka osaltaan parantaa liitetietojen selkeyttä. IFRS-sääntelyn todettiin määrittelevän ja velvoittavan tarkemmin yhtiöitä kertomaan tietyistä asioista. (Asiantuntija 2) Toisaalta, kun IFRS-tilinpäätöksiä verrattiin US GAAP:in mukaisesti raportoituihin tilinpäätöksiin, IFRS-sääntelyn periaatepohjaisuutta pidettiin positiivisena asiana luettavuuden kannalta. US GAAP-tilinpäätöksien mainittiin olevan huomattavasti IFRS-tilinpäätöksiä vaikealukuisempia ja jossain määrin liian yksityiskohtaisia. Toisaalta periaatepohjaisuuden arvioitiin muodostavan omia haasteitaan erityisesti laatijoille. (Valvoja 1; Analyytikko 3)

Valvoja 3 esitti näkemyksensä, että kulttuurillisia eroja ei voida kokonaan poistaa sääntelyllä, jonka vuoksi on luonnollista, että esimerkiksi Suomessa FAS-sääntely vaikuttaa yhä käytäntöihin tilinpäätösraportoinnissa. Hän sanoi havainneensa, että tulosraportoinnin osalta käytännöt ovat yhtenäistyneet merkittävästi, mutta kulttuurilliset erot ilmenevät erityisesti liitetiedoissa. Valvojat 1 ja 2 kokivat silti, että IFRS on tuonut raportointiin yhteisen kielen, joka helpottaa viestintää ainakin eurooppalaisten valtioiden välillä.

Liitetietojen laatuun ja luotettavuuteen liittyviä ongelmia pidettiin huomattavimpina kehittyvillä markkinoilla. Siitä huolimatta, että suuri osa kehittyville markkinoille listautuneista yhtiöistä raportoi IFRS-standardien mukaisesti, tilinpäätösdatan laatua pidettiin heikompana muun muassa siksi, että corporate governanceen liittyy enemmän epävarmuutta kuin kehittyneillä markkinoilla. Tästä syystä kehittyviä markkinoita edustavien osakkeiden arvonmäärittämisessä sanottiin käytettävän keskimääräistä korkeampaa riskipreemiot. (Analyytikko 1) Lisäksi Aasian ja muiden kehittyneiden markkinoiden merkitys on kasvanut myös suomalaisten pörssiyhtiöiden näkökulmasta. IFRS-standardien globaalin käyttöönoton koettiin parantaneen tilannetta sikäli, että kehittyviä markkinoita koskevaa informaatiota on saatavilla nykyään enemmän ja jäsennellymmin. (Analyytikko 4)

Kun pohdittiin IFRS-tilinpäätösten ja liitetietojen kehittymistä kokonaisuutena, näkemykset olivat jokseenkin hajanasia. Valvoja 2 ja analyytikko 4 olivat selkeimmin sillä kannalla, että IFRS-tilinpäätösten ja liitetietojen laatu on parantunut viime vuosina. Analyytikko 4 koki, että erityisesti liitetietojen tietosisältö ja niiden vertailukelpoisuus on parantunut. Toisaalta

informaation esittämistavat ovat niin ikään parantuneet. Esille nostettuja syitä positiiviselle kehitykselle olivat laatijoiden parantunut asenne ja se, että laatijat ovat oppineet IFRS-kokemuksen kartuttua ymmärtämään standardeja paremmin. (Valvoja 2; Analyytikko 4) Toisaalta analyytikko 3 vertaili nykytilannetta kuuden vuoden takaiseen ja arvioi, että kehitystä on tapahtunut lähinnä esittämistavoissa. Liitetiedoissa ei ole ollut hänen mielestään nähtävissä merkittävämpiä, rakenteellisia muutoksia.

Yhteenvetona IFRS-tilinpäätösten ja liitetietojen onnistumista käsittelevästä luvusta voidaan todeta, että onnistuminen informaatiolähteenä on monin paikoin tapauskohtaista. Informaation relevanttius ja hyödynnettävyys vaihtelevat usein yhtiö- ja toimialakohtaisesti sekä toisaalta myös käyttäjän mukaan, joten liitetietojen kehittäminen kaikki sidosryhmät huomioiden on haastavaa. Suhteessa muuhun sijoittajaviestintään, tilinpäätösten ja liitetietojen roolina on tarjota historiallista ja varmentavaa tietoa, eikä tulevaisuutta kuvaavan informaation puuttumista pidetä varsinaisesti ongelmana. Eniten kehittämiskohteita on paikannettavissa liitetietojen esittämistavoissa ja luettavuudessa, joka osoittautuu ongelmaksi erityisesti niillä tilinpäätösten käyttäjillä, joilla ei ole laajaa IFRS-osaamista.

4.2 Liitetietojen sisältö

Haastatteluissa käytiin runsaasti keskustelua liitetieto- ja standardikohtaisella tasolla. Tuloksia käsitellään tältä osin seuraavaksi. Käsitellyt liitetiedot on jaettu sisältönsä perusteella karkeasti neljään yläluokkaan, joita esitetään taulukossa 5. Suurin osa liitetiedoista nimettiin tärkeiksi, hiukan asiayhteydestä riippuen. Tärkeinä pidetyt liitetiedot erosivat toisistaan kuitenkin ymmärrettävyytensä ja informaatioisisältönsä osalta. Tiettyjä liitetietoja pidettiin erittäin tärkeinä ja yleisesti ottaen myös helppolukuisina ja ymmärrettävinä. Jotkin liitetiedot ja niiden raportoimiseen vaikuttavat standardit sisältävät kuitenkin epävarmuustekijöitä, jotka vaikuttavat joko niiden liitetietojen ymmärrettävyyteen tai informaation käyttäjän suhtautumiseen. Osassa tärkeistä liitetiedoista havaittiin myös kaivattavan lisää informaatiota. Pieni joukko liitetiedoista osoittautui kuitenkin myös muita vähemmän tärkeiksi, erityisesti suhteessa siihen, kuinka paljon asiantuntemusta niiden tulkitseminen vaatii.

Taulukko 5 Pääluokan 2, Liitetietojen sisältö, sisältämät yläluokat

LIITETIETOJEN SISÄLTÖ			
Tärkeät ja helposti ymmärrettävät	Tärkeät, epävarmuustekijöitä sisältävät	Tärkeät, informaatiota puuttuu	Ei tärkeät ja vaikeasti ymmärrettävät

Segmentti-informaatioon ja liikevaihdon erittelyyn liittyvät liitetiedot nousivat kaikkein vahvimmin esille keskusteltaessa tärkeimmistä liitetiedoista, erityisesti analyytikoiden näkökulmasta. Kaikki haastatellut analyytikot pitivät liikevaihdon erittelyä ja liiketoiminnallisia sekä maantieteellisiä segmenttejä kuvaavia liitetietoja erittäin hyödyllisinä. Segmentti-informaation kerrottiin myös kehittyneen laadukkaammaksi ja yksityiskohtaisemmaksi; esimerkkinä mainittiin, että useat yhtiöt raportoivat esimerkiksi sitoutuneen pääoman segmentteittäin. Myönteisestä kehityksestä huolimatta, analyytikoiden toiveissa on saada yhä yksityiskohtaisemmin, laajemmin ja tarkemmin tietoa segmenteistä ja liikevaihdon muodostumisesta. Liikevaihdon rakennetta kuvaavia liitetietoja pidettiin myös yksinkertaisina ja helppoina ymmärtää (Analyttikko 1, 2, 3 & 4; Valvoja 3)

"Mun mielestä tämä kaikki pilkkominen ja erittely, se on arvonmäärityksessä, sinne pitäisi mennä niin kuin enemmän. Siinä on just nämä segmentit, jos ne on liiketoimintasegmenttejä. Se on varmaan harkintaa, mutta järkeviä kokonaisuuksia." (Analyttikko 1)

"Kun viittaa edelleen näihin segmentteihin, niin kyllähän se on mennyt paljon yksityiskohtaisemmaksi. Justiin, että mikä on kussakin toiminnossa sitoutunut pääoma. Pystyy muullakin, kuin puhtaalla liikevoittomarginaalilla katsomaan, miten tällä bisneksellä menee." (Analyttikko 2)

Segmenttiraportointiin todettiin kuitenkin liittyvän joitakin kehityskohteita. Esimerkiksi maantieteellistä jakaumaa koskevien liitetietojen osalta standardoinnin puutetta pidettiin ongelmallisena. Osan yhtiöistä kerrottiin raportoivan maanosittain, kun taas jotkut yhtiöt ilmoittavat valtiokohtaisia tietoja ainakin tärkeimmiltä markkina-alueilta. Tällöin yhtiöiden tiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia. (Analyttikko 1) Analyttikko 4 puolestaan sanoi vertailukelpoisuuden kärsivän myös siitä, että yhtiöt ovat tehneet viime vuosien aikana enenevässä määrin muutoksia raportoimiinsa segmentteihin. Tällöin saman yhtiön eri tilikausien vertailu koettiin merkittävästi haasteellisemmaksi. Mahdollisina syinä segmentteihin tehtyihin muutoksiin pidettiin laatijoiden halua häivyttää eri liiketoimintojen välisiä eroja kannattavuudessa ja toisaalta viimeaikaisia muutoksia yhtiöiden liiketoimintojen painopisteissä. Muun muassa Aasiaan sijoittuvien liiketoimintojen merkitys on kasvanut paljon ja monien yhtiöiden on havaittu eriyttäneen ne omaksi segmenttikseen. (Analyttikko 4)

Analyytikot 2, 3 ja 4 antoivat IFRS-tilinpäätöksille ja liitetiedoille myös tunnustusta siitä, että jatkuvat ja lopetettavat liiketoiminnot erotellaan niissä hyvin toisistaan. Analyytikot luonnehtivat keskittyvänsä pääasiassa jatkuvaan liiketoimintaan ja lopetettavat toiminnot kiinnostavat lähinnä siltä osin, jos niillä on merkittäviä kertaluontoisia vaikutuksia kannattavuuteen.

"Sitten tietysti tämä, mikä on ollut hyvä suhteessa siihen FAS-maailmaan, on ollut tämä lopetettavien liiketoimintojen käsittely erikseen. Tai myytävät/lopetettavat toiminnot. Se auttaa kyllä ylläpitämään sitä mielikuvaa, että mikä se varsinainen going concern siellä on ja mitkä sen näkymät vuorostaan on." (Analyytikko 2)

"Tietysti, jos siellä on joku semmoinen tilanne, että on joku lopetettu toiminto, joka polttaa esimerkiksi kassaa huomattavasti, kyllähän se pitää ottaa huomioon, mutta fokus on kuitenkin siinä jatkuvassa portfoliossa. Riippuen tietysti, että uskonko mä siihen, että se yhtiö saa sen liiketoiminnan siivottua pois. Onko siinä vuosi aikaa myydä se, jos sen siirtää sinne. Jos jollain yhtiöllä olisi niin toivoton bisnes, että mä usko, että ne saa sen minnekään myytyä ja toisaalta se alasajo voisi maksaa huomattavasti, totta kai se pitäisi ottaa huomioon. Mutta jatkuvat toiminnot on kuitenkin se, mikä enemmän kiinnostaa." (Analyytikko 3)

Muita analyytikoiden mainitsema tärkeitä ja helposti ymmärrettäviä liitetietoja olivat erilaiset kulu- ja käyttöomaisuuserittelyt. Kulueroittelyjen merkitystä perusteltiin sillä, että niiden avulla kyetään muodostamaan päälaskemalukuja kattavampi ymmärrys yhtiön kustannusrakenteesta ja sen kehityksestä. Valmistustoimintaa harjoittavien yhtiöiden osalta kiinnostavaksi alueeksi nostettiin raaka-aineiden hintojen kehitys. Käyttöomaisuuserittelyiden merkitystä pidettiin sen sijaan hyvin yhtiökohtaisena. Kummatkin koettiin eräinä helpoimmin ymmärrettävistä liitetiedoista. (Analyytikko 2, 3 & 4) Näiden laskelmien yksinkertaisuus näkyi myös sikäli, että valvojat kertoivat käyttävänsä vain niukasti aikaa niiden läpikäymiseen. Niitä pidettiin myös valvojan työn kannalta kaikkein vähiten kiinnostavina. (Valvoja 1, 2 & 3)

Lisäksi, analyytikko 2 nimesi lähipiiritapahtumia koskevat liitetiedot tärkeiksi ja helposti tulkittaviksi. Hän perusteli niiden merkityksellisyyttä siten, että lähipiirin, kuten yhtiön johdon tekemistä merkittävistä transaktioista voidaan tehdä usein johtopäätöksiä. Informaatiotulvana hän piti kuitenkin sitä, että yhtiöitä velvoitetaan raportoimaan myös osakkeiden lukumäärän perusteella pienistä kaupoista, joilla ei ole oleellista merkitystä. Haittavaikutus oli hänen mielestään kuitenkin vain vähäinen ja periaatteellisesti hän piti

parempana kertoa pienistäkin lähipiiritapahtumista kuin sallia yhtiöiden olla raportoimatta niistä lainkaan.

Toisena yläluokkana, haastatteluissa nousi esille joukko liitetietoja, joita pidetään tärkeinä, mutta ne sisältävät epävarmuuksia ja saattavat olla osittain vaikeita tulkita. Eräaksi yhdistäväksi tekijäksi näille liitetiedoille muodostui niiden sisältämä johdon harkinta, jonka lisäksi itse liitetietojen kuvaamat asiakokonaisuudet saattavat olla vaikeaselkoisia. Valvoja 2:n mukaan johdon harkintaa ja arvioita sisältävien liitetietojen määrä on yleensäkin kasvanut merkittävästi, joka tuo uusia haasteita niiden tulkintaan. Valvoja 3 vastaavasti painotti, että laatijoilta vaaditaan kykyä viestiä selkeästi liitetiedoissa tehdyistä oletuksista ja niiden vaikutuksista. Harkintaa kuvaavien narratiivien tunnistettiin sisältävän riskin muuttua boilerplate-tekstiksi, jos niihin ei kiinnitetä riittävästi huomiota viestinnällisestä näkökulmasta.

Analyytikko 2 kuvaili johdon harkintaa sisältävien liitetietojen viestivän siitä, kuinka yhtiön johto näkee itse markkinat ja kilpailutilanteen. Analyytikoiden kerrottiin seuraavan näiden liitetietojen osalta erityisesti muutoksia vertailtaessa edellisiin tilinpäätöksiin ja niitä pidettiin kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta erittäin tärkeinä. Erilaisten johdon harkintaan perustuvien arvostuserien tiedostettiin myös vaikuttavan tilikauden tulokseen ja siksi nostettiin esille tarve liitetiedosta, jossa esitettäisiin kokonaisuutena kaikki tilikauden tulokseen vaikuttavat arvostuserät. (Analyytikko 2 & 3)

Valtaosassa haastatteluista todettiin, että liikearvoon liittyvät liitetiedot ovat hyvin merkityksellisiä, mutta sisältävät epävarmuustekijöitä johtuen sen arvonalentumistestauksesta. Arvonalentumistestauksen todettiin pohjautuvan suurilta osin johdon sekä mahdollisesti tilintarkastajien arvioihin tulevasta kehityksestä, jonka vuoksi niiden sanottiin olevan pehmeämmällä maaperällä kuin säännöllisesti poistettavien erien (Asiantuntija 2; Valvoja 1 & 2; Analyytikko 1, 2 & 4). Arvonalentumisten esittämisessä kritisoitiin sitä, että yhtiöt raportoivat niistä viiveellä, vaikka todellisuudessa ne ovat usein paljon aiemmin ennustettavissa (Analyytikko 1), mutta toisaalta liikearvon raportointia sääntelevän IAS 36 -standardin nähtiin estävän arvonalentumisten tulemisen yllätyksenä tilinpäätöksen käyttäjälle (Asiantuntija 3).

"Mutta joskushan sen näkee ihan suoraan, että kun siellä on joku iso assetti ostettu ja siellä on liikearvoa ja jos se ei mitään tuota, niin kyllähän sä sen näet, mutta yrityksellä voi mennä kauan aikaa, ennen kuin se tekee sen arvonalentumisen sinne."
(Analyytikko 1)

"Ja sitten arvonalentumisistakin, että jos vaan sitä noudatetaan niin kuin se on kirjoitettu, 36, niin ei pitäisi syntyä sellaista tilannetta, että joku arvonalentumiskirjaus tulisi yllätyksenä. Sittenhän se tilinpäätös ei ole ehkä kaikilta osin oikein laadittu, jos käy niin, että analyytikko yllättyy siitä, että tuli arvonalentumiskirjaus ihan niin kuin out of the blue." (Asiantuntija 3)

Valvojat 2 ja 3 kertoivat, että liikearvon raportoinnissa esille nostetuista haasteista johtuen, IASB on pohtinut arvonalentumistestauksista luopumista tai sääntelyn kokonaisvaltaista uudistamista, mutta konkreettisista muutoksista ei ollut vielä tietoa. Tällainen keskustelu vaikuttaa johdonmukaiselta sikäli, että analyytikot pitivät arvonalentumistestausta vaikeammin tulkittavana kuin säännöllisesti tehtäviä poistoja. Toisaalta, puutteista huolimatta raportoitujen arvonalentumisten arvioitiin sisältävän parhaat saatavilla olevat tiedot liikearvosta. (Analyytikko 2 & 3)

"Mun mielestä se liikearvolaskelma on suht selkeä lukuun ottamatta sitä, että millä perusteella ne parametrit valitaan. Se olisi joskus ihan kiva päästä sinne testaukseen mukaan, että millä logiikalla niitä parametrejä valitaan sinne." (Analyytikko 3)

Myös veroja koskevia liitetietoja pidettiin tärkeinä, koska verot vaikuttavat paljon osakekohtaiseen tulokseen ja liitetieto tarjoaa informaatiota muun muassa hyödynnettävissä olevista vanhoista tappioista (Analyytikko 2; Asiantuntija 3; Valvoja 2). Analyytikko 2 piti veroliitetietoja kuitenkin vaikeasti ymmärrettävinä ja esimerkiksi konsernin efektiivisen veroasteen arviointia niiden pohjalta erittäin haastavana. Myös laatijoiden kannalta veroliitetietojen todettiin olevan haastavia muun muassa erilaisten kirjauskäytäntöjen, siirtohinnoittelun ja laskennallisia veroja sääntelevän IAS 12 -standardin osalta. IAS 12 -standardin nähtiin olevan myös osittain ristiriidassa varauksia ja ehdollisia velkoja sääntelevän IAS 37 -standardin kanssa. (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 2) Lisäksi valvoja 3 luonnehti laskennallisia verosaamisia erittäin epävarmaksi eräksi, koska ne pohjautuvat laatijan arvioon tulontuottokyvystä tulevaisuudessa.

"Varojen puolella mun mielestä kaikista pehmeintä on laskennalliset verosaamiset, koska se pohjautuu täysin siihen tulevaisuuden tulontuottokykyyn, jollei ne ole ihan eksaktisti jostakin verosääntelystä. Mutta suurin osa on kuitenkin sitä, että miten menneisyydessä tapahtuneita tappioita voidaan vähentää tulevaisuudessa. Silloin puhutaan nimenomaan hyväksyttävissä olevista tappiosta tulevaisuudessa, se on niin kuin täysin laskennallinen erä." (Valvoja 3)

Samassa yhteydessä keskusteltiin myös myynnin tulouttamiseen ja yritysjärjestelyihin liittyvistä liitetiedoista ja niiden raportoinnista yleisesti. Myynnin tulouttamista säätelee uusi IFRS 15 -standardi, jonka sanottiin tuottavan siirtymävaiheessa uusia epävarmuustekijöitä, koska sen koettiin sisältävän yhä tulkinnanvaraa muun muassa määräysvallan käsitteen suhteen. IFRS 15 -standardin odotettiin silti tuovan parannusta aiempaan tilanteeseen. (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 2; Analyytikko 2) Yritysjärjestelyiden osalta todettiin yleisellä tasolla, että niitä säätelevä standardi IFRS 5 on vaikea (Asiantuntija 3) ja yhtiöiden käytännöt esimerkiksi yrityshankintojen raportoinnissa näyttävät vaihtelevina (Analyytikko 2).

Edellä mainittujen kokonaisuuksien ohella rahoitusinstrumenttiliitetietoja pidettiin hyvin vaikeina ymmärtää, mutta niiden sisältämän johdon harkinnan sijaan haasteellisuuden katsottiin liittyvän siihen, että rahoitusinstrumentit ovat asiana vaikeasti ymmärrettäviä ja ne uudistuvat jatkuvasti. Rahoitusinstrumentit koettiin haastaviksi niin analyytikoiden, IFRS-asiantuntijoiden kuin valvojenkin kannalta, koska ne vaativat poikkeuksellisen syvällistä asiantuntemusta. Rahoitusinstrumenteista argumentoitiin saatavan riittävästi tietoa, mutta jossain määrin liitetietoja pidettiin niiden osalta liiankin laajoina, jolloin relevantin informaation löytäminen vaikeutuu. (Asiantuntija 2; Valvoja 1; Analyytikko 3 & 4) Asiantuntija 1 nosti lisäksi esille ongelman jatkuvasti uudistuvien instrumenttien sääntelyssä. Rahoitusinstrumentteja koskevaan sääntelyyn kerrottiin tulevan uudistuksia IFRS 9 -standardin myötä, jota kohtaan oltiin osittain toiveikkaita, mutta tiedostettiin toisaalta se, että raportointivaatimukset laatijoita kohtaan kasvavat entisestään (Asiantuntija 1 & 2).

"Nehän on varmaan, en mä tiedä, rumasti sanottuna vähän kusessa sen homman kanssa. Että menikö tämä jotenkin viikoon? Tätähän on hierottu nyt niin kauan jo. Ja sitähan korjattiin jo mun mielestä joltain osin, tehtiin jotain pikkusäättöä. Tämähän on jotenkin symptomaattista, että jotkut terävät nuoret aivot, joita vielä jollain älyttömän kovilla fyrkkakompensaatioilla vielä juoksetetaan, keksivät uusia tavaroita ja instrumentteja, joita trokataan jengille ja pölhöytystarkoituksessa tai jossain muussa, ja sitten sääntelijä yrittää juosta sen perässä, että miten näitä nyt kirjaillaan. No lapsikin ymmärtää, että siitä ei seuraa mitään järjellistä." (Asiantuntija 1)

"Mutta kyllähän sitten ei-rahoitusinstrumenttiekspertille on aika vaikeata lukea niitä viittä sivua rahoitusinstrumenteista, että kyllähän sieltä saattaa tippua kärryiltä, vaikka yrittää ymmärtää." (Analyytikko 3)

Kolmantena liitetietojen sisältöön liittyvänä yläluokkana erottui selkeästi informaatio, jota pidetään tärkeänä, mutta siitä ei kerrota riittävästi liitetiedoissa. Eniten puutteita tunnistettiin olevan kertaluontoisten tai poikkeavien erien raportoinnissa. Kaikki neljä analyttikkoa korostivat, että heidän kannaltaan on tärkeää kyetä erottamaan kertaluontoiset erät jatkuvasta, operatiivisesta liiketoiminnasta. Analyttikot 1 ja 3 olivat vahvasti sitä mieltä, että tilinpäätöksissä ja liitetiedoissa ei eritellä näitä riittäväällä tarkkuudella. Analyttikko 4 näki kuitenkin asian toisin ja hänen mielestään yhtiöt raportoivat poikkeavista eristä nykyisin suhteellisen hyvin, mutta parantamisen varaa sanottiin silti yhä olevan. Asiantuntijat 2 ja 3 tiedostivat myös tämän ongelman, mutta heidän näkökulmastaan syinä ovat useimmiten laatijoista johtuvat puutteet poikkeavien erien kuvaamisessa tai esittämistavoissa. Yhtiökohtaisuuden korostaminen liitetiedoissa nähtiin yhtenä ratkaisuna ongelmaan.

"Tai sitten on joitain muita merkittäviä eriä tilinpäätöksessä, niin ei ole sitten kommentoitu tai avattu, että minkä takia tietyn erän luvut on esimerkiksi niin isoja tai mitä niissä on tapahtunut. Nimenomaan ehkä just tuollaista räätälöintiä, joka vaihtelee vuosittain. Sullahan on joitain isoja tapahtumia tai on muutoksia, että niitä olisi kerrottu paremmin, koska se on sitten tosi vaikea ymmärtää tilinpäätöstä, jos on jotain merkittäviä lukuja, mutta ei ole sitten avattu edes niitä, että mitä ne on." (Asiantuntija 2)

Analyttikko 3 ja valvoja 3 ottivat myös esille, että rahavirtalaskelmaa koskeva informaatio on osittain vaikeasti tulkittavaa ja puutteellista sikäli, ettei siinä esitettyjä lukuja tarkenneta liitetiedoissa. Analyttikko 3 kuvaili, että rahavirtalaskelmalukujen kehitys saattaa joissakin käännetilanteissa viestiä yhtiön tilanteen muuttumisesta aiemmin kuin tuloslaskelma ja hän pitäisi siksi asiaa koskevia liitetietoja todella kiinnostavina. Analyttikko 2 tarkensi rahavirtalaskelman käytön osalta, että hän analysoi rahavirtaerien kehitystä keskittyen esimerkiksi muutoksiin käyttöpääomassa.

Valvoja 3 tulkitsi ongelmien johtuvan osaltaan siitä, että laatijat ja tilintarkastajat eivät kiinnitä rahavirtalaskelmaan yhtä paljon huomiota kuin muihin päälaskelmiin. Rahavirtalaskelman laatimiseen käytettyjä menetelmiä arvioitiin myös kehittymättömiksi. Valvoja 3 koki, että rahavirtalaskelmaa koskeva sääntely kaipaa uudistamista, joka toisi mahdollisesti myös mukanaan tarkempaa kuvausta liitetiedoissa. Toistaiseksi rahavirtalaskelman todettiin kuitenkin jääneen sääntelyssä taka-alalle, koska esimerkiksi rahoitusinstrumentteja sääntelevä IFRS 9 on vienyt niin paljon huomiota.

Pienimuotoisempia puutteita mainittiin olevan vieraasta pääomasta, poistoista ja osakkeiden lukumäärästä annettavissa tiedoissa. Vieraassa pääomassa pidettiin ongelmallisena korollisten ja korottomien velkojen erittelemistä osalla yhtiöistä (Analyytikko 1) ja varausten laskennallisuutta joissakin tapauksissa (Analyytikko 2; Valvoja 3). Analyytikko 1 koki lisäksi, että poistoja sekä osakkeiden lukumäärää ei eritellä liitetiedoissa tarpeeksi.

Pieni joukko liitetietoja tunnistettiin ymmärtävyydeltään haastaviksi, mutta niitä ei pidetty kokonaisuuden kannalta kovin tärkeinä. Tällaisia olivat osakeperusteisia maksuja, etuusperusteisia eläkejärjestelmiä ja laajan tuloslaskelman eriä koskevat liitetiedot, joille oli yhteistä se, että niitä pidettiin hyvin vaikeasti tulkittavina ja laajoina suhteessa siihen, kuinka merkityksellisiksi ne koettiin. Osakeperusteisia maksuja ja niihin liittyen johdon palkitsemista kuvaavia liitetietoja ei pidetty kokonaan turhina, mutta niiden sanottiin olevan usein sivumääräisesti hyvin pitkät, vaikka analytytikot kiinnittävät niihin vähemmän huomiota kuin moniin muihin eriin. (Analyytikko 2 & 3) Osakeperusteisia maksuja sääntelevää IFRS 2 -standardia pidettiin kokonaisuudessaan vaikeana jopa kattavan IFRS-asiantuntemuksen omaaville lukijoille (Asiantuntija 2; Valvoja 1, 2 & 3)

"Mä koen, että itsellekin vaikea on se IFRS 2. Se on kyllä osa-alue, että jos jotakin pitäisi parantaa standardeista, niin sitä. Ne osiot monta kertaa tuntuu siltä, että ymmärtääkö niistä oikein mitään, niin kuin mäköön. Miten ne on esitetty ja siinä on ehkä jotakin. Ehkä sielläkin on ne vaatimukset, mutta jotenkin se on semmoinen osa-alueena, mikä on varmasti monille..." (Asiantuntija 2)

Etuuspohjaisia eläkejärjestelmiä kuvaavia liitetietoja kohtaan esitetyt mielipiteet olivat samansuuntaisia. Niiden osalta pidettiin harhaanjohtavana ensinnäkin sitä, että vain pieni osa yhtiön maksamista eläkkeistä on tyypillisesti etuusperusteisia ja liitetiedot koskevat vain niitä. Niillä mainittiin olevan myös pieni vaikutus osakekohtaiseen tulokseen, vaikka ne ovat sivumääräisesti hyvin laajat. (Valvoja 2 & 3; Analyytikko 2) Valvojat 2 ja 3 totesivat myös, että etuusperusteiset eläkejärjestelmät ovat laatijoidenkin näkökulmasta haastavat, koska ulkopuolinen laskenta tuottaa tilinpäätöksessä ja liitetiedoissa raportoidut luvut kokonaan, eikä laatijoilla ole usein ymmärrystä lukujen taustoista. Valvoja 3 kertoi, että eläkevastuista on tulossa lähitulevaisuudessa oma standardinsa, IFRS 17, jonka toivottiin selkeyttävän raportointia.

"...ja sittenhän me voidaan kysyä, että onko kaikki liitetiedot tarpeellisia. Esimerkiksi koskien etuusperusteisia eläkevastuita koskevia liitetietoja, jotka on tosi laajat. Sitten

nämä osakeoptioliitetiedot, jotka on tosi laajat. Niitten relevanttiutta on kyllä kysytty, kun esimerkiksi osakeoptiot, niillä on niin pieni vaikutus koko tulokseen." (Valvoja 3)

"Sitten ylipäättään sen ymmärtäminen, että nämä liitetiedotthan koskee vaan pääasiassa niitä etuus pohjaisia. Tai jos on vaan pieniä etuus pohjaisia... Eikös ne jotkut johdon eläkkeet, ne saattaa olla etuus pohjaisia, niin niistä pitäisi sitten antaa nämä kauheat. Mutta monet lukijat, eihän ne edes ymmärrä, että yhtiöllä on vaan pieni osa eläkkeistä etuus pohjaisia ja tämä koskee vaan niitä. Siinä on vähän tämmöistä sekaannuksen vaaraa ehkä." (Valvoja 2)

Liitetietojen sisällön osalta voidaan tiivistää, että suurinta osaa liitetiedoista pidetään sisällöltään tärkeänä. Kaikkein merkityksellisimpinä analytytikot pitivät liiketoimintaa eritteleviä liitetietoja, jotka kuvaavat muun muassa segmenttejä. Osaa liitetiedoista pidettiin ymmärrettävyydeltään vaikeina. Ymmärrettävyyden nähtiin kärsivän siitä, että osa liitetiedoista sisältää runsaasti johdon harkintaa ja osassa itse substanssiasia vaatii laajaa asiantuntemusta. Erityisesti kertaluonteisia ja poikkeavia eriä odotettiin eriteltävän liitetiedoissa nykyistä tarkemmin. Pieni joukko liitetietoja koettiin muita vähemmän tärkeiksi, kun suhteutettiin, kuinka laajasti niistä raportoidaan ja kuinka haastavaa niiden ymmärtäminen on. Tällaisia olivat erityisesti osakeperusteisia maksuja ja etuus pohjaisia eläkejärjestelmiä koskevat liitetiedot.

4.3 Liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät

Seuraavaksi käsitellään tuloksia liitetietoon laatuun vaikuttavista tekijöistä, joita esitellään yläluokkien osalta taulukossa 6. Haastatteluissa tunnistettiin, että sääntely vaikuttaa koettuun laatuun, mutta kenties sitäkin enemmän merkitystä annettiin laatijoiden asenteelle raportointia kohtaan ja heidän resursseilleen. Toisaalta laatijoiden riskinvälttelyn ja kyvyn tekstin laatimiseen liitetietoja varten nähtiin olevan myös olennaisia kysymyksiä.

Taulukko 6 Pääluokan 3, Liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät, sisältämät yläluokat

LIITETIETOJEN LAATUUN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT				
Sääntelyn vaikutus liitetietojen laatuun	Laatijoiden asenne	Laatijoiden resurssit	Riskinvälttely	Haasteet tekstimuotoisissa liitetiedoissa

IFRS-sääntelyn vaikutus liitetietojen laatuun herätti keskustelua muun muassa sääntelyn onnistumisen ja eri sidosryhmien sääntelyyn vaikuttamisen osalta. Erityisesti sijoittajien

huomioiminen sääntelyssä nähtiin keskeiseksi asiaksi, jossa joiden haastateltujen mielestä olisi parannettavaa. Esimerkiksi analyytikko 1 kritisoi vahvasti sitä, että IFRS-sääntelyn tärkeimpänä tavoitteena viestittiin olevan olennaisen informaation välittäminen sijoittajille, mutta tilinpäätösten todellinen sisältö ei vastaa näitä tavoitteita. Päämäärä, mihin IFRS-sääntelyllä todellisesti pyritään, oli jäänyt hänelle siksi epäselväksi. Myös asiantuntija 1 tiedosti, että sääntely on jossain määrin vieraantunut tilinpäätösten todellisten käyttäjien tarpeista ja laatu ei tästä syystä vastaa kaikilta osin haluttua.

IFRS-sääntelyn todettiin keskittyvän tasepohjaisen informaation tarjoamiseen (Asiantuntija 1; Valvoja 2 & 3), jota pidettiin osittain ongelmallisena. Asiantuntija 1 arvioi, että tuloslaskelma on jäänyt sääntelyssä aiemmin liian vähälle huomiolle ja asiaan on herätty vasta viime aikoina. Analyytikko 2 kuvaili itse, että hänen ammattikuntansa ei ole lähtökohtaisesti yhtä kiinnostunut taseesta kuin esimerkiksi tulos- ja rahavirtalaskelmista.

"Nythän ne on myös tästä ikään kuin kahden aikapisteen välisestä omaisuusmassojen arvottamisesta, jota musta se taseen painottaminen ollut joskus; niin nythän ne siellä ekaa kertaa juttelee, että onko tällä tuloslaskelmallakin joku merkitys. Meillä taas sitä on traditionaalisesti kyllätty ja oltu aika pitkälläkin jonkun Masa Saarion meno-tulohommeleissa ja nyt siellä mietitään, että "voidaanko nyt edellyttää jotain ebittejä tai jotain liikevoittoa vai miten nää nyt menis". Välillä se herättää jo oikein hilpeyttä, että nyt on palannut... No ehkä se kertoo siitä, että nyt ne koittaa löytää sitä palloa." (Asiantuntija 1)

"Kaikki se, mikä näkyy suoraan taseessa, jollei se anna erityistä syytä olla huolissaan yhtiön luottokelpoisuudesta, se ei ole kauhean kiinnostavaa." (Analyytikko 2)

Asiantuntija 1 piti jonkinasteisena ongelmana myös resurssien puuttumista valvonnasta ja sitä, että valvonta on eriytetty sääntelystä. Standardien toimeenpanon ja tavoitteiden saavuttamisen seuraamisen ajateltiin olevan siksi heikommalla tasolla. Valtioiden välisten erojen toimeenpanossa uskottiin johtuvan siitä, että valvonta on jätetty Euroopassa pääasiallisesti kansallisten arvopaperimarkkinavalvojen tehtäväksi.

Eri sidosryhmien vaikutuksesta sääntelyyn esitettiin myös epäilyksiä. Erityisesti asiantuntija 1 ja analyytikko 1 kritisoivat, että sijoittajien näkökulmaa ja tarpeita ei ole huomioitu sääntelyssä riittävästi. Analyytikko 2 arvioi, että IFRS-tilinpäätökset ja liitetiedot palvelevat kokonaisuutena luotonantajia ja esimerkiksi luottoanalyytikoita paremmin kuin osakeanalyytikoita. Toisaalta epäiltiin myös sitä, että laatijoitakaan ei ole kuunneltu sääntelyssä tarpeeksi, vaan erityisesti tilintarkastajat ovat päässeet vaikuttamaan IFRS-

standardien laadintaan liiksi, jonka vuoksi esimerkiksi Big 4 -yhteisöille sanottiin muodostuneen oligopolin IFRS-vaatimusten täyttämisen varmistamisessa (Asiantuntija 1; Analyytikko 1; Valvoja 3). Toisaalta IASB:n rahoituksen sanottiin olevan järjestetty siten, että millekään sidosryhmälle ei pitäisi muodostua dominanssia, vaan sidosryhmien välinen tasapaino on taattu vähintäänkin tätä kautta (Valvoja 3).

Sääntelyä enemmän keskustelua heräsi tilinpäätösten laatijoiden asenteesta liitetietoportointia kohtaan. Osan yhtiöistä kehuttiin erottuvan muista hyvällä asenteellaan tilinpäätösraportointia kohtaan ja sen koettiin näkyvän myös liitetietojen laadussa (Asiantuntija 1 & 2; Valvoja 1 & 2; Analyytikko 4). Eräänä tärkeimpänä asenteen ilmenemismuotona pidettiin avoimuutta kertoa asioista (Valvoja 2; Analyytikko 4). Valtaosalla yhtiöistä asenteen koettiin olevan kunnossa (Asiantuntija 3; Analyytikko 4), mutta toisaalta ero asenteeltaan hyvien ja heikkojen yhtiöiden välillä arvioitiin suureksi (Asiantuntija 1).

Liitetietoja laadukkaasti raportoivien yhtiöiden todettiin asennoituvan raportointiin tavoitteellisemmin ja ne eivät pidä tilinpäätöstä pelkkänä viranomaisvelvoitteena (Valvoja 1 & 3). Joistakin yhtiöistä mainittiin olevan tunnistettavissa se, että tilinpäätös laaditaan vain siksi, koska sääntely velvoittaa tekemään niin. Tällainen asenne näkyy myös nopeasti liitetietojen laadussa. Laatijoiden asenteen koettiin yleensä ottaen parantuneen viime vuosina, mutta osalla yhtiöistä on yhä runsaasti parannettavaa. (Asiantuntija 1; Valvoja 2; Analyytikko 4) Valvoja 2 arvioi, että laatijoiden asenne ohjaa liitetietojen laadun ja olennaisuuden soveltamisen parantumista jopa enemmän kuin sääntely.

"Osa ajattelee, että tämä on hiukan enemmän semmoinen viranomaispaha, mikä mun pitää tehdä. Että tehdään nyt sen standardin ja rakenteen mukaan, mikä meille on annettu ja mitä meiltä vaaditaan, mutta ei kerrota yhtään enempää, koska sitten ne voi alkaa kysellä lisää." (Analyytikko 4)

"No ylipäättään se avoimuus. Kyllä sen nyt huomaa, että ketkä tekee joko lyhyesti tai liian pitkästi sitä asiaa." (Valvoja 2)

Asiantuntija 3 ja valvoja 2 kertoivat havainneensa, että yhtiöiden ylimmällä johdolla on keskeinen rooli asenteen määrittämisessä. Esimerkiksi yhtiöissä tapahtuvien tilinpäätösten kehittämisprojektien sanottiin olleen käynnistyneen useimmiten johdon aloitteesta. Laatisesta yhtiön sisällä vastaavilla henkilöillä ei myöskään todettu olevan usein valtuuksia tehdä itsenäisiä ratkaisuita kehittämisen suhteen, jonka vuoksi johdon asenne myös korostuu. Johdon asennoituminen tilinpäätöksien laitimista kohtaan näkyy

heidän mielestään myös siinä, että kuinka paljon resursseja talousraportointia kohtaan halutaan antaa. Valvoja 2 nosti lisäksi esille, että yhtiön sisäinen avoimuus vaikuttaa myös avoimuuteen ulkoisia sidosryhmiä kohtaan. Käytännön tasolla tämän luonnehdittiin tarkoittavan sitä, kuinka kattavasti johto kertoo yhtiön talousosastolle muun muassa erilaisiin sopimuksiin liittyviä asioita, jonka määränä on raportoida niistä.

Tärkeäksi osa-alueeksi laatijoiden asenteessa koettiin myös tavat reagoida eri sidosryhmiltä tulevaan palautteeseen. Asiantuntijat 2 ja 3 kuvailivat, että laatijat osoittavat yleensä kiitollisuutta heidän ja tilintarkastajien antamaan palautteeseen ja tekevät korjauksia sen perusteella. Osa ei kuitenkaan selkeästi koe vaikkapa korjausehdotuksia tarpeelliseksi ja osa on haluttomia tekemään korjauksia tilinpäätökseen enää viime hetkillä ennen julkaisemista. Valvojat 1 ja 3 painottivat, että yhtiöt saavat kysyä tarvittaessa ohjeita tietyissä tapauksissa myös valvojilta ja valvojilla on vastavuoroisesti oikeus saada laatijoilta tarvitsemansa tiedot. Yhtiöiden mainittiin suhtautuvan tähän yleensä hyvin. Analyytikko 4 puolestaan oletti, että yhtiöt seuraavat tarkasti eri sidosryhmien palautetta ja huomioivat sen raportoinnissaan.

Olen mä kuitenkin realistisesti siinä mielessä, että yhtiöt hyvin tarkasti signaloi, mitä heistä ollaan mieltä; mitä sijoittajat on mieltä ja minkälainen se yleinen näkemys yhtiöstä on. Kyllä ne sitten sieltä osaa poimia, kanavista tai toisista niitä asioita, että tämä tuntuu herättävän kiinnostusta, kysymyksiä, ehkä epävarmuuttakin. Että tämä meidän pitää jotenkin flägätä siellä meidän osavuositarkastuksessa, että kerrotaan nyt tästä näin, niin sitten tämä tieto on kaikkien saatavilla ja ehkä sitten kaikki asianosaiset on sen jälkeen paremmin informoitu. (Analyytikko 4)

Asenteen ohella laatijoiden resursseja pidettiin merkityksellisinä liitetietojen laadun kannalta. Resurssit määriteltiin tässä asiayhteydessä muun muassa laatijoiden käytettävissä olevaksi ajaksi, henkilöstövoimavaroiksi, osaamiseksi, ulkopuolisiksi palveluiksi ja varoiksi. Valtaosassa haastatteluita nousi esille ajatuksia suurten ja pienten yhtiöiden eroista. Suurten yhtiöiden liitetietoja pidettiin yleisesti ottaen laadultaan parempina kuin pienten (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 1, 2 & 3; Analyytikko 3 & 4). Asiantuntija 2 pohti, että suurten yhtiöiden raportoinnista välittyy usein pieniä korkeampi kunnianhimo ja tavoitteellisuus raportointia kohtaan. Valvoja 1 nosti esille, että suuret yhtiöt ovat hankkineet useammin henkilöstönsä IFRS-osaajia jopa kansainväliseltä tasolta ja valvoja 3 täydensi tätä siten, että kaikkein suurimmilla yhtiöillä osaamistaso on korkealla myös globaaleilta pääomamarkkinoilta hankitun pitkän kokemuksen myötä. Analyytikot 2 ja 4 kertoivat myös huomanneensa, että suurten yhtiöiden liitetiedot tuntuvat

laadukkaammilta muun muassa paremmasta selkeydestä, visuaalisuudesta ja läpinäkyvyydestä johtuen. Analyytikko 4 toisaalta huomioi myös sen, että suurten yhtiöiden liiketoiminta on usein pieniä kompleksisempaa, joka saattaa kasvattaa niiden tilinpäätöslukujen tulkinnanvaraisuutta.

"Sitten varmaan tällaiset, mä ajattelen, että joku Nokia varmaan tosi tarkkaan miettii mitä kertoo, mutta on ollut niin pitkään ja on ollut kaksilla isoilla markkinoilla. Tai useimmillakin markkinoilla. Että uskoisin, että semmoisessa tilanteessa rupeaa syntymään jo vähän semmoista todellista ammattitaitoakin, että miten asiat voi kertoa." (Valvoja 3)

Pienten yhtiöiden merkittävimpinä ongelmina pidettiin niukempia resursseja ja varoja (Asiantuntija 2; Valvoja 1 & 2; Analyytikko 3 & 4). Lisäksi nostettiin esille, että pienissä yhtiöissä omistuspohja saattaa olla hyvin keskittyntä, joka voi pienentää raportointihalukkuutta (Asiantuntija 2 & 3). Toisaalta mainittiin myös, että varojen rajallisuudesta johtuen pienillä yhtiöillä saattaa olla käytössä kehittymättömpiä järjestelmiä talousraportoinnissa ja vähemmän mahdollisuuksia käyttää ulkopuolisia palveluita (Valvoja 1 & 2). Käytettyihin ulkopuolisiin palveluihin liittyen haasteena pidettiin myös, sitä pääkaupunkiseudun ulkopuolisilla yhtiöillä ei ole saatavilla välttämättä riittävää asiantuntemusta asiantuntija- ja tilintarkastusyhteisöiltä (Valvoja 1).

Usealla haastatellulla oli tuntuma, että laatijoiden henkilöresurssit tilinpäätösraportoinnissa ovat niukat ja tehostamisista on tullut yleinen trendi (Asiantuntija 1, 2 & 3; Valvoja 2 & 3; Analyytikko 4). Talouden parissa työskenteleviä henkilömääriä pidettiin pieninä monissa pörssiyhtiöissä, jolloin liitetietoraportoinninkin uskottiin jäävän monin paikoin veloitteiden täyttämiseksi (Asiantuntija 1 & 2). Henkilöstövoimavaroihin liittyen, joidenkin laatijoiden kohdalla vaikeutena pidettiin heikkoa IFRS-osaamista, jota nähtiin esiintyvän varsinkin pienissä yhtiöissä (Asiantuntija 1; Valvoja 1 & 2). Asioiden puutteellisen sisäistämisen ja epävarmuuden tunnistettiin näkyvän liitetietojen laadussa (Analyytikko 1). Osaamisen puutteen todettiin korostuvan erityisesti silloin, kun tahtotilana on laatia yhtiökohtainen ja räätälöity tilinpäätös, jonka tekeminen vaatii runsaasti asiantuntemusta. IFRS-osaamisen kuvailtiin ulottuvan standardien tuntemisen lisäksi myös standardien välisten painoarvojen ja tärkeyserojen ymmärtämiseen. Suppean osaamisen omaavien yhtiöiden liitetietojen arvioitiin jäävän siksi pitkälti standardimuotoisiksi, jolloin ne eivät välttämättä ole riittävän yhtiökohtaisia. (Asiantuntija 2; Valvoja 1)

Myös laatijoiden aikatauluhaasteiden mainittiin vaikuttavan liitetietojen laatuun. Tilinpäätösaikataulujen koettiin kiristyneen vuosi vuodelta, joka luo paineita liitetietoja laativille henkilöille ja kaikkia ratkaisuita ei ehditä harkitsemaan tarpeeksi pitkään (Asiantuntija 3; Valvoja 2). Aikatauluhaasteiden kerrottiin vaikuttavan erityisesti liitetiedoissa olevien tekstien laatuun ja ymmärrettävyyteen (Valvoja 2 & 3).

"Se on tietysti se tilinpäätösaika, se on niin kiire, että eihän ehdi niin kauheasti sitä miettiä. Kun vaan saa ne numerot kasaan ja otetaan se vakiomuotoinen pohja ja lätkitään ne sinne. Sillä hetkellä ei ehditä ehkä kauheasti miettimään sitä, että miten ne tekstit, onko ne ymmärrettäviä. Sehän sitä sotkee, tämä aikataulukiiire." (Valvoja 2)

Toisaalta IFRS:n käyttöönoton ja sen jälkeisten standardiuudistusten myönnettiin kasvattaneen jossain määrin laatijoiden hallinnollista taakkaa. Kuten aiemmin jo mainittiin, analyytikot eivät ole tunnistaneeet liitetietotulvaa haitaksi saakka; analyytikot 2 ja 4 olettivatkin, että keskustelu liitetietotulvasta on kummunnut laatijoiden hallinnollisesta taakasta. Asiantuntija 3 myönsi osaltaan, että erityisesti uusien standardien soveltamisen aloittaminen vaatii paljon resursseja ja kasvattaa hallinnollista taakkaa ainakin väliaikaisesti.

Laatijoilla koettiin olevan joissakin tilanteissa taipumuksia riskinvälttelyyn, jonka vuoksi ne pyrkivät jättämään raportoimatta liitetiedoissaan joistakin yksityiskohdista tai kokonaisuuksista. Usein riskinvälttely liittyy liikesalaisuuksien suojaamiseen, joka esiintyy muun muassa segmenttiraportoinnissa siten, että yhtiöt eivät halua julkaista kovin pitkälle eriteltyä tietoa (Valvoja 2; Analyytikko 2). Analyytikot 2 ja 4 jakoivat tulkinnan, että yhtiön oma julkistamispolitiikka määrittää jopa sääntelyä enemmän, kuinka tarkasti informaatiota jaetaan tilinpäätöksissä. Joissakin tapauksissa kerrottiin silti havaitun, että yhtiöt vetoavat liikesalaisuuksiin myös valheellisesti ja informaatiota ei haluta julkaista jostakin muusta syystä. Useat eri sidosryhmät käyvät keskusteluita laatijoiden kanssa syistä, miksi tietoja jätetään raportoimatta. (Analyytikko 2 & 4; Asiantuntija 3)

Riskinvälttelyn koettiin vaikuttavan toisaalta myös päinvastaisesti, eli joidenkin yhtiöiden uskottiin raportoivan negatiivisia seurauksia välttääkseen myös asioista, joista ei olisi välttämätöntä raportoida ja ne ovat kokonaisuuden kannalta merkityksettömiä. Tämän koettiin myös heikentävän merkittävästi liitetietojen luettavuutta. (Asiantuntija 1; Analyytikko 2; Valvoja 3) Kaikki haastatellut eivät kuitenkaan täysin myöntyneet ajatukselle riskinvälttämistä, vaan valvoja 1 argumentoi, että riskinkarttamista ei esiinny

merkittävästi yhtiöiden raportoinnissa, vaan osaamisen ja resurssien puute ovat suurempia haasteita.

"Tai tää nyky-yhteiskuntahan on mennyt siihen, että jos mietitte jotain hallituksen jäsenten vastuujattelua, niin siellähän iso liuta asianajajia ja muita pyörii kirjoittelemassa kaikennäköisiä lappusia, joilla kaverit sitten vapauttaa toisiaan vastuusta ja aina kysellään joitain mielipiteitä ja muita. Jossain vaiheessa voisi sit kysyä, että onko siinä mitään järkeä. Se varmaan heijastuu myös talousraportoinnissa: tehdään nyt varmemmaksi vakuudeksi tollainen, niin ei ainakaan kukaan voi tulla sitten tavallaan nillittämään siihen, ehkä." (Asiantuntija 1)

Siinä missä edellä käsitellyt laatijoiden asenne, resurssit ja riskinvälttely esiintyvät pääasiassa yhtiökohtaisesti, liitetiedoissa oleviin teksteihin nähtiin liittyvän kollektiivisia haasteita kotimaisten listautuneiden yhtiöiden osalta. IFRS vaikuttaa olevan huomattavasti vaativampi erityisesti liitetietoihin sisällytettävien narratiivien osalta kuin esimerkiksi FAS. Valvoja 1 kuvaili, että siirryttäessä FAS-raportoinnista IFRS:ään, kenties suurin eroavaisuus muodostuu sanallisten kerronnan ja selostamisen lisääntymisestä. Asiantuntija 2 piti suomalaisille yhtiöille yhä ominaisena sitä, että raportoinnissa keskitytään taulukkomuotoiseen esittämiseen ja tekstin kirjoittaminen koetaan vaikeaksi. Hän piti tilinpäätösten räätälöimistä ja yhtiökohtaisuuden painottamista puutteellisena, jos yhtiöt eivät kykene riittävään sanalliseen kuvailuun. Analyytikot 3 ja 4 olivat myös havainneet, että narratiiveissa on joiltakin osin parannettavaa ja selkeytettävää. He pitivät sanallista kerrontaa yleensä ottaen myönteisenä ja tilinpäätöksen ymmärtämistä helpottavana asiana.

"Se on varmasti monelle yhtiölle tasapainottelua sen tekstiosuuden ja sen taulukkoesitysmuodon välillä. Periaatteessa kai riittäisi, että asiat taulukoisi; kertoisi vaan, että nämä on nämä. Se on ehkä se laiskan yhtiön valinta, mutta sitten toki taulukon alapuolelle voi aina laittaa muutaman rivin selventämään asiaa ja vähän lisätietoa." (Analyytikko 4)

Boilerplate-tekstin argumentoitiin vaikuttavan joiltakin osin liitetietojen ja niissä esiintyvien narratiivien laatuun. Haastatellut kolme valvojaa kertoivat, että boilerplate-tekstiä ilmenee kahdella eri tavalla: standarditekstien ja muiden yhtiöiden tilinpäätösten sisällön kopioimisena. Valvoja 3:n mielestä standarditekstien kopioiminen liitetietoihin on tarpeetonta, eikä tuo lisäarvoa niin sijoittajille kuin tilintarkastajillekaan. Valvojat 1 ja 3 tulkitsivat, että erityisesti listautuvat yhtiöt kopioivat sisältöä muiden yhtiöiden tekstiä jopa

sanatarkasti ja saattavat samalla unohtaa kommentoida asioita oman yhtiön näkökulmasta. Valvoja 2 koki, että muiden yhtiöiden tekstien kopioiminen on tänä päivänä standarditekstien kopioimista yleisempää.

Boilerplaten määrästä esitettiin eriäviä mielipiteitä. Asiantuntija 2 koki, että boilerplatea esiintyy yhä todella paljon ja hän joutuu usein huomauttamaan siitä työssään laatijoille. Valvoja 2 laski, että hän ilmoittaa siitä yhtiöille vuosittain muutamia kertoja. Analyytikoista 2 ja 3 olivat havainneet boilerplatea, tai omin sanoin luonnehdittuna kapulakieltä, jonkin verran. Heidän mielestään boilerplate paitsi heikentää luettavuutta, antaa yhtiöistä kiusallisen vaikutelman. Sen sijaan analyttikko 4 ei ilmoittanut kokevansa boilerplateen liittyvää ongelmaa. Valvoja 3 ja asiantuntija 2 arvioivat, että boilerplaten määrä on vähentynyt hiukan viime vuosina, mutta sitä on yhä havaittavissa.

Vuodesta toiseen käytettävien vakiomuotoisten tilinpäätöspohjien koettiin vaikuttavan siihen, että liitetiedoissa esiintyy asiayhteyden kannalta tarpeetonta kerrontaa tai merkittäviä eriä ei ole huomioitu riittävällä tasolla. Asiantuntija 3 jakoi kokemuksensa, että osa laatijoista lähestyy tilinpäätöstä osittain vääristyneestä näkökulmasta siten, että tilinpäätöksen rakenne ja esittämistapa määritellään mahdollisimman pitkälle jo ennen kuin raportoitavat luvut ovat tiedossa. Myös valvoja 1 kertoi havainneensa "check list" -tyyppistä lähestymistapaa tilinpäätösraportoinnissa, jolloin asioiden merkityssuhteet jäävät herkästi huomioimatta. Liitetiedoissa olevien tekstien kannalta valmiiden tilinpäätöspohjien käyttö tarkoittaa usein sitä, kirjoitettuja lauseita käytetään toistuvasti eri tilikausina pohtimatta niiden sopivuutta (Valvoja 3). Paitsi että tilinpäätöspohjien käyttö kiistatta helpottaa laatijoiden työtä ajallisesti, sitä arveltiin tehtävän myös riskin karttamiseksi.

Boilerplate-tekstin koettiin tekevän liitetiedoista tietyiltä osin harhaanjohtavia. Valvoja 1 kertoi kommentoineensa eräälle yhtiölle esimerkiksi tarpeettomasta ja vaikeaselkoisesta rahoitusinstrumentteihin liittyvästä tekstistä, koska yhtiö ei todellisuudessa hyödyntänyt tekstin mukaisia rahoitusinstrumentteja lainkaan. Yleensä ottaen ei kuitenkaan epäily, että liitetiedoista laadittaisiin tarkoituksellisesti harhaanjohtavia. Analyttikko 4 uskoi, että yhtiöt tiedostavat negatiivisten asioiden peittelemiseen liittyvät riskit, jonka vuoksi tahallista harhaanjohtamista ei juuri tapahdu. Asiantuntija 2 kertasi kokemuksiaan, joiden perusteella yhtiöt saattavat harvakseltaan pyrkiä häivyttämään liitetiedoissa omalta kannaltaan epäedullisia asioita, mutta ne korjataan useimmiten jo tilitarkastajan huomautusten perusteella. Merkittävämpänä ongelmana pidettiin harhaanjohtavaa pörssitiedottamista, mutta myös sen laadun koettiin parantuneen ja yhtiöt ilmoittavat

nykyään aiempaa selkeämmin esimerkiksi liikevaihto- ja tulosohjeistuksista sekä tulosvaroituksista (Asiantuntija 1; Analyttikko 1).

Yhteenvetona, haastatellut kokivat, että nykyinen sääntely sekä tilinpäätösten laatijoiden asenne, resurssit ja taipumukset riskinvälttelyyn vaikuttavat eri sidosryhmien kokemaan liitetietojen laatuun. IFRS-sääntelyn osalta kysymysmerkeiksi koettiin sijoittajien heikko asema suhteessa muihin sidosryhmiin sekä IFRS-tilinpäätösten tasekeskeisyys, koska erityisesti analyttikot vaikuttivat olevan kiinnostuneita etupäässä tulos- ja rahavirtalaskelmien informaatiosta. Yhtiön ja sen johdon asenteen tilinpäätösraportointia kohtaan koettiin vaikuttavan keskeisesti liitetietojen laatuun ja yhtiöillä on mahdollisuuksia erottua tässä mielessä positiivisesti. Tosiasia kuitenkin on, että markkina-arvoltaan suurilla yhtiöillä on parhaat resurssit liitetietojen laadukkaaseen raportointiin. Lisäksi havaittiin, että liitetietoihin sisältyvät tekstit tuottavat jossain määrin hankaluuksia laatijoille, jotka eivät ole Suomessa tottuneet FAS-sääntelyn alla vastaavaan. Heikosti laaditut tekstimuotoiset liitetiedot saattavat olla tilinpäätöksen käyttäjille harhaanjohtavia ja toisaalta myös heikentää laatijan imagoa.

4.4 Liitetietoraportoinnin kehittäminen

Neljäntenä ja viimeisenä pääluokkana tuloksissa käsitellään liitetietoraportoinnin kehittämistä. Taulukossa 7 kuvataan, millaisia eri ulottuvuuksia aiheesta on haastattelujen perusteella havaittu. Keskusteluissa painotettiin viestinnän kehittämistä selkeästi liitetietojen sisältöä enemmän. Kehittämisessä todettiin olevan mahdollisuuksia sekä sääntelyn että laatijoiden omien toimenpiteiden kautta. Lisäksi pohdittiin XBRL-muotoisen raportoinnin ja muiden teknisten ratkaisuiden vaikutuksia liitetietoihin.

Taulukko 7 Pääluokan 4, Liitetietoraportoinnin kehittäminen, sisältämät yläluokat

LIITETIETORAPORTOINNIN KEHITTÄMINEN						
Sääntely ja viestinnän parantaminen	Yhtiökohtaisuus vs. vertailukelpoisuus	Asennemuutos viestinnässä	Rakenne ja esittämisjärjestys	Historiatietojen esittäminen	Esitystekniset keinot	XBRL ja muut tekniset ratkaisut

IFRS-sääntelyllä todettiin olevan kehitystarpeita viestinnän kehittämisen näkökulmasta. Esille nostetut asiat liittyivät sekä liitetietoihin että päälaskelmiin. Asiantuntijat 1, 2 ja 3 ilmaisivat odottavansa, että IASB määritteli liitetietoja sekä niiden roolia entistä tarkemmin. Toisaalta kritisoitiin sitä, että myös IAS 1 -standardin vaatimukset päälaskelmia kohtaan ovat osittain puutteellisia (Valvoja 3) ja toivottiin, että IASB painottaisi

aktiivisemmin päälaskelmien asemaa suhteessa liitetietoihin ja yhtiöiden esittämiin vaihtoehtoihin tunnuslukuihin (Asiantuntija 3). Eräänä kehityskohteenä valvoja 3 mainitsi myös IFRS-tilinpäätösten tuloslaskelmissa esitettävän kateluvun määrittämisen. Hänen mukaansa IASB on käynyt keskustelua liikevoiton esittämisestä, mutta sen määrittely kaikille yhtiöille ja eri markkina-alueille sopivaksi on osoittautunut haastavaksi.

Yleisemmälläkin tasolla keskusteltiin siitä, että kaikkia yhtiöitä on vaikea saada kehittämään tilinpäätösviestintää sääntelyn keinoin (Asiantuntija 1 & 2; Analyytikko 2). Sen sijaan viestinnän kehittämistä erilaisilla laatijoita kannustavilla tavoilla pidettiin positiivisena ilmiönä. Esimerkkinä mainittiin IASB:n Better Communication -julkaisu, joka esitteli hyväksi havaittuja käytäntöjä raportoinnissa. (Asiantuntija 3; Valvoja 2) Lisäksi, analyytikko 2 koki, ettei olisi mielekästä, jos asioiden esittämistapaa tilinpäätöksissä säänneltäisiin nykyistä enemmän.

Sääntelyssä pidettiin myös tärkeänä, että se olisi mahdollistavaa, jotta laatijat voivat itse kehittää aktiivisesti tilinpäätöksiään ja toisaalta siksi, etteivät laatijat voisi vedota liaksi sääntelyn asettamiin rajoitteisiin halutessaan jättää asioita raportoimatta (Asiantuntija 1). Toisaalta koettiin, että nykyinen sääntely ei rajoita yhtiöiden talousviestintää tai sen kehittämistä (Asiantuntija 2; Valvoja 1 & 3). Valvoja 1 mainitsi, että myöskin valvojat suhtautuvat tilinpäätösten ulkoasun kehittämiseen myönteisesti ja eivät ole asettaneet rajoitteita esimerkiksi viime vuosina laatijoiden tekemiin muutoksiin tilinpäätösten rakenteessa.

Tarvetta rajoittaa yhtiöiden tämänhetkistä viestintää koettiin kuitenkin ilmenevän jonkin verran joidenkin laatijoiden raportoimissa non-IFRS -tunnusluvuissa. Osan yhtiöistä sanottiin keskittyvän raportoimaan pörssitiedotteissaan non-IFRS -lukuja, joissa esimerkiksi kertaluonteisia eriä ei ole huomioitu. Asiantuntija 1 koki tämän kuitenkin tekävän tilinpäätösraportoinnista sekavaa ja valvoja 2 nosti esille, että yhtiöiden vertailukelpoisuus kärsii sääntelemättömien lukujen käyttämisestä viestinnässä. Lisäksi valvoja 1 huomioi, että monilla suurilla yhtiöillä ei-IFRS:n mukainen raportointi kasvattaa tilinpäätösten laajuutta huomattavasti, joka heikentää osaltaan luettavuutta. Tilinpäätöksessä käytettävien tunnuslukujen standardoimista pidettiin myös näistä syistä tärkeänä, mutta epäiltiin, että laatijat saattaisivat siitä huolimatta jatkaa itse oikaisemiensa tunnuslukujen käyttöä joissakin viestintäkanavissa (Valvoja 2 & 3).

IFRS-sääntely koskee tällä hetkellä pelkästään taloudellista raportointia, mutta ei-taloudellisen raportoinnin määrän oli huomattu kasvaneen runsaasti viime vuosina.

Yhdeksi kehityskohteeksi nimettiin ei-taloudellisen raportoinnin huomioiminen sääntelyssä. Analyytikko 1 painotti tätä asiaa siksi, että vastuullisuuden ja corporate governancen merkitys osakkeiden arvostuksen kannalta tulee hänen mielestään kasvamaan tulevaisuudessa. Esimerkiksi corporate governanceen liittyvät ongelmat ovat hänen mukaansa arvonmäärityksen kannalta erittäin vaikeita ja saattavat aiheuttaa diluutioita, joita ei kyetä havaitsemaan ennakolta. Analyytikko 3 pohti toisaalta sitä, että vastuullisuusraportointi on kasvattanut vuosikertomusten pituutta merkittävästi, joka on osittain haasteellista luettavuuden kannalta. Valvoja 3 määritteli, että laatijat tahtovat itse integroida vastuullisuusraportoinnin osaksi tilinpäätösraportointia, jonka vuoksi myös IASB:n tulisi tarkastella raportointia kokonaisnäkökulmasta. Mikäli sääntelyssä keskitytään pelkästään taloudelliseen informaatioon, viestinnän kehittämisen koettiin jäävän osaoptimoinniksi.

Sääntelyn kehittämisen osalta keskusteltiin myös standardiuudistuksista ja siitä, kuinka ne vaativat resursseja ja aikaa tilinpäätösten laatijoilta. Muun muassa IFRS 15- ja 16-standardien soveltamisen sanottiin vieneen monilta laatijoilta niin paljon aikaa, ettei tilinpäätösviestinnän kehittämiseen ole ehditty juuri paneutua (Asiantuntija 2; Valvoja 1). Uusien standardien osalta pidettiin myös jokseenkin haastavana sitä, että ne ovat sisällöltään aiempaa tavoitteellisempia, kun taas aiemmin käyttöön otetuissa standardeissa luetellaan selkeämmin, mitä yhtiön tulee raportoida. Tämän koettiin tuovan haasteita sekä laatijoille että valvojille, mutta toisaalta parantavan edellytyksiä yhtiökohtaiseen raportointiin. (Valvoja 3) Toisaalta uudet standardit vaativat laatijoilta enemmän pohdintaa, jotta niitä todella sovellettaisiin yhtiökohtaisesti (Asiantuntija 3).

"Nythän tietysti osassa yhtiöitä on ajateltu, että nyt on IFRS 15 -projekti tehty ja tämä muuttui ja tämä ei muuttunut ja nyt mennään tästä näin. Tavallaan vielä se, että mikä siitä puuttuu, on se, että oikeasti mennään sisälle siihen standardiin ja aletaan soveltaa sitä." (Asiantuntija 3)

Yhtiökohtaisuutta pidettiin niin liitetietojen kuin koko tilinpäätöksen viestinnän kehittämisen kannalta olennaisena painopisteenä. Näkemys korostui erityisesti asiantuntijoiden ja valvojen haastatteluissa. Yhtiökohtaista raportointia tahdottiin painotettavan sääntelyssä, mutta suurimman vastuun ajateltiin olevan laatijoilla itsellään (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 1 & 3). Myös suuri osa analyytikoista osoitti heidän tarpeidensa olevan yhtiökohtaisia, jonka tulisi heijastua yhtiöiden raportoinnissa (Analyytikko 2, 3 & 4). Yhtiöiden odotettiin keskittyvän liitetiedoissa enemmän yhtiökohtaisuuteen kuin standardien teknisten vaatimusten kaavamaiseen täyttämiseen (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 1 & 2).

Tulevaisuudessa arvioitiin olevan entistä hyväksyttävämpää, että laatijat perustelevat raportoinnissa tekemiään ratkaisuita omilla tulkinnoillaan (Valvoja 1).

Asiantuntija 1 huomioi, että eräs edellytys yhtiökohtaiselle raportoinnille on, että laatijan ulkoinen ja sisäinen laskenta ovat johdonmukaisia keskenään. Hänen mielestään ulkoisessakin raportoinnissa keskityttäisiin yhtiön kannalta olennaisiin asioihin, jos yhteys sisäiseen raportointiin olisi tiiviimpi. Toisaalta yhtiöt saattaisivat suhtautua tilinpäätösraportointiin aiempaa vähemmän viranomaisvelvoitteena. (Asiantuntija 1) Lisäksi tunnistettiin, että yhtiöiden sisäisessä raportoinnissa tehdyt ratkaisut vaikuttavat tilinpäätöslukuihin jo tällä hetkellä, vaikka sitä ei nosteta juurikaan esille (Analyttikko 4).

Yhtiökohtaisuuteen liittyvien tavoitteiden tiedostettiin kuitenkin olevan joiltakin osin ristiriidassa vertailukelpoisuuden kanssa. Valvoja 2 piti ristiriitaisena, että monet tahot edellyttävät tilinpäätösraportoinnissa yhä enemmän yhtiökohtaisuutta, mutta samalla painotetaan myös standardointia ja esimerkiksi XBLR-raportoinnin käyttöönottoa. Asiantuntija 3 puolestaan koki, että vertailukelpoisuutta on korostettu toistaiseksi jopa yhtiökohtaisuuden ehdoilla. Valvoja 3 pohti myös näiden kahden tavoitteen välistä tasapainoa ja totesi, että on löydettävä trade-off niiden välillä. Hänen johtopäätöksensä oli, että vertailukelpoisuuden tulisi muodostua päälaskelmista ja yhtiökohtaisuuden paikka olisi ensisijaisesti liitetiedoissa. Hän mainitsi myös, että tähän saakka vertailukelpoisuus on parantunut IFRS-standardien käyttöönoton myötä erityisesti tuloslaskennassa.

"Mä itse olen ajatellut, että voisiko se mennäkin niin, että päälaskelmista tulee se vertailukelpoisuus. Koska jos me puhutaan sijoittajainformaatiosta, me puhutaan siitä sijoittajalle syntyvästä tuloksesta. Se olisi niin kuin mahdollisimman vertailukelpoista ja se yhtiön tarina tulisi enemmän sieltä liitetietojen kautta. Tämä on vaan sellainen yksi mun ajatus, että millä lailla tämä trade-off voitaisiin tehdä. Koska me ei voida sillä yhtiön tarinalla kauheasti menettää sitä vertailukelpoisuutta." (Valvoja 3)

Haastatellut loivat jossain määrin enemmän odotuksia laatijoiden asennetta kuin sääntelyä kohtaan keskusteltaessa viestinnän kehittämisestä. Asiantuntijat 2 ja 3 kertoivat havainneensa, että monissa suomalaisissa pörssiyhtiöissä on viime vuosina tapahtunut asennemuutos tilinpäätös- ja liitetietoraportointia kohtaan. Useat yhtiöt olivat heidän kertomansa mukaan jo alkaneet kehittää tilinpäätöksiään viestinnän parantamiseksi ja yhä suurempi osa harkitsee vastaavia toimia. He eivät pitäneet lopputuloksia vielä kaikilta osin haluttuina, mutta oli selvästi näkyvissä, että yhtiöt pohtivat aktiivisesti viestinnän kehittämistä.

Keskeisenä edistysaskeleena pidettiin sitä, että yhtiöt mieltäisivät tilinpäätöksen ja liitetiedot yhä tiiviimmin osaksi muuta viestintää ja markkinointia (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 1 & 3; Analyytikko 4). Monien yhtiöiden kerrottiin jo havainneen, että tilinpäätökselläkin voi olla markkinointiarvoa ja tämä näkyy nopeasti myös raportoinnin laadussa (Valvoja 1). Analyytikko 4 korosti tässä mielessä liitetietojen roolia ja niiden nivoutumista osaksi sijoittajaviestintää. Viestinnän kehittämistä pidettiin kokonaisuudessaan liitetietoraportoinnissa seuraavana askeleena IFRS-vaatimusten täyttämisen jälkeen (Asiantuntija 3; Analyytikko 2 & 4).

Yhtenä keinona viestinnän kehittämiseksi mainittiin, että laatijayhtiöissä tilinpäätöksen kehittämiseen osallistuisi taloushenkilöstön lisäksi runsaammin muun muassa viestinnän asiantuntijoita (Asiantuntija 3; Valvoja 3). Lisäksi laatijoilta odotettiin standardien velvoittaman informaation lisäksi enemmän vapaaehtoista raportointia (Analyytikko 1 & 4; Valvoja 3). Analyytikko 4 toivoi laatijoiden kuvaavan liitetiedoissa vapaaehtoisesti tarkemmin sellaisia kokonaisuuksia, jotka oletusarvoisesti kiinnostaisivat lukijoita. Valvoja 3 lisäsi, että IAS 1 -standardi vaatii yhtiötä arvioimaan jatkuvasti, onko tilinpäätöksissä annettu riittävät ja oikeat tiedot sekä lisäämään liitetietoihin informaatiota, jota ei nimenomaisesti vaadita missään standardissa.

Laatijoiden toivottiin myös tiedostavan paremmin, millainen vaikutus tilinpäätöksen viestinnän onnistumisella on koko yhtiön imagoon. Vaikutukset voivat olla myös negatiivisia. Valvoja 1 totesi, että huolimattomalta vaikuttava raportti voi antaa vaikutelman, että puutteet pätevät laajemminkin yhtiön toiminnassa. Myös analyytikot 2 ja 4 argumentoivat, että boilerplate-teksti ja laatijan puutteellinen sitoutuminen tilinpäätösraportointiin syövät yhtiön uskottavuutta.

Tilinpäätöksen viestintää kehittävien yritysten määrän kasvamisen ajateltiin synnyttävän laatijoiden keskuudessa vertaispainetta, joka vauhdittaa kehitystrendiä (Analyytikko 1 & 4; Asiantuntija 3). Samansuuntaisena ilmiönä mainittiin vastuullisuusraportointi, jonka määrä on kasvanut osittain yhtiöiden käynnistämän, itseään vahvistavan kierteen ansiosta (Analyytikko 1). Yhtiöiden arveltiin yleisestikin vertailevan toistensa tilinpäätöksiä ja harjoittavan benchmarkingia esimerkiksi toimialoittain (Asiantuntija 3; Analyytikko 4). Laatijoiden kerrottiin osoittavan myös suurta kysyntää parhaille käytännöille liitetietoraportoinnissa. Toisaalta pidettiin kuitenkin tärkeänä ymmärtää, että parhaat käytännöt kehittyvät jatkuvasti. (Valvoja 3) Tähän liittyen asiantuntija 1 toi esille ajatuksen, että parhaiden käytäntöjen korostamiseen ja vertailuun tulisi luoda jonkinlainen strukturoitu mahdollisuus. Esimerkkinä hän luonnehti palvelua, jossa arvosteltaisiin yhtiöiden

tilinpäätöksiä joko asiantuntijoiden toimesta ja sosiaalisen median tavoin "peukuttamalla". Tämä tarjoaisi yhtiöille myös mahdollisuuden omaksua yleisesti hyväksi havaittuja käytäntöjä liitetietojen raportoinnissa. (Asiantuntija 1)

Tilinpäätöksen rakennetta ja asioiden esittämisjärjestystä pidettiin merkityksellisenä myös liitetietoviestinnän onnistumisen kannalta. Yksi kehityskohde tunnistettiin tärkeiden asioiden korostamisessa liitetiedoissa. Asiantuntija 1 ja analyytikko 2 kokivat, että yrityksillä on parannettavaa runsaasti siinä, että tärkeimmät asiat kerrottaisiin järjestyksessä ensimmäisenä ja ne olisivat vaivatta erotettavissa vähemmän tärkeistä asioista. Asiantuntijat 2 ja 3 arvioivat myös, että suuressa osassa liitetiedoista olennaiset asiat eivät ole helposti erotettavissa ja laatijoiden tulisi kehittyä erityisesti tärkeiden asioiden sanallisessa kuvaamisessa. Jos liitetiedoissa keskitytään pelkkien lukujen raportoimiseen, tärkeimpien asioiden esille tuomista pidettiin huomattavasti vaikeampana.

Osittain ristiriidassa tärkeiden asioiden korostamista koskevia odotuksia nähden, analytytikot 1 ja 4 odottivat myös, että liitetietoinformaatiota kehitettäisiin nykyistä määrämuotoisemmaksi. Analyytikko 4 näki, että vakiomuotoisuus helpottaisi informaation käsittelyä ja madaltaisi mahdollisesti hyödyntää osaa liitetiedoista. Hän korosti lisäksi, että liitetiedoissa olevan tekstin tulisi olla suoraa ja "tiukkaan puristettua", joka ei jätä tulkinnanvaraa. Analyytikko 1 vei tätä ajattelua vielä pidemmälle ja piti tavoiteltavana asiana sitä, että yhtiöt raportoisivat jopa strategiaan liittyvistä kokonaisuuksista vuosikertomuksessaan rakenteellisessa ja vertailukelpoisessa muodossa.

Tilinpäätöksen sisällön ja liitetietojen esittämisjärjestystä pidettiin niin ikään tärkeänä asiana, jota osa laatijoista on kehittänyt viime vuosina. Haastatteluissa keskusteltiin, että yleistyvänä ilmiönä tilinpäätöksiä on uudelleenryhmitelty muun muassa siten, että laatimisperiaatteet esitetään hajautettuna päälaskelmien ja liitetietojen yhteydessä, kun ne olivat aiemmin tyypillisesti oma lukunsa. (Asiantuntija 2 & 3; Valvoja 1, 2 & 3) Esimerkkinä mainittiin, että tällöin vaikkapa kaikki henkilöstöön liittyvät asiat saatetaan esittää vuosikertomuksessa yhtenä kokonaisuutena (Valvoja 3). Osa haastatelluista piti uudella tavalla ryhmiteltyjen tilinpäätösten lukemista aiempaa mielekkäämpänä, selkeämpänä ja toisaalta myös ammatillisesti kiinnostavana (Asiantuntija 3; Valvoja 1, 2 & 3). Tilinpäätösinformaation uudelleenryhmittelyn vuoksi pidettiin silti entistäkin tärkeämpänä, että asiat esitettäisiin johdonmukaisessa järjestyksessä ja tilinpäätöksen sisällysluettelo olisi rakennettu ymmärrettävästi, jotta lukija kykenisi löytämään haluamansa asiat (Valvoja 1 & 2). Myös analyytikko 4 painotti olevan tärkeää, että tilinpäätös on ryhmitelty selkeästi ja käyttäjä löytää tarvitsemansa informaation nopeasti. Hän piti positiivisena sitä, että

aiemmin asiat esitettiin eri yhtiöiden tilinpäätöksissä pitkälti samassa järjestyksessä ja uudistukset saattavat aluksi vaikeuttaa liitetietojen tulkintaa. Analyytikko 1 puolestaan odotti, että informaatiota ryhmiteltäisiin vastaamaan paremmin osakkeen arvonmäärittystä.

Eräänlaiseksi liitetietoihin liittyväksi kehitystarpeeksi määrittyi myös historiatietojen esittäminen. Varsinkin analytytikot 2 ja 3 alleviivasivat, että viimeisintä ja sitä edellistä tilikautta pidempien aikasarjojen tarkastelu auttaisi havaitsemaan erilaisia pitkän aikavälin trendejä paremmin. Tätä nykyä koettiin tyypilliseksi, että tilinpäätöksissä esitetään vain ylätasoa lukuja, kuten liikevaihtoa viideltä edelliseltä tilikaudelta, ja historiatietoa voisi sisällyttää tilinpäätöksiin entistä enemmän (Analyytikko 2). Analyytikko 3 mainitsi eräänä vaihtoehtona useamman tilikauden lukujen esittämisen tiivistetysti graafeissa. Historiatietojen esittämistä myönnettiin vaikeuttavan, että yhtiöiden organisaatorakenteissa tapahtuu usein muutoksia, jotka heikentävät lukujen vertailukelpoisuutta. Ratkaisuksi odotettiin pro forma -laskelmia vähintään suuntaa-antavalla tarkkuudella laadittuna. Yleensä kaikkien merkittävien muutosten yhteydessä, vertailukelpoisten tietojen esittämistä pidettiin toivottavana. (Analyytikko 2 & 4) Vastaavasti, myös IFRS-sääntelyn toivottiin edustavan jatkuvuutta, jotta esimerkiksi standardimuutokset eivät heikentäisi tilikausien välistä vertailua olennaisesti (Analyytikko 4).

"Toki on myös tärkeä asia se, että jos se yhtiön raportointirakenne muuttuu, eli tulee joku yritysjärjestely tai muuten vaan yhtiö päättää, että jos me ollaan aikaisemmin raportoitu vaikka kolmea liiketoiminta-aluetta ja nyt me päädytään viiteen, mahdollisimman pitkältä ajalta pyrittäisiin konstruoimaan ne vertailutiedot. Eli sen uuden raportointirakenteen mukaiset vertailutiedot mahdollisimman pitkältä ajanjaksolta ja tietysti, kun me ollaan tässä vuosineljännessyklissä, tiedot myöskin neljänneksittäin. Kukaan ei oleta, että ne kuvaa sataprosenttisesti sitä tilannetta, mutta että pro forma -perusteisesti esimerkiksi muutama vuosi taaksepäin ja hyvissä ajoin."
(Analyytikko 4)

Visuaalisten esitystapojen käyttö ja niiden vaikutus tilinpäätösviestinnän laatuun herätti joiltakin osin eriäviä mielipiteitä. Osa haastatelluista koki, että esimerkiksi graafien ja kuvien lisäämiselle ei ole tarvetta, vaan riittävät tiedot saadaan nykymuotoisista taulukoista (Analyytikko 1; Valvoja 2). Hiukan suurempi osa oli silti sitä mieltä, että esitysteknisten keinojen käyttö on suotavaa ja parantaa viestivyyttä. Graafien ja muiden havainnollistavien tehokeinojen käyttöön suhtauduttiin myönteisesti. (Valvoja 1;

Analyytikko 2, 3 & 4) Valvoja 1 koki, että visuaalisilla tehokeinoilla voidaan edistää myös yhtiökohtaisuutta.

"Ja silloin, kun ne on kuitenkin lähtenyt tekemään sitä niin eri lailla, kyllä ne silloin muistaa, että tämä pitäisi olla meidän yhtiöstä. Kun siellä saattaa olla vaikka joku kartta, että millä alueella segmentti; joku kartta, että missä me ollaan. Se lähtökohta on ihan erilainen kuin se, että nopeasti vaan joku, sellainen ihan perustilinpäätös, että FAS-tilinpäätöksen päälle vähän lisätään jotain." (Valvoja 1)

Visuaalisiin tehokeinoihin yhdistettiin myös fonttien ja värien käyttö. Analyytikko 3 sanoi, että tilinpäätöstekstissä käytettävillä fonteilla ja väreillä on merkitystä informaation luettavuuden kannalta. Asiantuntija 1 pohti lisäksi tekstin ulkoasuun liittyviä mahdollisuuksia, esimerkiksi yhtiön omien tulkintojen erottamista jollakin tapaa muusta tekstistä. Esimerkkeinä hän käytti tekstin kursivointia ja alleviivaamista, kun halutaan erottaa olennainen muusta tekstistä.

Esitysteknisissä tehokeinoissa tunnistettiin kuitenkin vaara käyttää niitä harhaanjohtavasti, jolloin tilinpäätösten lukijat saattavat päätyä väärin johtopäätöksiin. Esimerkiksi graafeissa huomioitiin riski, että laatija määrittää akselit sellaisiksi, että tilikausien välinen muutos pystytään esittämään halutun suuruisena. Myös värejä todettiin voitavan hyödyntää manipulatiivisessa tarkoituksessa. (Analyytikko 2 & 4; Valvoja 3) Analyytikko 4 uskoi kuitenkin, että harhaanjohtavuus on useimmiten tahatonta ja huolimattomuudesta johtuvaa. Analyytikko 2 pohti puolestaan ratkaisuna sitä, että graafien käyttöä standardoitaisiin jollakin tavalla.

Viimeisimpänä tulosten osalta käsitellään XBRL-raportoinnin ja muiden teknisten ratkaisuiden hyödyntämistä koskevia näkemyksiä. Haastatteluissa keskusteltiin XBRL-muotoisesta raportoinnista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista melko runsaasti, mutta oli havaittavissa, että haastatelluilla analytikoilla oli siitä merkittävästi niukemmin ennakkotietoa kuin asiantuntijoilla ja valvojilla. XBRL-raportointiin jo perehtyneet osallistujat eivät katsoe sen vaikuttavan olennaisesti liitetietojen laatuun lyhyellä aikavälillä, koska ensi vaiheessa liitetiedot raportoidaan block tag -tasolla (Valvoja 1, 2 & 3). Lisäksi rakenteellisen raportoinnin mahdollisuuksia pidettiin rajallisina narratiivien käsittelyssä, joihin liitetiedot suurilta osin perustuvat (Valvoja 2; Asiantuntija 1; Analyytikko 3). Toisaalta, XBRL-muotoisen raportoinnin tulkittiin painottavan suurilta osin tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuutta, mutta yhtiökohtaisten erojen sisällyttämistä IASB:n taksonomiaan pidettiin haasteellisena (Valvoja 2 & 3). XBRL:ään jo laajasti

perehtynyt valvoja 2 tiesi kuitenkin kertoa, että yhtiöille avautuu tulevaisuudessa mahdollisuus tehdä omia laajennuksiaan taksonomiaan, mutta hän ei siitä huolimatta pitänyt yhtiökohtaisuuden toteutumista ongelmattomana. Yleisesti valvojat näkivät, että XBLR tarjoaa useita mahdollisuuksia erityisesti suurten tietomassojen käsittelyssä, mutta sitä ei tulisi mieltää lähtökohdaksi, joka ratkaisisi kaikkia raportointiin liittyviä ongelmia (Valvoja 1, 2 & 3).

Analyttikko 1 ei ollut ennen haastattelutilannetta tutustunut XBLR-raportointiin, mutta suhtautui siihen myönteisesti. Häntä kiinnosti rakenteellisen raportoinnin tuomat hyödyt arvonmäärityksessä. Hän mainitsi myös, että esimerkiksi kehittyvillä markkinoilla toimivien yritysten raportointi tulisi tämän uudistuksen myötä vertailukelpoisemmaksi ja luotettavammin hyödynnettäväksi. Liitetietojen osalta hän piti keskeisenä, että esimerkiksi segmenttiraportointiin liittyen tehtäisiin yhtenäisiä määrityksiä, jotta eri yhtiöt raportoivat esimerkiksi maantieteellisistä alueista samalla tavoin. Toivottavana hän piti myös vastuullisuusraportoinnin sisällyttämistä XBLR-kokonaisuuteen. (Analyttikko 1)

"Kyllä, koska jos se tehdään tälleen rakenteelliseksi digitaaliseen muotoon, sehän tarkoittaa sitä, että sen arvonmäärityksen pystyy tekemään todella nopeasti. Koska se input menee samana ja tullaan menemään vähän siihen robottiennustajan suuntaan. Voi katsoa sitten, minkä verran ihminen tekee ja minkä verran joku algoritmi."
(Analyttikko 1)

Sitä vastoin, analyttikot 2 ja 4 eivät kyenneet ottamaan juuri kantaa XBLR:n mahdollisiin hyötyihin. Analyttikko 3 suhtautui asiaan varauksella ja argumentoi, että keskeisin arvo yhtiöanalyysissä syntyy ihmisen ajattelusta, johon "kone" ei pysty tällä hetkellä vastaamaan. Hän painotti myös teknisen ja fundamenttianalyysin välistä eroa ja tulkitsi, että rakenteellinen raportointi olisi hyödyllisempää ensin mainitussa, kun hän keskittyy itse jälkimmäiseen. Jonkinasteista hyötyä hän arvioi muodostuvan siitä, että joitakin laskelmia pystyttäisiin laatimaan XBLR-datan avulla automaattisesti, mutta hänen mielestään tulkinnan täytyy jäädä analyttikolle itselleen. (Analyttikko 3)

Yleisesti koettiin, että XBLR:n ollessa toistaiseksi suhteellisen uusi ja tuntematon asia taloudellisessa raportoinnissa, kaikkia mahdollisuuksia ei kyetä vielä tunnistamaan. Uudistus vaatii eri sidosryhmiltä myös uudenlaista suhtautumista ja aiempien toimintamallien kyseenalaistamista (Valvoja 2).

"Mutta kyllähän se meillekin tarkoittaa, valvojille ja analyttikoillekin; pitää vähän miettiä omia tarpeita, että mihinkäs me tätä oikein tarvitaankaan. Miten me voidaan sitä

käyttää ja hyödyntää. Siitähän ei ole meilläkään kokemusta, että kyllä se on meille ihan uusi alue sinänsä." (Valvoja 2)

XBLR:n yhteydessä pohdittiin osittain myös muiden teknisten ratkaisuiden hyödyntämistä. Rakenteellisen datan nähtiin mahdollistavan lähitulevaisuudessa esimerkiksi keinoälyn ja robotiikan hyödyntämistä niin analyytikon kuin valvojankin työssä (Analyttikko 1; Valvoja 2). Asiantuntija 1 taasen hahmotteli, että tilinpäätöksiin voitaisiin sisällyttää esimerkiksi porautumismahdollisuuksia käyttäjille, kun he haluavat tarkastella tilinpäätöksessä esitettyjä rivitason lukuja tarkemmin. Yleisestikin teknisten ratkaisuiden sanottiin varmistavan sen, etteivät suuret datamäärät ole tulkinnan kannalta ongelmallisia (Analyttikko 2 & 4). Toisaalta huomioitiin myös, että kaikilla tilinpäätösten lukijoilla, kuten piensijoittajilla ei tule jatkossakaan olemaan mahdollisuuksia hyödyntää vaikkapa rakenteellista raportointia, joten tilinpäätöksen uskottiin säilyttävän merkityksensä myös perinteisessä muodossaan. (Analyttikko 1; Asiantuntija 3)

Yhteenvedona, haastatteluissa tunnistettiin, että sekä sääntelyllä että laatijoiden omalla aktiivisuudella olevan mahdollisuuksia liitetietoraportoinnin kehittämisessä. Sääntelyn osalta tärkeimmiksi kehityskohteiksi osoittautuivat liitetietojen roolin tarkempi määrittely, non-IFRS -lukujen raportointiin vastaaminen ja ei-taloudellisen informaation huomioiminen. On myös olennaista löytää tasapaino yhtiökohtaisuutta ja vertailukelpoisuutta koskevien tavoitteiden välillä. Eräänä mahdollisuutena esitettiin, että liitetiedoissa keskityttäisiin jatkossa entistä tarkemmin yhtiökohtaiseen viestintään. Laatijoilta puolestaan odotettiin, että he mieltäisivät tilinpäätöksen ja liitetiedot yhä tiiviimmin osaksi muuta viestintäänsä sekä tiedostaisivat mahdollisuuden erottautua positiivisesti korkealaatuisella raportoinnilla. Kehitystä vauhdittaisi mahdollisesti, mikäli tilinpäätös- ja liitetietoraportointia koskevia parhaita käytäntöjä tuotaisiin jatkossa strukturoidummin esille. XBLR-raportoinnin ja muiden teknisten ratkaisuiden tuomat mahdollisuudet näyttäytyivät haastatelluille henkilöille vielä jokseenkin epävarmoina, mutta niiden ajateltiin tehostavan toimintaa pitkällä aikajänteellä. Yhtiökohtaisuuden toteutumisen sekä narratiivisen raportoinnin arvioitiin muodostavan liitetietojen osalta suurimpia haasteita teknisiä ratkaisuita hyödynnettäessä.

5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Viimeisessä luvussa käsitellään tuloksista tehtyjä johtopäätöksiä ja verrataan niitä aiempiin tutkimustuloksiin. Johtopäätökset esitetään tutkimuskysymyksittäin, joista ensimmäinen, päätutkimuskysymys on:

Kuinka IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot onnistuvat tilinpäätöksen päälaskelmia täydentävänä informaationa?

Tulokset osoittavat, että liitetietojen onnistuminen informaatiolähteenä vaihtelee monin paikoin riippuen pitkälti raportoivasta yhtiöstä sekä informaation käyttäjästä. Viestinnän onnistuminen kytkeytyy tiiviisti välitetyn tiedon relevanttiuteen, jota on haastavaa määritellä universaalilla tavalla sopivaksi erilaisille markkina-alueille, toimialoille, raportoijille ja sidosryhmille. Havainnot ovat olleet samansuuntaisia myös osassa aiempia tutkimuksia (mm. Johansen & Plenborg 2013; Michels 2017). Onnistumisessa on siksi kyse siitä, että yhtiö viestisi ymmärrettävästi olennaisista asioista. Joidenkin yhtiöiden liitetiedoissa on tältä osin puutteita, jotka liittyvät olennaisuuden soveltamiseen ja yhtiökohtaisuuksien esittämiseen. IFRS tarjoaa liitetietojen raportointiin ja tulkintaan yhteisen kielen ja niiden vertailukelpoisuus herättää yleisesti tyytyväisyyttä. Tästä päätellen voidaan argumentoida, että liitetiedot onnistuvat vertailukelpoisuuden osalta, mutta eivät täysin saavuta yhtiökohtaisuuteen liittyviä tavoitteitaan.

Kansainvälisessä vertailussa, suomalaiset pörssiyritykset vaikuttavat haastattelujen perusteella onnistuneen liitetietojen raportoinnissa suhteellisen hyvin. Kun yleisesti ajatellaan, että toimivat pääomamarkkinat ja vahva täytäntöönpano tarjoavat hyvät edellytykset laadukkaalle raportoinnille, havainnot suomalaisten yhtiöiden onnistuneesta liitetietoraportoinnista ovat johdonmukaisia. Kotimaisten yhtiöiden osalta ongelmallisena pidettiin pääasiassa niukkaa sanallista kerrontaa, joka on todennäköisesti osittain perua kansallisesta FAS-sääntelystä. Myös Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski (2006) ja Pajunen (2010) ovat osoittaneet, että aiemmat kansalliset käytännöt tilinpäätösraportoinnissa vaikuttavat yhä raportoitaessa IFRS:n mukaisesti. Liitetietojen laadussa on silti eroja yhtiöiden välillä myös Suomessa.

Liitetiedoissa on tunnistettavissa ongelmia niukan sanallisen kerronnan lisäksi luettavuudessa, esittämistavoissa ja raportoiduissa käyvissä arvoissa. IFRS-liitetietojen luettavuus on osoittautunut vaikeaksi etupäässä niiden tilinpäätösten käyttäjien näkökulmasta, joilla ei ole syvällistä kansainvälisten tilinpäätösstandardien tuntemusta. Tällä lienee vaikutusta siihen, että osa käyttäjistä ei hyödynnä liitetietoja niin paljoa kuin

olisi optimaalista, kuten myös Clor-Proell ja Maines (2014) ja Michels (2017) osoittavat. Raportoidut käyvät arvot sisältävät tilinpäätösten käyttäjien näkökulmasta niin ikään epävarmuutta, joka kasvattaa kynnystä informaation hyödyntämiseen. Vaikka Muller et al. (2011) ovat antaneet näyttöä, että käyvän arvon mukainen raportointi verrattuna pelkkien kirjanpitoarvojen raportoimiseen pienentää informaatioasymmetriaa, kaikki tilinpäätösten lukijat eivät koe asiaa tällä tavalla. Sitä vastoin, laatijoille koetaan avautuvan jopa runsaammin mahdollisuuksia muokata tilinpäätöslukuja haluamaansa suuntaan, määrittämällä esimerkiksi diskonttokorko tarkoitukseen sopivaksi.

Liitetietojen määrän ei koeta kuitenkaan olevan yleensä ottaen liian suuri, eikä liitetietotulvaa katsota olevan olemassa. Liitetiedot eivät tulosten perusteella myöskään kasvata liiaksi tilinpäätösten pituutta. Valtaosaa liitetiedoista pidetään sisällöltään tärkeinä ja erityisen merkityksellisinä pidetään segmentti-informaation kaltaisia yhtiön liiketoimintaa eritteleviä tietoja. Ymmärrettävyydeltään vaikeimpina pidetään johdon harkintaa sisältäviä liitetietoja, jotka liittyvät esimerkiksi liikearvoon tai liitetietoja, jotka käsittelevät haastavia asiakokonaisuuksia, kuten rahoitusinstrumentteja. Poikkeavia ja kertaluontoisia eriä halutaan kuvattavan liitetiedoissa yhä tarkemmin; niiden tärkeyttä korostavat myös Johansen ja Plenborg (2013). Pieni joukko liitetietoja on tunnistettavissa muita vähemmän tärkeiksi ja ymmärrettävyydeltään vaikeiksi. Ne koskevat muun muassa osakeperusteisia maksuja ja etuusperusteisia eläkejärjestelmiä. Oletettavasti ne ovat haastavia myös laatijoiden näkökulmasta, jolloin niiden kustannushyötysuhde jää heikoksi.

Tilinpäätöksen ja liitetietojen asema osana yrityksestä saatavaa taloudellista informaatiota on tarjota pääasiassa varmentavaa ja tarkentavaa informaatiota suhteessa tietoihin, joita sidosryhmät ovat jo saaneet tilikauden aikana. Liitetiedoilla ei ole tavallisesti ratkaisevaa vaikutusta yhtiön arvonmäärityksen kannalta eivätkä ne ennusta tulevaisuutta, vaan taustoittavat päälaskelmatasolla esitettyjä tietoja. Tuloksiin pohjaten, tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että liitetietoja pidettäisiin epäonnistuneina, vaan tulokset pikemminkin vahvistavat Giglerin ja Hemmerin (1998) esittämää näkemystä tilinpäätöksistä varmentavana tietolähteenä, joka indikoi informaatioasymmetrian pysymisestä hyväksyttävällä tasolla tilikauden aikana.

Alatutkimuskysymyksillä pyritään saavuttamaan kokonaisvaltaisempi kuva tutkimusongelmasta. Ensimmäinen alatutkimuskysymys kuuluu:

Millaiset tekijät vaikuttavat liitetietojen laatuun?

Sekä liitetietoja koskeva sääntelyllä että laatijoiden asenteilla ja resursseilla on havaintojen perusteella vaikutusta liitetietojen laatuun. Eri sidosryhmien vaikutus sääntelyyn koetaan osittain ongelmalliseksi ja erityisesti oman pääoman ehtoisten sijoittajien heikkoa asemaa on kyseenalaistettu. Toisaalta IFRS-tilinpäätösten tasekeskeisyyttä voidaan kritisoida, koska haastatteluiden perusteella osakeanalytikot ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneempia tulos- ja rahavirtalaskelmasta kuin taseesta. On esitetty epäilyksiä, että sääntelyssä on keskitytty liikaa joidenkin sidosryhmien, kuten tilintarkastajien hyödyn maksimointiin. Kyse voi olla myös siitä, että sääntelyssä on pohjattu virheellisiin oletuksiin sijoittajien tarpeista, kuten Durocher ja Gendron (2011) sekä Pope ja McLeay (2011) uskovat.

Asenteessa liitetietoraportointia kohtaan ilmenee merkittäviä eroja laatijoiden välillä. Joidenkin laatijoiden asennetta leimaa yhä vahvasti suhtautuminen tilinpäätökseen viranomaisveloitteena ja "välttämättömänä pahana", kun taas osa yhtiöistä kykenee erottautumaan asenteellaan positiivisesti. Hyvä asenne ilmenee muun muassa siinä, kuinka avoimesti yhtiö raportoi asioista liitetiedoissaan. Tästä voidaan päätellä, että yhtiöiden välillä on eroja siinä, kuinka kannattavaa niiden on pyrkiä vähentämään sijoittajien kokemaa epävarmuutta raportoimalla avoimemmin ja siinä, kuinka paljon riski liikesalaisuuksien paljastumiseen rajoittaa raportointia. Toisaalta, kyse on osittain myös henkilökysymyksestä; kuten havainnot osoittavat, erityisesti ylin johto vaikuttaa ratkaisevasti yhtiön asenteeseen.

Myös laatijoiden käytössä olevat resurssit vaikuttavat olennaisesti liitetietojen laatuun. Liitetietojen kannalta tärkeitä resursseja ovat muun muassa henkilöstö, osaaminen ja liitetietojen laadintaan käytettävissä oleva aika. Markkina-arvoltaan suuret yhtiöt ovat tyypillisesti tässä mielessä vahvassa asemassa, koska niiden saatavilla on pieniä yrityksiä enemmän sekä rekrytoituja IFRS-osaajia että ulkopuolisia palveluita. Monilla suurilla yhtiöillä osaamistaso voi olla parempi myös johtuen pitkäaikaisesta kokemuksesta toimimisesta kansainvälisillä pääomamarkkinoilla. Laatijoiden IFRS-asiantuntemuksen puute näkyy erityisesti boilerplate-tekstin määrässä, jota on havaittu edelleen esiintyvän.

IFRS-raportoinnin kasvattama hallinnollinen taakka, jonka Jermakowicz & Gornik-Tomaszewski (2006) ovat nostaneet esille, on oletettavasti kuormittanut suhteellisesti eniten pieniä yhtiöitä. Toisaalta, useissa pienissä yhtiöissä omistuspohja on listautumisesta huolimatta hyvin keskittynyttä ja siksi informaatioasymmetria ei kenties muodostu ongelmaksi niukasta raportoinnista huolimatta. Lisäksi voidaan pohtia,

vaikuttavatko johdon merkittävät osakeomistukset yhtiössä siihen, kuinka laajasti liitetiedoissa raportoidaan ulkopuolisille sijoittajille.

Toinen alatutkimuskysymyksistä on:

Miten liitetietoraportointia tulisi kehittää?

Myös liitetietoraportoinnin kehittämässä on tunnistettavissa sekä sääntelyn että laatijoiden oman toiminnan kautta toteutettavia asioita. Tärkeimpiä kehityskohteita sääntelyssä ovat liitetietojen tarkempi määrittely, yhtiökohtaisuuden ja vertailukelpoisuuden tasapainon hallinta sekä vastaaminen muun, ei säännellyn informaation julkaisemisen tuomiin haasteisiin. Haastatteluaineiston perusteella IASB:n toivotaan määrittelevän erityisesti liitetietojen sisältöä paremmin, mutta myös liitetietojen tavoitteen määrittely kaipaa mahdollisesti terävöittämistä, jota myös Schipper (2007) on nostanut esille. Liitetietojen tavoitteeseen on luontevaa liittää yhtiökohtaisuudesta ja vertailukelpoisuudesta käyty keskustelu. Kuten eräässä haastattelussa nostettiin esille, eräänä vaihtoehtona voisi harkita, että liitetiedot ottaisivat tulevaisuudessa merkittävämmän roolin yhtiökohtaisuuden esille tuomisessa.

Yhtiökohtaisen informaation esittämiseksi on tärkeää, että laatijan sisäisen ja ulkoisen laskennan välillä vallitsisi tiivis yhteys. Lantto (2014) on osoittanut, IFRS on jo tiivistänyt tätä yhteyttä ja monissa uusissa standardeissa, kuten segmentti-informaatiota sääntelevässä IFRS 8:ssa painotetaan entistä enemmän johdon näkökulmaa. Mikäli sisäisen ja ulkoisen laskennan kytkentä tehtäisiin yhä näkyvämmäksi, saattaisi se hälventää laatijoiden suhtautumista liitetietoihin viranomaisvelvoitteena.

Sääntelyä tärkeämpänä liitetietojen kehittämisen kannalta pidetään kuitenkin laatijoiden asennetta ja sitä, että tilinpäätös sekä liitetiedot mielletäisiin yhä tiiviimmin osaksi viestintää ja markkinointia. Kokonaiskuva on tässä mielessä jo parantunut viime vuosina, mutta silti on syytä miettiä, millaiset kannustimet tukisivat laatijoita raportoimaan entistä laadukkaammin. Oletus siitä, että laatijoiden asenne paranisi ilman oikeanlaisia kannustimia ei ole perusteltu. Yhtenä mahdollisuutena voidaan pohtia haastatteluissa esille tullutta ajatusta foorumista, jossa yhtiöt voivat erottua positiivisessa mielessä tilinpäätösraportoinnillaan ja tuoda esille raportointiin liittyviä parhaita käytäntöjä. Tällainen foorumi voi tuoda lisäarvoa siinä tapauksessa, jos se tukisi yhtiöiden kasvumahdollisuuksia, jota Byard et al. (2011) pitävät eräänä keskeisimmistä raportointiin vaikuttavista kannustimista.

XBLR-raportoitiin ja muiden teknisten apukeinojen tarjoamiin mahdollisuuksiin suhtaudutaan vielä osittain varauksella. Liitetietoraportoinnin suhteen kysymysmerkkejä tässä vaiheessa ovat yhä, kuinka rakenteellinen data pystyy vastaamaan yhtiökohtaisuuden ja narratiivisen raportoinnin vaatimuksiin. Tilinpäätösten käyttäjillä ei ole myöskään vielä kattavaa ymmärrystä XBLR-raportoinnin mahdollisista hyödyistä. Tältä osin olisi tarpeellista demonstroida, millaisia hyötyjä tekniset ratkaisut voivat tarjota.

5.1 Luotettavuus ja tulosten arviointi

Tutkielman laadinnassa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, jotta sitä voidaan pitää luotettavana. Tämän tutkielman kannalta relevanttia hyvän tieteellisen käytännön kannalta on ensinnäkin, että tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät noudattavat tieteellisen tutkimuksen kriteereitä ja ovat eettisesti kestäviä. Lisäksi tutkimuksessa tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja sekä on otettava huomioon muiden tutkijoiden tuottama tieto muun muassa asianmukaisilla lähdeviittauksilla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6) Luotettavuuden parantamiseksi tutkielman eteneminen on pyritty kuvaamaan läpinäkyvästi vaiheittain, jotta toistettavuus on mahdollista. Menetelmävalintojen on osoitettu olevan sopivia tutkimusongelman suhteen ja menetelmiä on sovellettu eettisellä tavalla. Esimerkiksi, tuloksissa haastateltujen näkemykset on esitetty mahdollisimman alkuperäisessä muodossa, mutta kuitenkin siten, että heidän anonymiteettinsä säilyy. Vastaavasti, teoreettisessa viitekehyksessä esiteltyjen aiempien tutkimusten tulokset on merkitty käyttäen asianmukaisia lähdeviittauksia ja lähdekritiikkiä käyttäen.

Ottaen huomioon laadullisen tutkimuksen luonteen, tutkijasta johtuvaa subjektiivisuutta ei voida sulkea tuloksista kokonaan pois. Vaikka tulokset on pyritty esittämään mahdollisimman objektiivisesti, tutkijan omat mielipiteet ovat voineet vaikuttaa niiden tulkintaan. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka havainnot on luokiteltu sisällönanalyysissä. Vaikka sisällönanalyysi on tehty induktiivisesti, sitä ennen laaditussa kirjallisuuskatsauksessa tarkastellut aiempien tutkimusten tulokset ovat saattaneet vaikuttaa havaintojen analysointiin. Induktiivinen lähestymistapa on silti perusteltu, koska aihetta ei ole tutkittu aiemmin laajalti. Tutkijan omat johtopäätökset on esitetty erikseen lähdeviittauksilla merkityistä aiemmista tutkimuksista sekä haastatteluaineistosta tehdyistä lainauksista.

Luonnollisesti jo tutkimusaiheen valinta, rajaus ja tutkielman rakenteen määrittäminen edellyttävät tutkijalta subjektiivisuutta. Toisaalta, koska tutkielmassa käytetään toisten

hankkimaa aineistoa, tutkimuskysymykset eivät ole tutkijan itsensä määrittämiä ja tutkija ei ole vaikuttanut itse haastattelutilanteiden etenemiseen. Samalla tämä tarkoittaa kuitenkin myös sitä, että tulosten analysointi perustuu nauhoitettuihin haastatteluihin ja niiden litteraatioihin, joten haastattelutilanteiden nonverbaalinen viestintä ei ole kyetty huomioimaan.

Tulokset kuvaavat merkityksiä, joita haastatellut henkilöt antavat tutkimuksessa esiin nousseille teemoille. Ne eivät ole siksi kokonaan yleistettävissä, vaan kuvaavat etupäässä yksittäisten ihmisten kokemuksia. On myös huomioitava, että haastatelluilla on saattanut olla intressejä vaikuttaa haastattelun kulkuun eri tavoin ja korostaa asioita, jotka ovat tärkeitä heille yksilöinä tai merkityksellisiä heidän edustamilleen organisaatioille. Esimerkiksi liitetietojen laatuun vaikuttaviin tekijöihin liittyvän ensimmäisen alatutkimuskysymyksen tulosten voidaan todeta sisältävän haastateltujen henkilöiden esittämiä ulkopuolisia näkemyksiä, jopa arvauksia siitä, mikä vaikuttaa laatijoiden kykyyn raportoida liitetietoja. Tulokset olisivat olleet mahdollisesti eriäviä, jos laatijat olisivat olleet itse haastateltuina. Koska IFRS-tilinpäätökset ja niiden liitetiedot ovat suurilta osin kehitysvaiheessa, tulokset sisältävät myös runsaasti arvioita tulevasta kehityksestä. Muun muassa XBRL-muotoiseen raportointiin ja teknisten apuvälineiden hyödyntämiseen liittyvät tulokset ovat pääasiallisesti esitettyjä arvioita tulevaisuudesta.

5.2 Aiheita jatkotutkimukselle

IFRS-tilinpäätökset, liitetiedot sekä niiden tarkastelu viestinnällisestä näkökulmasta tarjoavat useita varteenotettavia aiheita jatkotutkimukselle. Tämän tutkielman tuloksissa on osoittautunut jossain määrin yllättäväksi, kuinka merkityksellisenä eri sidosryhmät pitävät laatijoiden asennetta raportointia kohtaan. Koska tilinpäätössääntelyn suhteen on myös esitetty epäilyksiä, että laatijoita ei ole huomioitu kaikilta osin riittävästi, on tärkeää tutkia tilinpäätösraportointia tarkemmin heidän näkökulmastaan. Luonteva aihe olisi tutkia laatijoiden näkökulmasta esimerkiksi taloudelliseen raportointiin vaikuttavia kannustimia, jotka ovat keskeisesti määrittämässä asennetta raportointia kohtaan. Muun muassa rakenteellinen XBRL-raportointi tarjoaa oletettavasti myös laatijoiden käyttöön tulevaisuudessa keinoja vähentää raportointiin liittyviä rutiininomaisia tehtäviä ja sitä kautta jopa hallinnollista taakkaa, jolloin kannustimet laadukkaaseen raportointiin saattavat muuttua.

Myös yhtiöiden sisäisen ja ulkoisen laskennan välinen yhteys on teema, josta ei ole toistaiseksi tehty laajaa tutkimusta. IFRS-viitekehyksen puitteissa olisi hyödyllistä perehtyä

siihen, missä määrin yhtiöt hyödyntävät sisäistä laskentaansa ja siihen liittyviä järjestelmiä tilinpäätösraportoinnissa, ja mitkä osa-alueet muodostavat tässä mielessä vastaavasti ongelmia. Toisaalta voidaan pohtia, lisääkö tällainen yhtiökohtaisuuden painottaminen riskiä virheellisen informaation raportoimiseen, jos eri yhtiöissä sisäisesti käytössä olevien menetelmien moninaisuus vaikeuttaa tilintarkastusta ja valvontaa.

Kuten kirjallisuuskatsauksessa osoitetaan, tekstimuotoisia liitetietoja koskevien tutkimusten menetelmävalintoja on kritisoitu jonkin verran, jolloin myös tämä alue tarjoaa mahdollisuuksia tutkimukselle, jossa koetetaan mitata narratiivimuotoisen taloudellisen informaation luettavuutta aiempaa paremmin. Kun useissa aiemmissa tutkimuksissa luettavuutta on mitattu muun muassa erilaisilla kielellisiin rakenteisiin perustuvilla indeksiluvuilla, olisi tärkeää miettiä muita vaihtoehtoja luettavuuden määrittämiseen ja selvittää yleisestikin paremmin, mitä luettavuus todella tarkoittaa keskusteltaessa taloudellisesta informaatiosta.

5.3 Yhteenveto

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu IFRS-tilinpäätöksen liitetietojen onnistumista osana eri sidosryhmille kohdistuvaa informaatiovirtaa. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että tilinpäätöksillä ja liitetiedoilla on keskeinen rooli yritysjohdon ja ulkopuolisten sidosryhmien välisen informaatioasymmetrian hillitsemisessä. Laadukkaasti raportoidut liitetiedot tukevat lähtökohtaisesti sijoittajan päätöksentekoa erittelemällä tarkemmin, kuinka yritys kykenee luomaan arvoa. Kansainvälisten tilinpäätösstandardien käyttöönotolla on pyritty taloudellisen informaation vertailukelpoisuuden ja läpinäkyvyyden paranemiseen, mutta samanaikaisesti on kyseenalaistettu, onnistuvatko liitetiedot viestinnällisestä näkökulmasta. Yleensä ei ole kyetty todistamaan, että markkinoiden tehokkuus olisi parantanut yksiselitteisesti IFRS-standardien käyttöönotosta johtuen.

Poiketen valtaosasta aiempia tutkimuksia, tässä tutkielmassa on perehdytty IFRS-liitetietojen onnistumiseen informaation käyttäjien kannalta hyödyntäen laadullisia menetelmiä. Tutkielman empiria rakentuu teemahaastattelujen pohjalla, joissa on haastateltu osakeanalytikoita, valvoja ja IFRS-asiantuntijoita. Tuloksista on havaittavissa, että liitetietojen laatu vaihtelee yhtiökohtaisesti, mutta suomalaiset listautuneet yhtiöt onnistuvat raportoinnissa verrattain hyvin. Joidenkin liitetietojen ymmärrettävyydessä sekä viestinnän yhtiökohtaisuudessa on yhä puutteita. Sitä vastoin, liitetietoja ei pidetä yleisesti liian laajoina. Sääntelyn ohella tilinpäätösten laatijoiden resurssien ja asenteen koetaan vaikuttavan olennaisesti liitetietojen laatuun. Erityisesti

laatijoiden asenteella nähdään olevan suurta merkitystä liitetietojen kehittämisessä. XBLR-muotoisen raportoinnin ja muiden lähitulevaisuudessa käytettäväksi tulevien teknisten ratkaisuiden vaikutukset liitetietoihin herättävät toistaiseksi vielä epävarmuutta.

Tuloksista voidaan päätellä, että liitetietoja pidetään tärkeänä osana yrityksen taloudellista informaatiota ja keskustelu niiden liiallisesta laajuudesta ei ole kaikilta osin perusteltua. Kehitettävää on ensisijaisesti siinä, että liitetiedot tarjoaisivat nykyistä enemmän yhtiökohtaista ja liiketoimintaa erittelevää informaatiota. Säännelty taloudellinen raportointi tulisi siksi yhdistää yhä tiiviimmin tilinpäätöksen laatijan liiketoimintaan ja sisäiseen laskentaan. Sääntelyn kannalta on olennaista löytää oikeanlaisia kannustimia, jotta liitetietoja kehitetään viestimään olennaisista teemoista yhä laadukkaammin ulkoisille sidosryhmille. Laatijoiden tulee puolestaan tiedostaa, että tilinpäätös ja liitetiedot vaikuttavat keskeisesti eri sidosryhmille yhtiöstä muodostuvaan mielikuvaan, joka voi avata jopa uusia kasvumahdollisuuksia.

LÄHDELUETTELO

- Akerlof, G. (1970) *Market for Lemons: Quality, Uncertainty and the Market Mechanism*. Quarterly Journal of Economics. Aug. 1970, 488-500
- Andre, P., Filip, A. & Moldovan, R. (2016) *Segment Disclosure Quantity and Quality under IFRS 8: Determinants and the Effect on Financial Analysts' Earnings Forecast Errors*. The International Journal of Accounting. Vol. 51. Iss. 4. pp. 443-461.
- Armstrong, C., Barth, M., Jagolinzer, A. & Riedl, E. (2010) *Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe*. The Accounting Review. Vol. 85. No. 1. pp. 31-61.
- Asay, H., Elliot, W. & Rennekamp, K. (2017) *Disclosure Readability and the Sensitivity of Investors' Valuation Judgments to Outside Information*. The Accounting Review. Vol. 92. No. 4. pp. 1-25.
- Ball, R. (2016) *IFRS - 10 years later*. Accounting and Business Research. Vol. 46. No. 5. pp. 545-571.
- Ball, R. & Brown, P. (1968) *An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers*. Journal of Accounting Research. Vol. 6. pp. 159 -178.
- Bean A., Irvine, H. (2015) *Derivatives Disclosure in Corporate Annual Reports: Bank Analysts' Perceptions of Usefulness*. Accounting and Business Research. Vol. 45. No. 5. pp. 602-619.
- Beisland, L.A. & Kjell H.K. (2015) *Have IFRS Changed How Stock Prices Are Associated with Earnings and Book Values?* Review of Accounting and Finance. Vol 14. Iss 1. pp 41-63.
- Biddle, G., Hilary, G. & Verdi, R. (2009) *How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?* Journal of Accounting and Economics. Vol. 48. pp. 112-131.
- Bilinski, P., Lyssimachou, D. & Walker, M. (2013) *Target Price Accuracy: International Evidence*. The Accounting Review. Vol. 88. No. 3. pp. 825-851.
- Brown, P. (2011) *International Financial Reporting Standards: What Are the Benefits?* Accounting and Business Research, Vol. 43. No. 3. pp. 269-285.
- Brüggemann, U., Hitz, J-M. & Sellhorn, T. (2013) *Intended and Unintended Consequences of Mandatory IFRS Adoption: A Review of Extant Evidence and Suggestions for Future Research*. European Accounting Review. Vol. 22. No. 1. pp. 1-37.
- Byard, D., Li, Y. & Yu, Y. (2011) *The Effect of Mandatory IFRS Adoption on Financial Analysts' Information Environment*. Journal of Accounting Research. Vol. 49. No. 1. pp. 69-96.
- Cheung, E., & Lau, J. (2016) *Readability of Notes to the Financial Statements and the Adoption of IFRS*. Australian Accounting Review. No. 77. Vol. 26. Iss. 2. pp. 162-176.
- Cho, J., Lee, E. (2014) *Reducing Confusion about Grounded Theory and Qualitative Content Analysis: Similarities and Differences*. Qualitative Report. Vol. 19. No. 32. pp. 1-20.

- Clor-Proell, S. & Maines, L. (2014) *The Impact of Recognition Versus Disclosure on Financial Information: A Preparer's Perspective*. Journal of Accounting Research. Vol. 52. No. 3. pp. 671-701.
- Darrough, M. (1993) *Disclosure Policy and Competition: Cournot vs. Bertrand*. The Accounting Review. Vol. 68. No. 3. pp. 534-561.
- Daske, H. & Gebhardt, G. (2006) *International Financial Reporting Standards and Experts' Perceptions of Disclosure Quality*. Abacus. Vol 42. No. 3/4. pp. 461-498.
- Demski, J. (1974) *Choice Among Financial Reporting Alternatives*. The Accounting Review. Vol. 49 No. 2. pp. 221-232.
- De George, E., Ferguson, C. & Spear, N. (2013) *How Much Does IFRS Cost? IFRS Adoption and Audit Fees*. The Accounting Review. Vol. 88. No. 2. pp. 429-462.
- De George, E., Li, X. & Shivakumar, L. (2016) *A Review of the IFRS Adoption Literature*. Review of Accounting Studies. Vol. 21. pp. 898-1004.
- Devalle, A., Onali, E. & Magarini, R. (2010) *Assessing the Value Relevance of Accounting Data After the Introduction of IFRS in Europe*. Journal of International Financial Management and Accounting Vol. 21. Iss 2. pp. 85-119.
- Durocher, S. & Gendron, Y. (2011) *IFRS: On the Docility of Sophisticated Users in Preserving the Ideal of Comparability*. European Accounting Review. Vol. 20. No. 2. pp. 233-262.
- Dye, R. A. (2017). *Some Recent Advances in the Theory of Financial Reporting and Disclosures*. Accounting Horizons. Vol. 31. No. 3 pp. 39-54.
- EUR-Lex. (2015) *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002, annettu 19 päivänä heinäkuuta 2002, kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta*. [verkkodokumentti]. [viitattu 27.2.2018]. Saatavilla: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex:32002R1606>
- Felo, A., Kim, J. & Lim, J. (2018) *Can XBRL Detailed Tagging of Footnotes Improve Financial Analysts' Information Environment?* International Journal of Accounting Information Systems. Vol. 28. pp. 45-58.
- Fox, M. (1999) *Retaining Mandatory Securities Disclosure: Why Issuer Choice Is not Investor Empowerment*. Virginia Law Review. Vol. 85 No. 7. pp. 1335-1419.
- Gigler, F. & Hemmer, T. (1998) *On the Frequency, Quality, and Informational Role of Mandatory Financial Reports*. Journal of Accounting Research. Vol. 36. pp. 117-147.
- Healy, P. & Palepu, K. (2001) *Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature*. Journal of Accounting and Economics. Vol. 31. pp. 405-440.
- Hellman, N., Carenys, J. & Gutierrez, S. (2018) *Introducing More IFRS Principles of Disclosures – Will the Poor Disclosers Improve?* Accounting in Europe. Vol. 15. Iss. 2. pp. 242-321.
- Hodge, F., Kennedy, J. & Maines, L. (2004) *Does Search-Facilitating Technology Improve the Transparency of Financial Reporting?* The Accounting Review. Vol. 79. No. 3. pp. 687-703.

Hogdon, C. & Hughes, S. (2016) *The Effect of Corporate Governance, Auditor Choice and Global Activities on EU Company Disclosures of Estimates and Judgments*. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. Vol. 26. pp. 28-46.

Hoitash, R. & Hoitash, U. (2018) *Measuring Accounting Reporting Complexity with XBRL*. The Accounting Review. Vol. 93. No. 1. pp. 259-287.

Holmström, B. (1979) *Moral Hazard and Observability*. The Bell Journal of Economics. Vol. 10. No. 1. pp. 74-91.

Horton, J., Serafeim, G. & Serafeim, I. (2013) *Does Mandatory IFRS Adoption Improve the Information Environment?* Contemporary Accounting Research. Vol. 30. No. 1. pp. 383-423.

IFRS Foundation (2017a) *Better Communication in Financial Reporting. Making disclosures more meaningful*. [verkkodokumentti]. [viitattu 3.3.2018]. Saatavilla: <http://www.ifrs.org/-/media/project/disclosure-initiative/better-communication-making-disclosures-more-meaningful.pdf>

IFRS Foundation (2017b) *Disclosure Initiative - Principles of Disclosure. Discussion Paper 2017/01*. [verkkodokumentti]. [viitattu 3.3.2018]. Saatavilla: <http://www.ifrs.org/-/media/project/disclosure-initiative/disclosure-initiative-principles-of-disclosure/discussion-paper/published-documents/discussion-paper-disclosure-initiative-principles-of-disclosure.pdf>

IFRS Foundation (2017c) *Using the IFRS Taxonomy. A Preparer's Guide*. [verkkodokumentti]. [viitattu 30.7.2018]. Saatavilla: <https://www.ifrs.org/-/media/feature/resources-for/preparers/xbrl-using-the-ifrs-taxonomy-a-preparers-guide-december-2017.pdf>

IFRS Foundation (2018) *IAS 1 Presentation of Financial Statements*. [verkkodokumentti]. [viitattu 24.10.2018]. Saatavilla: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements/#about>

Jermakowicz, E. & Gornik-Tomaszewski, S. (2006) *Implementing IFRS from the Perspective of EU Publicly Traded Companies*. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. Vol. 15. pp. 170-196.

Johansen, T. & Plenborg, T. (2013) *Prioritising Disclosures in the Annual Report*. Accounting and Business Research. Vol. 43. No. 6. pp. 605-635.

Kaaya, D. (2015) *The International Financial Reporting Standards (IFRS) and Value Relevance: A Review of Empirical Evidence*. Journal of Finance and Accounting. Vol. 3. No. 3. pp. 37-46.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. (2005) *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. 1. painos. Jyväskylä. Osuuskunta Vastapaino.

Lambert, R., Leuz, C. & Verrechia, R. (2012) *Information Asymmetry, Information Precision, and the Cost of Capital*. Review of Finance. Vol. 16. No. 1. pp. 1-29.

Lang, M. & Stice-Lawrence, L. (2015) *Textual Analysis and International Financial Reporting: Large Sample Evidence*. Journal of Accounting and Economics. Vol. 60. pp. 110-135.

- Lantto, A-M & Sahlström, P. (2009) *Impact of International Financial Reporting Standard Adoption on Key Financial Ratios*. Accounting and Finance. Vol 49. pp. 341-361
- Lantto, A-M. (2014) *International Financial Reporting Standards Adoption in a Continental European Context: Perspectives of Preparers*. Acta Universitatis Ouluensis. G Oeconomica 64.
- Lev, B & Zarowin, P. (1999) *The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them*. Journal of Accounting Research. Vol 37, No. 2. pp. 353-385
- Li, F. (2008) *Annual Report Readability, Current earnings, and Earnings Persistence*. Journal of Accounting and Economics. Vol. 45. pp. 221-247.
- Liu, C., Luo, X. & Wang, F. (2017) *An Empirical Investigation on the Impact of XBRL Adoption on Information Asymmetry: Evidence from Europe*. Decision Support Systems. Vol. 93. pp. 42-50.
- Loughran, T. & McDonald, B. (2014) *Measuring Readability in Financial Disclosures*. The Journal of Finance. Vol. 69. No. 4. pp. 1643-1671.
- Loughran, T. & McDonald, B. (2016) *Textual Analysis in Accounting and Finance: A Survey*. Journal of Accounting Research. Vol. 54. Iss. 4. pp. 1-39.
- Martikainen, M., Kinnunen, J., Miihkinen, A. & Troberg, P. (2015) *Board's Financial Incentives, Competence, and Firm Risk Disclosure. Evidence from Finnish Index Listed Companies*. Journal of Applied Accounting Research. Vol. 16. No. 3. pp. 333-358
- Merkel-Davies, D. & Brennan, N. (2007) *Discretionary Disclosure Strategies in Corporate Narratives: Incremental Information or Impression Management?* Journal of Accounting Literature. Vol. 26. pp. 116-194.
- Metsämuuronen, J. (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. 3. uudistettu painos. Jyväskylä. International Methelp Ky.
- Michels, J. (2017) *Disclosure versus Recognition: Inferences from Subsequent Events*. Journal of Accounting Research. Vol. 55. pp. 3-34.
- Miihkinen, A. (2012) *What Drives Quality of Firm Risk Disclosure? The Impact of a National Disclosure Standard and Reporting Incentives under IFRS*. International Journal of Accounting. Vol. 47. pp. 437-468.
- Muller, K., Riedl, E. & Sellhorn, T. (2011) *Mandatory Fair Value Accounting and Information Asymmetry: Evidence from the European Real Estate Industry*. Management Science. Vol. 57. No. 6. pp. 1138-1153.
- Nichols, N., Street, D. & Cereola, S. (2012) *An Analysis of the Impact of Adopting IFRS 8 on the Segment Disclosures of European Blue Chip Companies*. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. Vol. 21. pp. 79-105.
- Pajunen, K. (2010) *The International Financial Reporting Standards from the Perspective of the Finnish Accounting Thought*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies. No. 6.
- Pelkonen, R. (2018) *Tilinpäättöraportointi siirtyy digiaikaan*. [verkkodokumentti]. [viitattu 30.7.2018]. Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/blogi/talouden-ammattilaisille/tilinpaatosraportointi-siirtyy-digiaikaan>

Perdana, A., Robb, A. & Rohde, F. (2015) *An Integrative Review and Synthesis of XBRL Research in Academic Journals*. Journal of Information Systems. Vol. 29. No. 1. pp. 115-153.

Pope, P. & McLeay, S. (2011) *The European IFRS Experiment: Objectives, Research Challenges and Some Early Evidence*. Accounting and Business Research. Vol 41. No. 3. pp. 233-266.

Schipper, K. (2007) *Required Disclosures in Financial Reports*. The Accounting Review. Vol 82. No. 2. pp. 301-326.

Stergiaki, E., Stavropoulos, A. & Lalou, T. (2013) *Acceptance and Usage of EXTensible Business Reporting Language: An Empirical Survey*. Journal of Social Sciences. Vol. 9. No. 1. pp. 14-21.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 1.-2. painos. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. [verkkodokumentti]. [viitattu 10.10.2018]. Saatavilla: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Virtanen, A. (2009) *Revealing Financial Accounting in Finland under Five Historical Themes*. Accounting History. Vol. 14. No. 4. pp. 357-379.

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

IFRS-tilinpäätökset yleisesti

- Kuinka hyvin tunnet IFRS-standardit ja niiden sisällön?
- Millä osa-alueilla IFRS-tilinpäätökset ovat onnistuneet?
- Millä osa-alueilla IFRS-tilinpäätöksissä on kehittämisen varaa?

Liitetietojen merkittävyys

- Miten tärkeitä liitetiedot ovat päälaskelmien ohessa?
- Mitkä osa-alueet liitetiedoista ovat kaikkein tärkeimpiä/vähiten tärkeitä?
- Saako IFRS-tilinpäätösten liitetiedoista tarpeeksi informaatiota?
- Oletko sitä mieltä, että liitetietoja on IFRS-tilinpäätöksissä liikaa tai liian vähän?
- Osataanko olennaisuutta soveltaa IFRS-tilinpäätösten liitetiedoissa?

Liitetietojen ymmärrettävyys

- Mitkä liitetiedot ovat IFRS-tilinpäätöksessä kaikkein helpoiten ymmärrettävimpiä?
- Mitkä liitetiedot ovat IFRS-tilinpäätöksessä kaikkein vaikeimmin ymmärrettäviä?
- Ovatko liitetiedot vaikeaselkoisia (ja jos ovat, niin miten liitetietojen vaikeaselkoisuutta voisi vähentää)?

Liitetiedot viestinnällisesti

- Onko IFRS-tilinpäätöksissä ollut havaittavissa boilerplate-tyyppisiä liitetietoja? Onko tässä asiassa tapahtunut muutosta viime vuosina?
- Pitäisikö liitetietojen olla IFRS-tilinpäätöksissä samassa järjestyksessä ja samassa muodossa? Miksi?
- Olisivatko IFRS-tilinpäätöksen liitetiedot parempia, jos niiden visuaalista puolta kehitettäisiin? Miksi tai miksi ei?
- Mitä viestinnällisiä tehokeinoja IFRS-tilinpäätöksissä voisi käyttää?

XBRL-muotoinen raportointi

- Voisiko liitetietoja esittää XBRL-muodossa? Miksi se olisi tai ei olisi parempi tapa?
- Mitä osa-alueita XBRL-muotoiset liitetiedot kehittäisivät eniten ja miksi?
- Mitkä liitetiedot eivät sopisi esitettäväksi XBRL-muodossa?
- Mitä muuta haluatte sanoa aiheeseen liittyen?

LIITE 2: AINEISTON LUOKITTELU SISÄLLÖNANALYYSISSÄ

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Tilinpäätöksen rooli	Tilinpäätöksen ja liitetietojen rooli	IFRS-tilinpäätöksen ja liitetietojen onnistuminen
Liitetietojen rooli		
Liitetiedot suhteessa päälaskelmiin		
IFRS-lukujen eriytyminen muusta sijoittajaviestinnästä		
Tilinpäätöksen hyödynnettävyys		
Luettavuus ja selkeys	Liitetietojen viestinnän onnistuminen	
Liitetietojen ymmärrettävyys		
Läpinäkyvyys		
Tilinpäätöksen/liitetietojen pituus		
Liitetietotulva		
Asiantuntemus IFRS-tilinpäätösten ymmärtämisessä	Olennaisuus	
Olennaisuuden soveltaminen		
Informaation relevanttius		
Puuttuva informaatio		
Yhtiökohtaiset erot		
Erot eri sidosryhmien odotuksissa	Informaation hyödyntäminen	
Arvonmääritys		
Epävarmuus käyvässä arvoissa		
Laskentakorkokannan määrittäminen		
Analyysin tekeminen		
Ennustaminen analyytikon työssä		
Analyytikoiden kysymykset laatijoille	Raportointi Suomessa ja ulkomailla	
Raportointi Suomessa verrattuna ulkomaihin		
Raportointi kehittyvillä markkinoilla		
IFRS-tilinpäätösten kehittyminen		
IFRS-raportointi verrattuna US GAAPiin		
Kulttuurilliset erot		

Yhteinen kieli		
Segmentti-informaatio	Tärkeitä ja helposti ymmärrettävät	Liitetietojen sisältö
Kuluerittelyt		
Käyttöomaisuuerittelyt		
Jatkuvat/lopetettavat liiketoiminnot		
Lähipiiritiedot		
Johdon harkinta	Tärkeitä, epävarmuus-tekijöitä sisältävät	
Rahoitusinstrumentit		
Liikearvon arvonalentumiset		
Verot		
Myynnin tuloutus (IFRS 15)		
Yritysjärjestelyt		
Poistot	Tärkeitä, informaatiota puuttuu	
Kertaluontoiset/poikkeavat erät		
Vieras pääoma		
Osakkeiden lukumäärä		
Rahavirtalaskelma ja siihen liittyvät liitetiedot		
Osakeperusteiset maksut (IFRS 2)	Ei tärkeitä ja vaikeasti ymmärrettävät	
Etuuspohjaiset eläkejärjestelmät		
Laaja tuloslaskelma ja siihen liittyvät liitetiedot		
Säätelyn onnistuminen	Säätelyn vaikutus liitetietojen laatuun	Liitetietojen laatuun vaikuttavat tekijät
IFRS:n tasekeskeisyys		
Valvonnan järjestäminen		
Laatijoiden asema sääntelyssä		
Sijoittajien asema sääntelyssä		
Tilintarkastajien asema sääntelyssä		
Laatijoiden asenne raportointia kohtaan	Laatijoiden asenne	
Tilinpäätökseen suhtautuminen viranomaispakotteena		
Avoimuus		

Ylimmän johdon rooli		
Laatijoiden reagointi sidosryhmien palautteeseen		
Suuret yhtiöt	Laatijoiden resurssit	
Pienet yhtiöt		
Laatijoiden käyttämät ulkopuoliset palvelut		
Henkilöresurssien niukkuus		
Laatijoiden IFRS-osaaminen		
Aikatauluhaasteet		
Hallinnollisen taakan kasvu		
Liikesalaisuuksien suojaaminen		Riskinvälttely
Riskinvälttely		
Narratiivit liitetiedoissa	Haasteet tekstimuotoisissa liitetiedoissa	
Boilerplate-teksti		
Sisällön kopioiminen muiden yhtiöiden tilinpäätöksistä		
Tilinpäätöspohjan käyttäminen		
Harhaanjohtava raportointi		
Negatiivisten asioiden piilottaminen		
IFRS:n kehitystarpeet	Sääntely ja viestinnän parantaminen	Liitetieto- raportoinnin kehittäminen
Ei-taloudellinen informaatio		
Non-IFRS -luvut		
Vaihtoehto IFRS:lle		
Sääntelijän suhtautuminen talousviestintään		
Sääntely viestinnän parantamisessa		
Sääntelyn mahdollistavuus		
Standardimuutokset		
Yhtiökohtaisuus		
Yhtiön oma tarina		
Yhtiön omat tulkinnat		
Vertailukelpoisuus		

Sisäinen vs. ulkoinen raportointi		
Aloitteet viestinnän kehittämiseksi	Asennemuutos viestinnässä	
Tilinpäätöksen mieltäminen osaksi viestintää		
Vapaaehtoinen raportointi		
Tilinpäätösraportoinnin vaikutus yhtiön imagoon		
Vertaispaine raportoinnin kehittämiseen		
Parhaiden käytäntöjen nostaminen esille		
Tärkeiden asioiden korostaminen	Rakenne ja esittämisjärjestys	
Informaation määrämuotoisuus		
Tilinpäätöksen rakenne ja esittämisjärjestys		
Tilinpäätöksen rakenteen ja liitetietojen uudelleenryhmittely		
Useamman edellisen tilinkauden lukujen esittäminen	Historiatietojen esittäminen	
Pro forma -laskelmat		
Jatkuvuuden periaate		
Trendien havaitseminen		
Visuaaliset tehokeinot	Esitystekniset keinot	
Visuaalisten tehokeinojen käyttö harhaanjohtavassa tarkoituksessa		
Fonttien ja värien käyttö		
Suhtautuminen XBRL:ään	XBRL ja muut tekniset ratkaisut	
XBRL:n hyödyntäminen		
XBRL ja yhtiökohtaisuus		
XBRL ja narratiivinen raportointi		
Teknisten ratkaisuiden hyödyntäminen		